

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

23 NİSAN'I BİR DE ONLARA SORALIM

Ellerinde üç noktalı dövme

CİHAN TUĞAL İLE AKP ÜZERİNE (2)
Pasif devrim

BİLGİ ÜNİVERSİTESİ'NDE SÜRPRİZ MÜFREDAT
Ders örgütlenme, konu sendikaya giriş

REHA ERDEM'İN "KOZMOS"U
Bir ihtimalin hayali

KIRGIZİSTAN'DA "LALE DEVRİMİ" NİN SONU
Cambazın incelen ipi

Nisan 2010 kitapları...

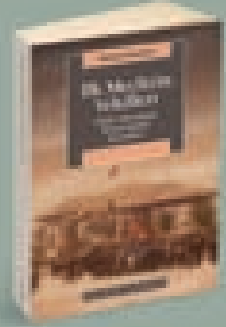

AHMET İNSEL
MICHEL MARIAN
**Ermeni Tabusu
Üzerine
Diyalog**
Bugünün Kitapları, 165 sayfa

İttihat ve Terakki yönetiminin yaptıklarını soykırım olarak tanımlayan Michel Marian'la bunu insanlığa karşı işlenmiş bir suç olarak niteleyen Ahmet İnsel, Ermeni sorununun bütün cephelerini, dün ve bugünle ele alıyorlar.

CEMİL KOÇAK
TÜRKİYE'DE İKİ PARTİLİ SİYASİ SİSTEMİN
KURULUŞ YILLARI (1945-1950) / CİLT 1
İkinci Parti
Araştırma İnceleme, 976 sayfa

AHMET DEMİREL
İlk Meclis'in Vekilleri
MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE SEÇİMLER
Araştırma İnceleme, 272 sayfa

JUDITH HERRIN
Bizans
BİR ORTAĞ İMPARATORLUĞUNUN
ŞAŞIRTICI YAŞAMI
Çeviren: Uygur Kocabaşoğlu
Tarih, 494 sayfa

Derleyen YİĞİT AKIN
KafSinKaf
Futbol Kitapları, 212 sayfa

GÉRAUD POUMARÈDE
**Haçlı Seferi'ne
Son Çağrı**
YENİÇAĞ AVRUPASI'NDA OSMANLI İMGESİ
Tarih, 788 sayfa

SHIRINE HAMADEH
Şehr-i Sefa
18. YÜZYILDA İSTANBUL
Araştırma İnceleme, 399 sayfa

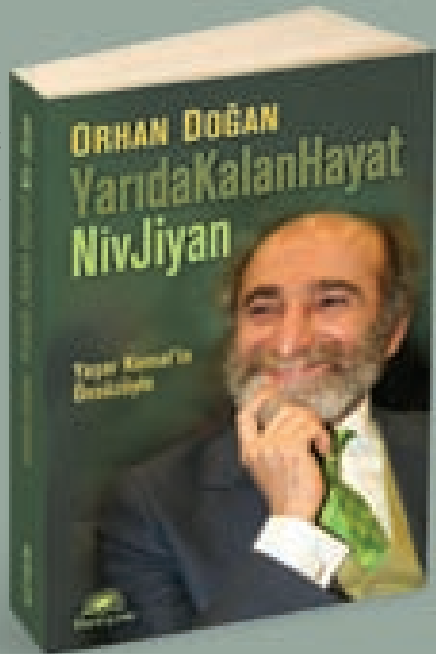
LİLİ VE YEDİ ÇOCUĞU
• **Loli.** Bu Ne Tatlı Şey Böyle!
• **Peli.** Dondurma Yok mu?
• **Ali.** Hiç Uykum Gelmedi!
Yazan: Tülin Kozkoğlu, Resimleyen: Banu Taylan
Çocuk Kitapları, 28 sayfa

ANDREW KING
MATEMATİK OYUNLARI
**Uzunluk, Alan ve
Hacim Hesapları,
Ağırlık ve Zaman Ölçüleri**
Çeviren: Çağlar Sunay
Popüler Bilim, 64 sayfa

ORHAN DOĞAN
**Yarıda
Kalan Hayat
Niv Jıyan**
Bugünün Kitapları, 304 sayfa

Orhan Doğan'ın, sadece kendisi ve sevenleri için değil, sahiden dünya ve memleket için, yarım kalmış bir hayatı. Özellikle "Kürt Açılımı"yla hararetlenen tartışmalarda, hemen herkesin aklından geçiyor: "Keşke şimdi Orhan Doğan olsaydı..." Yaşar Kemal'in önsözüyle...

Yılgı ve kılğı

Kapak fotoğrafı : Marie Dorigny

• Manzara	4
• Şehir Hatları	8
• Suça itilen çocuklar	11
• Ethem Açıkalin'ın "kaderi"	14
• Cihan Tuğal'la AKP üzerine (2) ..	16
• Mavi Daktilo	21
• Devrimci Sağlık-İş'li işçiler	22
• Bilgi'de sendikalaşma çabası ...	24
• Radyo Express	26
• Kıraat & Dumanı Üstünde	30
• "Feminizmin Güncel Tarihi"ne	
birkaç itiraz	32
• Evrim Alataş'ın ardından	34
• Anadil hakkı ve bir doktora tezi ..	36
• Ağır Çekim	40
• Radyo Brecht	42
• Açık Şehir sergisi	43
• Meşin Yuvarlak	46
• Müzik Dolabı	48
• Kılavuz	50

Ahmet Ergenç, Ahmet Gürata, Ahmet Şık, Alican Tayla, Alpkan Birelma, Asena Günel, Arslan Eroğlu, Ayşe Çavdar, Cemil Cahit, Çiğdem Öztürk, Didem Danış, Doruk Yurdesin, Ender Ergün, Erdi Zat, Ertan Keskinsoy, Fevzican Abacıoğlu, Fırat Genç, Göksun Yazıcı, Hakan Lokanoğlu, Handan Koç, Haziran Düzen, İrfan Aktan, Kaan Doren, Koray Löker, Merve Erol, Muhsin Akgün, Murat Meriç, Özay Selmo, Pelin Özer, Pınar Şenoğlu, Pınar Uygun, Ragıp Duran, Sener Şen, Sarkis Paçacı, Selçuk Oktay, Siren İdemen, Şahan Nuhoglu, Tan Morgül, Turgut Yüksel, Uğur Biryol, Ulus Atayurt, Yücel Göktürk, Zeynep Nuhoglu

Baskı: Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No:10 Yenibosna / İstanbul Tel: 0.212.452 23 02

basım yeri ve tarihi İstanbul, Nisan 2010 **dağıtım** Doğan Dağıtım A.Ş. **yönetim yeri:** Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sok. no: 11/4 Oda 3 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks:** 0.212.251 87 67 **e-mail** expressroll@gmail.com **abonelik** expressroll@gmail.com

yıl 6 sayı 109 15 Nisan - 30 Nisan 2010 imtiyaz hakkı Bilge Ceren Şekerciler **sorumlu yazışmaları** **müdürü** Merve Erol **ilan irtibat** Özay Selmo (0.533.514 90 49) **YEREL SÜRELİ YAYINDIR. 15 GÜNDE BİR YAYINLANIR. ISSN 1307 - 461X**

Bunca ağır meselenin ortasında, müsaadenizle bu Meram'ı Express'in dertlerine ayıralım. Zira, bıçağın kemiğe dayandığı noktadayız. Bıçağın adı Doğan Dağıtım namındaki dağıtım tekeli.

Doğan Dağıtım'ın geçtiğimiz yıl içinde, başta Virgül olmak üzere, birçok derginin kapanmasına, birçoğunun da bayilerden çekilmesine sebep olan zorbalığı bizi de yıldırdı.

Söz konusu zorbalık şu (başka zorbalıkları da var, ama onlar şimdi konu dışı): Etiket fiyatının -Express'in durumunda 5 lira- yaklaşık dörtte birini "komisyon" olarak almaları yetmiyor, ona ilaveten sayı başına da 3 bin lira "dağıtım bedeli" ödememiz gerekiyor.

Zaten belimizi büken kâğıt ve baskı maliyetine bir de bu "Deli Dumrul vergisi" eklenince, gemiyi su üstünde tutmak binbir cambazlık gerektiriyor. Ali'nin külâhını Veli'ye, Veli'ninkini Ali'ye, biriken borçları ödemek için banka kredisi, banka kredisinin taksitlerini ödemek için yeniden borç, hülâsa taşıma suyla değirmen ya da eski hesap makinelerinin markasıyla söylersek, "Facit daire"...

Doğan Dağıtım bıçağının kemiğe dayandığı bu noktada, içine kısıldığımız döngüyü kırabilmek için bulabildiğimiz çare şu: Doğan Dağıtım'ın ağından çıkmak. Yani, bayilerden çekilmek; varlığını, ulaşılabilirliğini mizi kitapçılarla sınırlamak.

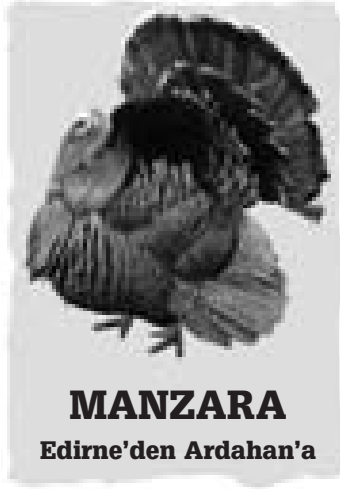
Dolayısıyla, önümüzdeki sayıdan itibaren, üç büyük şehirde belli başlı kitapçılarda ve muhtemelen D&R'larda (muhtemelen diyoruz, çünkü malûm, onlar da bir Doğan kuruluşu) bulunabileceğiz. Diğer şehirlerde ise tek bir adresimiz olacak. O adresleri önümüzdeki günlerde çeşitli kanallardan duyurmaya çalışacağız.

Aslında, Express'i gazete bayilerinden alanlar ve özellikle üç büyük şehir dışında oturanlar için ideal çözüm abonelik. Evet, abonelik birçoğumuzun üşendiği bir "kılğı". Ve fakat yeni teknolojiler sayesinde eskiden olduğu kadar kıl bir mevzu değil. Neticede bir e-mail'e (expressroll@gmail.com) ve bir havaleye bakıyor. Cepten çıkacak meblağ aynı, tek farkı topluca. Ama o da at değil, deve değil. Altı ay için, yuvarlak hesap 60 lira.

Demin şaka yollu kullandığımız "kılğı", çok sevdiğimiz bir kavramın, "praxis" in karşılığı aslında. "Kılmak"tan türetilmiş bir kelime, "varkılmak"tan, "varetmek"ten. Express ilk çıktığı günden bugüne o anlamda bir kılğı. Neyin kılğısı olduğunu burada uzun uzun anlatmaya lüzum yok, kavram kendini izah ediyor zaten. Ayrıca, 109 sayılık (haftalık dönemiyle birlikte, 263) "praxis" de ortada. Bunca yıldır sürdüğüne göre, sürdürülebilir bir kılğı olduğu da hepimizin malûmu.

Gelgelelim, cefasını paylaşmak gerekiyor. Okurların payına düşen, biraz yol yapmak, arayıp sormak, ezcümle nefes sarfetmek. Arzu varsa lafı bile olmaz. Arzu yoksa, sağlık olsun, kılğının bu kadarı bile mucize kabilinden. Eski sloganımızdır: Ne kadar nefes, o kadar Express...

HES'lere dur ihtarı

Türkiye'nin en acil sorunlarından biri, hükümetin müdahalesine ihtiyaç duymuyor. Tam tersine, hükümetin derhal el çekilmesi gerekiyor. Türkiye'nin dört bir yanında yapı- mı planlanan iki bine yakın hidroelektrik santral (HES), sadece doğanın, derelerin, ormanların, hayvanların değil, tarihin, sosyal geleneklerin de mahvolması demek. Fakat güzel haberler de var. Üç HES inşaatı için daha yürütmeyi durdurma kararı alındı. Muğla'da Yuvarlakçay, Artvin'de Yusufeli ve Macahel'de yapımı süren HES'lerin hukuka ve kamu yararına aykırılığı teslim edildi. Bu kararlar emsal olacak, ama tabii AKP'nin temsil ettiği vahşi zihniyete karşı daha çok siper kazmak lâzım.

Alevîliği kim anlatır?

Bir türlü açılmayan açılımlar devrindeyiz. Örneğin, Alevî açılımı. Diyanet'e bağlanmayı Alevîler istemiyor, kendi usûllerince yaşamalarına müsaade edilmiyor. Buyrun Hatay'a, Samandağ'a: Yüzyıllardır yapıldığı gibi çocuklara Alevîliği anlatmak için sohbet toplantıları düzenleyen on iki kişi hakkında altı aydan üç yıla kadar hapis istemiyle dava açıldı. Samandağ kaymakamının girişimiyle açıldığı söylenen davada suç fiilî kaçak Kur'an kursları gibi ele alınıyor.

Yılın spor adamı!

Böyle bir seçim yapmak için herhalde memleketin spor âleminde hiç bakmamak lâzım. 3. Lig'e düştüğü haftalar öncesinden belli olan Kocaelispor'un içler acısı haline geçen sayımızda bakmış, Livorno modelini önermiştik. Kentte daha fena durumda olan bir takım var: Geçmiş yılların başarılı ekibi Kağıtspor Bayan Basketbol takımı da hiç maç kazanmadan küme düştü. Ve bu manzaranın birinci dereceden sorumlusu, büyükşehir belediye başkanı AKP'li İbrahim Karaosmanoğlu, Esma Sultan Yalısı'nda düzenlenen törende, Milliyet'in Yılın Spor Adamı ödülünü hiç yadırgamadan aldı. Hangi akla hizmet ismi önerildi, herhalde bunu hizmet ettikleri biliyor.

İKİ BASIN SKANDALI Manyelli faşizm

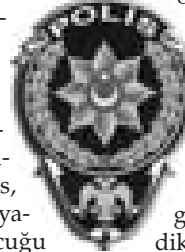
Ahmet Türk'ün Sam-sun'da uğradığı yumruklu saldırı turnusol kâğıdı oldu. Emniyet güçlerinin çanak tuttuğu saldırıyı pek çok insan kınarken, Hürriyet'in yeni üçüncü sayfa güzeli Yılmaz Özdil saldırırganın yumruğunu "adaletin tokmağı" olarak nitelendirdi, bu tür faşizanlıkların piri Ertuğrul Özkök'ü de arkasına aldı. Neyse ki, gere-

ken cevabı pek çok basın mensubundan fazla gecikmeden aldı. Cengiz Çandar'ın "Medyanın Ogün Samast'ları" başlıklı yazısı özellikle dikkate değerdi. Basın etiği açısından bir başka skandal Birgün'de yaşandı. Sky Türk'te program da yapan Enver Aysever, "Cihangir'in Liberal Çocukları" yazısında benzerine ancak Vakıf'te rastlanacak öyle bir dil ve bakış tutturdu ki, tepkiler üzerine Birgün'den ayrılmak zorunda kaldı. Birri İzmirliliğiyle övünüyor, diğeri kendini solcu sanıyor. En tehlikelisi de bu "manyelli" faşizm.

POLİS HAFTASININ ARDINDAN Olağan şiddet

Yine bir Polis Haftası idrak ettik. Bu sefer -Muammer Güler'e göre aslında bir gösteri alanı olarak saptanmamış olan- Taksim'de birlemek yerine İstiklâl Caddesi boyunca yürümeyi tercih ettiler, yine Beyoğlu'nu felç ettiler. Aynı günlerde iki polis, Hakkâri'de 14 yaşında bir çocuğu yerlerde sürükleyerek gözaltına alıyordu. Kuşadası'nda bir polis, sokak ortasında yere yatırdığı genci herkesin gözü önünde kafasından kurşunladı. Herhalde ne

Hakkârililer ne her gün GBT'ye ve polis şiddetine maruz kalan "batıda-kiler" bu haberlere şaşır-dı. Son acı haber Sam-sun'dan geldi, iki polis görev başında öldürüldü, Samsun karıştı. Kimi medya organları, Ahmet Türk'e saldırının ardından tepki veren Sırrı Sakık'ı hedef gösterdi, halbuki Ladik Belediye Başkanı saldırının çok önceden bilindiğini söyledi. Bu tür saldırıları istemediğimiz kadar, Polis Haftası makyajlarının silemediği polis şiddetini de istemiyoruz.

TAYYİPLİ CUMHURİYETİ Devlet ve tabiat

Tayyip Erdoğan başkanlık sisteminin sinyallerini verirken, Dolmabahçe civarına da postu seriyor. Sayesinde Beşiktaş merkezindeki Akaretler durağı kalktı, Akaretler'den çıkan Mecidiyeköy otobüsleri Zincirlikuyu'dan dönüyor, iskele ve sahil halka kapandı, semtte doğru dürüst cep telefonu çekmiyor. Ve yeni sarayında başbakan, açılım yapıp duruyor. Son hamlesini edebiyatçılara yapacaktı ki, fena tosladı. Mutad "yandaş"lar dışında birçok yazar mazeret bildirdi, Vedat Türkali gibi kimileri kamuya açık mektup yazmayı tercih etti. Fakat süngülü, miğferli şiiirleri, ucuz sanat müziği sözlerini okumayı sevdiğini bildiğimiz Erdoğan, Cemal Süreya'dan sonra bir başka II. Yenickiye, Ece Ayhan'a da el attı. Ölenlere dokunmayın bari!

CNBC-E'DE MÜSTAKBEL SANSÜR Pasifik'ten Ege'ye

CNBC-E'nin yeni dizisi yayına başlamadan üçüncü bölümünün sansürlenmesiyle gündeme oturdu. "Band Of Brothers"ın devamı mahiyetinde, Steven Spielberg ve Tom Hanks'ın prodüktörlüğünde çekilen dizide İzmir yangınına dair diyalog, şimdiden bölümden çıkarılmış. Tarihle yüzleşme, demokrasi filan, bu kadar. Halbuki Kuvayı

Milliye ordusu şehre girdikten dört gün sonra yangının Ermeni ve Rum mahallelerinde çıkarıldığı, Türk mahallesine sıçramasın diye kordon oluşturulduğu, Sakallı Nurettin Paşa'nın rolü zaten sır değil. Ama, necip basını-mızdaki tartışma başka: Atatürk yangın esnasında nereden kalmıştı? Kraemer Palace'ta mı, Alatini köşkünde mi, Despina'nın dostu Muammer Bey'in yanında mı? "Yunanı denize dökmek" dediğimiz fiilin nasıl büyük bir dram olduğunu, denize dökülenin askerden ibaret olmadığını da görmek gerekmiyor mu?

LİSE SIRALARINDA İSYAN Karanlık tablo

Türkiye geçen ay bir faciayla sarsıldı: Muğla'da bir liseli genç, annesi dershane borcunu ödeyemeyip hapse girince, intihar etti. Millî Eğitim Bakanı Nihat Çubukçu'nun bir soru önermesine yanıt olarak verdiği bilgiye göre, dershane yaşının 10'a düştüğü Türkiye'de 45 bin aile borç nedeniyle davalık. Geçen sene 1 milyon 174 bin 860 öğrenci dershanelere devam etmiş. Demek ki, milyonlarca insanın başında bir sınav belası, nitelsiz eğitim, karanlık gelecek korkusu var. Ve genç intiharlarında giderek yükselen bir istatistik eğri...

Bütün bu tablo karşısında sessiz kalmak istemeyen gençler de var. Ve onlara sessiz kalmayan polis, yargı, hükümet. Ankara'da YGS'yi ve paralı eğitimi protesto eden 10 liseli öğrenci tutuklandı ve serbest bırakıldı. Kendi gelecekle-rinin de bu grevle tayin edildiğini gören liseli öğrencilerin Tekel direnişine destek vermesi üzerine 24 öğrenci de, İstanbul Mehmetçik Lisesi'nden atılmıştı. Her geçen gün daha fazla sindirilen bir gençliğin en küçük protestosu bile "provokasyon", "terör" diye yaftalanırken, lise-lerde haklı bir isyan fi-lizleniyor.

TÜBİTAK REZALETİ Yalnız direniş

Lise ve üniversite öğrencileri, Tekel eylemine destek oldukları için okullarından atılıyor. Türkiye'de bilimsel araştırmaların merkez üssü TÜBİTAK da hiç geri kalmıyor, Tekel işçisine desteği ânında cezalandırıyor. 13 yıldır TÜBİTAK'ta çalışan Aynur Çamalan, üyesi olduğu Tez Koop-İş'in kararıyla 4 Şubat'ta Tekel işçilerine destek ziyaretinde bulunduğu için derhal işten çıkarıldı. Daha yeni terfi alan Çamalan'ın "performans düşüklüğü" gerekçe gösterilerek alınan kararın siyasi boyutu açık, kurumun bu tavrı en hafif ifadeyle dehşet verici. Çamalan, 8 Mart'tan bu yana, Ankara'da, TÜBİTAK binasının karşısında tek başına direnişte. Ankara'daysanız, bir dayanışma imzası için yanına uğramayı ihmal etmeyin.

KENTSEL DÖNÜŞÜMDE ÖNEMLİ VİRAJ

Emek olmadan olmaz

Emek sinemasını tarihe gömecek projenin sahibi, İKSV'nin davetine icabet etti. Gergin geçen toplantıdan aktarıyoruz.

Alkazar kapanırken, kıymeti ölümüyle anlaşılmış bir sanatçıyı uğurlarcasına yapılmıştı veda konuşmaları. Emek'e ise aylar önce kilit vurulmuş, ama çok ses gelmemişti. 28 yıldır olduğu gibi yine İstanbul Film Festivali'nin açılışına ev sahipliği yapacağı, en azından festival mekânı olarak yaşayacağı umuldu. Fakat, Emek'in hayaletine bile Beyoğlu'nda yer olmadığı anlaşıldı. Sulukule'de başlayan, Fener-Balat-Ayvansaray ve Tarlabası üzerinden devam eden yıkım ve talan Serkildoryan külliyyatına ulaşmıştı.

Emek'e sahip çıkmamakla eleştirilen İKSV, sinemanın özgün yapısı korunarak yenilenmesinden yana olduğunu açıkladı, proje hakkında kamuoyunu bilgilendirmek için ilişkili kurum ve kuruluşları açık bir toplantı yapmaya davet etti. 14 Nisan'da İKSV Salon'da düzenlenen toplantıya belediyele-ri temsilen katılan olmadı. Yıkım projesinin sahiplerinden Mimyapı Mimarlık adına Fatih Keskün, Mimarlar Odası adına Mücella Yapıcı, İstanbul Film Festivali yöneticisi Azize Tan, İstanbul 2010 ajansından Korhan Gümüş ve moderatör sıfatıyla Nuri Çolakoğlu konuşmacı kadrosu olarak yer aldı. Salonu dolduranlarsa akademisyeni, eleştirmeni, yönetmeni, oyuncusu, sendikacısıyla topyekûn sinemaseverlerdi.

İstanbul Kültür Sanat Varyetesi eylemcileri, dağıttıkları bildiride "oldu-bittiye getirmek mümkün olmayınca manipülasyon başlayacak, depreme dayanıklı olsun diye yıkıyoruz iddiası ortaya atılacak" kehanetinde bulunduktan sadece dakikalar sonra Fatih Keskün, "bu bina yangınlara, depreme karşı önlemler konusunda zayıf, insanların ölmesini mi istiyorsunuz?" cümlesini sarfetti. Bu başarısız ajitasyon denemesi ve konuşmanın bir türlü projenin somut bilgilerine ulaşmaması salondan tepki aldı. Toplantı zaten Keskün açısından projenin halkla ilişkiler ayağının bir parçası olarak yorumlanmıştı besbelli. Siyah fon üzerine yerleşmiş bir çizim açarak "nasıl görünüyor?" diye sorması üzerine salondan gelen "karanlık bir projeye benziyor" yanıtı uzun süren gülüştümelere yol açınca işinin o kadar kolay olmadığını anlasa da, profesyonel bir aklamacı olarak renk vermediğini teslim etmek gerek. Zaten Keskün'ün, Turkmall ya da Kamer İnşaat gibi proje sahiplerinin katılmadığı bir toplantıya katılması şaşırtıcı değil. 2007 yılında Kentsel Yenileme ve Plan-

lama toplantısında, SİT alanlarının, kaderlerine terk edilerek yıkılmak yerine yenilenebilmelerinin (alışveriş merkezlerine çevrilmeleri mi demeli?) pratik ve hızlı reçetelerini sunmuştu.

İKSV, açılışı Emek'te yapmanın şartlarını zorlamamış olsa da, basına dağıttığı dijital fotoğraf albümüyle bir mesaj verdi. "Emek Fotoğrafları" başlıklı CD içinde, geçtiğimiz yıllarda yapılan etkinliklerin yanında, geçtiğimiz haftalarda yapılan eylemlerin fotoğrafları yer aldı. Bu hamle kamuoyu baskısı karşısında bozulan imajlarını düzeltme çabasının ötesine gider mi, zaman gösterecek. Açılış törenindeki temaşayı yapan eylemcilere "dua edin de sizden şikâyetçi olmuyoruz" tavrını gösteren, ısrarlı sorular karşısında "biz belediye başkanıyla sürekli temas halindeyiz, Emek yıkılmıyormuş" aymazlığına sığınan Vakıf, Nuri Çolakoğlu'nun sinik tavırlarla sürdürdüğü toplantılarla bir kamu malı olan Emek sinemasını kurtarabilir mi? Ya da, Tül Akbal'ın seyirci sıralarından haykırdığı gibi: "Ne yani, bu adamlarla masaya oturup bizim olan bir şey için pazarlık mı yapacağız?"

Toplantıya, proje sunumlarında logosu yer alan İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı adına katılan Korhan Gümüş'ün projeyi ve genel olarak kentsel dönüşüm yaklaşımını eleştirirken takındığı tutum kurumsal tavra da yansımaları ve ajansın logosunu bu projeden acilen çekmesi sağlanmalı. Kendi etkinliklerini kalıcı yatırımlara neden dönüştüremediği, neden İstanbul 2010 çerçevesinde yeni sinema salonları, kültür merkezleri hayata geçirilmediği sorusu tartışmaya açılmalı.

Kültür Bakanlığı mı? Toplantının sonunda bütün salonun duygularına tercüman olan açıklamasıyla Özcan Alper'den aktaralım: "Yurtdışında bakanlık desteğini açıklarken zor durumda kalıyoruz. Kültür ve Turizm nasıl aynı bakanlıkta olabilir ki? 'Siz Türkiye'nin tanıtımını yapmak için mi destek alıyorsunuz?' diye soruyorlar. Daha buradan başlıyor sorunlar." Gerçekten de sorun, kültürün, sokağın, evin, yaşamın her alanını ne kadar ranta çevrilebilir olduğuna göre sınıflandıran, beğenmediğini yok eden zihniyetle başlıyor. Evimizi, tarihimizi, suyumuzu, ormanımızı, iş güvencemizi yok eden şeyin adı belli. Bu yüzden emek olmadan olmaz demek, bunu hep hatırlamak gerek.

– Koray Löker

1 Mayıs'ta Taksim'e

Yüksek katlardan 1 Mayıs gösterileri için Taksim izni çıktı. Ancak bu son senelerde yaşananlar tekrarlanmayacak anlamına gelmiyor. İstanbul valisi Muammer Güler'in açıklamalarından anlıyoruz ki, birkaç bin fabrika işçisi dışında kimseyi istemiyorlar, hemen her şeyi "provokasyon" olarak değerlendirme eğilimini koruyorlar. Geçen senelerde olduğu gibi, hoşlarına gitmeyen bir slogan, bir pankart, polislin harekete geçmesi için yeterli olacak. 1 Mayıs'ta yine Taksim'deyiz. Onların buyurduğu gibi değil, istediğimiz gibi.

Lüfer katliamına son

Marmara'nın karakteristik balığı, lüfer. Dönemleri vardır, tutması zordur, usulünü bilmek gerekir, öyle her çapariye gelmez, saatinde çıkmak, sessiz olmak gerekir, zeki balıktır. Rakıyla en iyi o gider. Fakat epeydir biliyoruz ki, galiba lüfer de gitti gider. Epeydir çinekop lüfer diye yutturuluyor, boyu ve yaşı küçülüyor, yumurtlama imkânı bulamadan tezgâhlara konuyor. "İstanbul Lüfere Hasret Kalmamış" hareketi, 20 cm'den küçük lüferin avlanmaması için harekete geçti, imza kampanyası başlattı. İlk iş, çinekop almamak, yememek, serpilip büyümesine izin vermek. Lüfersiz Marmara olmaz.

Müslüman mahallesinde domuz

AKP'yle bu kadar yakınlaşmadan önce zaman zaman bir liberal öneri olarak pişirilirdi: Madem büyük bir yoksul kitlemiz var, en iyi çözüm domuz eti! Türkiye hayvancılığına büyük bir darbe vurulup et fiyatları el yakarken, dehşet ifadeleriyle karşılanan bu öneri kendiliğinden fiiliyata dökülmüş. Gebze'de yapılan denetimlerde bazı lokantalarda domuz ve at eti kullanıldığının tespit edilmesi, ilçede şok etkisi yaratmış. Sigara filtrelerinde domuz yağı kullanılması haberi de geçtiğimiz ay infial yaratmış, sigara aleyhtarlarının ağız kulaklarına varmıştı. Sağlık Bakanlığı alelacele açıklama yaptı: Filtrelerde domuz kanına rastlanmamış, fakat domuz yağı için incelemeler devam ediyormuş.

RİZE HEP BİR GARABETLER ŞEHİRİ MİDİR? Rize'de büyük tertip

Son haftalarda Rize'den inşaat haberleri birbiri ardına geliyor. Peki bu Laz müteahhit vakalarında neden bir ısrar var?

Çernobil zıkkımı, sahil yolu, HES projeleri, milliyetçi-muhafazakâr zihniyet vesilesiyle şakulü kayan, iyice sıkılaşan Doğu Karadeniz havzası artık "refleksiv" tepkimelerle "neşe kaynağı" oluyor, kendisi dışında herkesi güldürüyor. Egeli bilge bir köylü, genetiği değiştirilmiş organizmaları (GDO), "fitratıyla oynanmış nebatat" (FON) diye tanımlamış, pek de güzel yapmıştı. İşte aynen bu şekilde, bir coğrafyanın fitratıyla bu kadar oynanırsa insan aklı da şekilsiz nebatattan berter oluyor.

Şimdi, kısaca listeleyelim, meramımızı (ve teessüflerimizi) eksik bırakmadan elbet: 1.85 metre boyundaki Başbakan Erdoğan'ın hizmete açması beklenen Rize Güneysu'daki hükümet konağı binası, başbakanın koridorlardan geçemeyeceği fark edilince çalışma durduruldu. Stop... Rize'de sekiz katlı apartman inşa eden müteahhit, binanın girişi konusunda arazi sahipleriyle anlaşmazlığa düşünce, binanın arka tarafına 164 basamaklı, sekiz kata denk uzunlukta merdiven yaptı. Binaya ulaşmak için sekiz kat merdiven tırmanan apartman sakinleri, asansörü bulunmayan binada oturdukları kata da yi-

ne merdiven çıkarak ulaşmak zorunda kaldı. Stop... Rize Belediye Başkanı AKP'li Halil Bakırcı, altından bir cadde ile dört şeritli karayolu geçen 300 metre uzunluğundaki yaya üstgeçidinin labirent gibi olduğu eleştirilerine katıldığını söyledi. Başkan Bakırcı, şartlar gerektirdiği için köprü'nün bu şekilde yapıldığını belirtti. Stop... Rize'de Müftü Yusuf Karalı Diyanet Eğitim Merkezi'nin arka cephesinde "haç" silueti olduğu yönündeki iddia Rize'yi karıştırdı. Duruma tepki gösteren bir vatandaş binanın fotoğrafını çekerek arkadaşlarına gösterdiğini ve onlarda da aynı kanı oluştuğunu söyledi... Yeter...

Tüm bu acayip vakalar anlaşılabilir bir telaşla bir ay içine sıkıştırıldı, kimse de "dur" demedi; hani, bölge komplo teorilerine teşne diye söylüyor. "Karanlık eller", tertipledikleri projelerle, Rize'yi olmasa bile Rizelinin aklını fena karıştırdı. Tamam, bölge insanının potansiyelleri de hiç fena değil, biliyoruz, lakin talebimiz, bu tip projelerde "öz kaynakların" kullanımına daha fazla imkân tanınması. Mülki idareyi de uyarmayı görev biliyoruz; alçak koridor - basamak manyağı bina - apartman topuk üstgeçit - "haç"lı Diyanet gibi "bölücü" gelişmelerin arkasında Rize'mizi, "aklı bütün" vatan topraklarından koparma niyeti vardır. Aman ha!

Kuzenler, sabah denize inerken elindeki sopasıyla inek döven hemşerimize "yapma, etme!" diye harlayınca, asabi hemşehri cevabı yapıyor: "Sabah sabah kim sıçtı sizi buraya!" Hani, Rizelinin fitratıyla oynamaya devam edenleri uyarmak babında, naçizane bir not düşmüş olalım...

- Tan Morgül

OKULLARA DA GÖZ DİKTİLER

Okul yolu, sürgün yolu

İstanbul'un merkezinde yoksul istemiyorlardı, artık devlet okulu ve öğrenci de istemiyorlar. Yeni planları, okulları satıp öğrencileri kent dışına sürmek...

Kentsel mekânın safi rant kaynağına dönüşmesini, çoğunlukla yoksul mahallelerin yerinden edilmesi, geniş kentsel yarıklar oluşturan alışveriş merkezlerinin (AVM) istilâsı, yoksul ve varsıları birbirinden ayırıştıran kapalı siteler üzerinden değerlendiriyoruz. Oysa rant-sal tecrid ve dönüşüm, gündelik hayatın her safhasına müdahale ediyor. Okulumu Vermiyorum İnisiyatifi'nin 3 Nisan'da gerçekleştirdiği konferansta ortaya konan hükümet planları hayata geçirilirse, ilk aşamada İstanbul merkezinde yer alan 180'e yakın kamu lisesi ve ilkokulu, otel ve AVM yapılmak üzere özel sermayeye devredilecek.

İstanbul Valisi Muammer Güler tarafından da müjdeyle açıklanan ve öncelikle özelleştirilmesi düşü-

Merkezdeki okullar trafik sıkışıklığı yaratıyormuş (*bakınız Mecidiyeköy-Maslak hattında kimi kez üç kat emsal artırılarak ya da parklar yok edilerek yapılan devasa gökdelen ve AVM'ler*.) Bu okulların öğrenci sayısı azmış (OECD ülkelerinde orta öğrenimde sınıf başına öğrenci ortalaması 23.9 iken, MEB'e göre Türkiye'de bu oran 35.1. Eğitim-Sen'e göre sayı İstanbul'un bazı ilçelerinde, örneğin Esenler'de 95'e kadar çıkıyor). Üçüncü argümana göre şehir merkezinde okul olmazmış (merkez, çeper fark etmeden, standart eğitim prosedürlerine göre öğrencinin evi ve okul arasında azami 500 metre olmasının salık verilmesi bir yana, bakınız milyonlarca arazi ve vergi teşvikiyle merkezde açılan Bahçeşehir, Kadir Has, Bilgi gibi özel üniversiteler). Son olarak da bu ara-

Yiğit Özgür

nülen 22 tarihî okul binasıyla ilgili (örneğin listedeki Çamlıca Kız Lisesi 320, Kandilli Kız Lisesi 300 milyon lira ediyormuş) polemik devam ededursun, asıl amacın kent merkezinde kamu eğitim kurumlarını hepten kaldırmak olduğunu, mesela plan doğrultusunda Etiler'de düz liselerin tümünün satılmasının hesaplanmasından anlayabiliriz.

Millî Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu 2014'e kadar eğitim kurumlarının en az yüzde 9'unu özelleştirmek istediklerini açıklıyor, dersaneler özel liselere çevrilirken vergi muafiyetiyle ödüllendiriliyor, bakanlık özel liselerin ücretlerinin yarısını ödemeyi taahhüt ediyor. Ve kimse zaten kamu okullarının gelirlerinin sadece üçte birinin bakanlık, gerisinin ise veliler tarafından karşılandığını hesaba katmıyor. Tüm bu özelleştirme furasına, şimdi bir de, kent merkezindeki kamu okullarının satılması, özel okula parası yetmeyen ailelerin çocuklarını kent çeperlerinde kurulacak "öğretim kampüslerine" tıkıştırma azmi ekleniyor. Bu planın hükümetçe telaffuz edilen dört argümanına bir bakalım. Parantezler bizden...

ziler çok "değerli" ve satılması ekonomik açıdan çok kazançlıymış (*kentsel planlamayla ilgili bu "değerli" yaklaşım bir yana, öğrenci başına OECD ülkeleri ortalamasının beşte biri kadar para ayrılan ülkemizde, anlaşılan, kent dışına iteklenecek öğrencilerin velilerine bindirilecek muazzam yük "ekonomik kayıp" olarak addedilmiyor*).

Tüm bu argümanlar halk arasında pek tatmin edici bulunmamış olmalı ki, okullar çoğu kez alenen boşaltılmak yerine, Beyoğlu Teknik Lisesi'nde olduğu gibi öğrenci alınmayarak ya da Beşiktaş İlköğretim İlkokulu'nda olduğu gibi tadilat bahanesiyle aylarca boş bırakılarak satışa hazırlanıyor. Menfur planlar süregiderken, mesela Reşitpaşa mahallesindeki İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın hemen arkasındaki iki barakada "Şehit Üsteğmen Ali Büyükdicle Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi" adı altında zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocuklar birkaç azimkâr insan tarafından eğitime çalışılıyor. Öyle ya, ne de olsa "değerli" herkese göre farklılık arz ediyor.

— Ulus Atayurt

Stanley Cavell

Mutluluğun Peşinde

Hollywood'un Yeniden Evlilik Komedisi

Metis Sanatlar ve İnsan Sinema, Çeviri: Belma Baş, Berke Göli ve Deniz Koç Pala, 312 sayfa

Kitap, Stanley Cavell'in 1978-89 yapımı yedi Hollywood komedisine ilişkin deneyimlerine dayanıyor. Yazar, diyaloga ilişkin fikirlerin elyustardığını düşündüğü bu filmleri, "yeniden evlilik komedileri" olarak adlandırdığı özel bir tür yarattığını ve bu türün de Shakespeare'nin romantik komedi geleneğinin mirasçısı olduğunu öne sürüyor. Felsefeyle sinemayı bir araya getiren cesur bir girişim.

Murathan Mungan

227 Sayfa

Metis Edebiyat | Deneme, 340 s.

"Bir yazının okuduktan, dinledikten, seyrettikten, düşündükten, izlenimleri hakkında bir çift söz etme gereksinimiyle kaleme aldığı irili ufaklı notların, bakışlarını yaşamına irak, soluk, canlılık katmış; orada öğrenmek, izlemek, katılmak, paylaşmak arzusu yarattığını görmek başı başına bir yazı mutluluğudur. İyi yazılmış notlarda ayakkabılı sohbet etme tadı vardır. Hayat, geçerken birbirine uğramış insanların birbirlerinin kapağına bıraktıklarıyla da çoğalar. Bu notlarla yapmaya çalıştığım işte bu."

— Murathan Mungan

Birhan Keskin

Soğuk Kazi

Edebiyat | Şiir, 68 s.

Birhan Keskin'in yeni kitabı Soğuk Kazi 2008-10 yılları arasında yazdığı şiirleri bir araya getiriyor. Şiirlerin tümünü kuşatabilecek bir sayı söylemek mümkün olmaydı, "insanın soğuması ve katlayması" derdik.

Donna J. Haraway

Başka Yer

Metis Seçkileri, Haz. ve Çeviri: Gülsel Pınar, 325 s.

Donna Haraway, son yıllarda feminist kuram, siber-kültür ve teknoloji çalışmaları alanlarındaki en özgün isimlerden biri. Başka Yer seçkisi, somut olanı indirgenmezci olmadan düşünmeyi öneriyor, en temel kavramları bile elde var bir sayımdan sorgulayan Haraway'ın düşünce sürecinin zenginliğini ve bütünlüğünü ortaya koymayı hedefliyor.

YAKINDA...

Jale Özata: Kabuğumu Kıran Hikâye

Rayhan Tutumlu: Yaşamı Yazabilmek

Humberto Maturana, Francisco Varela: Bilgi Ağacı

Chris Abani: GraceLand

Eric Hazan (Haz.): Demokrasi Ne Älemde?

metis

Genel Dağıtım

PUNT

Düşe kalka direniş

İSTANBUL / Başibüyük- 2008 boyunca TOKİ'nin mahallelerini yıkma planına ve polis ablukasına direnen Başibüyük mahallesinin takipçisi olmuştuk. 2004 yerel seçimlerinde AKP'ye yüzde 72 oy çıkaran muhafazakâr mahalle 2009'da tüm Maltepe gibi ilk defa CHP'ye meylederken, kentsel dönüşüm fırtınası da bir nebze dinmiş gibiydi. Mart 2010 sonunda TOKİ anahtar dağıtırken ve CHP ilçe belediyesi sözünü tutmazken, Başibüyük'lüler tekrar harekete geçti...

AKP'li belediyeler ve TOKİ, kentsel dönüşüm sürecinde hiç beklemedikleri kadar sert direnişlerle karşılaştı. Sarıyer - Maden'den Kartal - Hürriyet mahallesine, Küçükçekmece - Ayazma'dan Maltepe - Başibüyük'e kadar yerel direnişler gördük. Bunların çoğu, Türkiye'nin gecekondu serüveninde sık karşılaşılan yıkıma karşı ânında tepkiler olmaktan çok, organize bir şekilde mahalle dernekleri tarafından örgütlenen direnişlerdi. 2007 ve 2008 yılları, polisle çatışmalarla, mahalleler arası birlikteliği sağlamaya yönelik toplantılarla sert ve hararetle geçti. Bu dönemde sol içinde "acaba barınma hakkı mücadelesi üzerinden ortak bir direniş hattı oluşturulabilir mi" fikri yeşerdi. Kent savunusu üzerinden yürüyecek ortak bir mücadelenin barınma hakkı talebiyle başlayarak genel sınıfsal taleplere evrilebileceği düşünüldü.

Lâkin, 2009'da İstanbul'da kentsel dönüşümüne en çok maruz kalan gecekondu mahallelerinin olduğu Sarıyer, Maltepe ve Kartal'da mevcut AKP belediyelerinin düşüp yerlerine CHP'li belediyelerin geçmesi, bu mahallelerde kentsel dönüşümün sonlana-

cağı ümidini doğurdu ve mücadelelerin sönümlenmesine sebebiyet verdi. Maltepe Başibüyük mahallesi de aynı süreçte yer aldı. 2008'de üç ay geceli gündüzlü polisle çatışan mahalle, 2009 yerel seçimleriyle sessizliğe gömüldü.

Mahalleyi biraz hatırlayalım. Mahallenin bulunduğu arazilerin piyasa değeri, ormanın içinde kalan ve deniz gören yapısıyla, çevresindeki Narcity, Kiptaş konutlarıyla, Maltepe Üniversitesi yerleşkesiyle 2000'lerde oldukça yükseldi. Mahalle, 2005'te yürürlüğe giren TEM Kuzey Nazım İmar Planı'yla kentsel dönüşümüne alındı. 2006 şubatında İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Maltepe İlçe Belediyesi ve TOKİ arasında imzalanan üçlü protokolle kentsel dönüşüm projesi yürürlüğe girdi.

Projenin duyulmasıyla beraber mahalle halkı Başibüyük Güzelleştirme Derneği etrafında toplandı. Taleplerin bir ucunda elindeki evin gitmesinden korkan, 1985 sonrasında mahallere yerleşmiş belgesizler varken, diğer ucunda imar üzerinden edineceği haklarla emeklilik yıllarını daha

rahat geçirmeyi hayal eden tapu tahsisliler vardı. Bu iki ucun arasında da, tapu tahsisli arazisinde üç-dört katlı binalar yapmış bulunan, akrabaları ve kiracılarıyla oturan mahallelileri sayabiliriz. TOKİ protokolü bu üç grubu da memnun edecek durumda olmadığı için, Kasım 2007 - Mayıs 2008 arasında, TOKİ inşaatının yapılmasına engel olmak için topyekûn bir direniş gerçekleşti. Bu çatışmalı süreci belediyeyle bir anlaşmaya varmak için kullanan derneğin amacıysa, ilk etapta en azından tapu tahsislilerin, evlerinin arsaları karşılığı TOKİ'nin inşa etmek istediği bloklardan ödemesiz ev almalarını sağlamaktı. Kiracılar pazarlık masasında yer alamıyordu. AKP'li ilçe belediyesi tapu tahsislilere söz vermekle birlikte, yazılı bir protokol yapmadı. Bu arada mahalleden 153 aile TOKİ sözleşmesini imzalayıp mücadelede bir çatlak oluşturdu. Bu çatlağın yanında polisle çatışmanın getirdiği yorgunluk, dernek yönetiminin belediyeyle anlaşıp TOKİ'nin Başibüyük'ün ortasındaki boş alana şantiye kurmasına izin vermesine sebebiyet

verdi. Buna karşılık belediye söz verdiği hiçbir noktayı ilçe meclisinden geçirmedi.

2009'un kasım ayında mahkemeden projenin durdurulma kararı çıksa da, beş TOKİ bloku 2008'in sonunda Başibüyük'ün ortasındaki arazide tamamlanmıştı. Sonrasında, dernek 2009 yerel seçimlerine odaklandı; Başibüyük'de kentsel dönüşümüne karşı olduğunu açıklayan ve seçimleri kazanan CHP'li Mustafa Zengin'i destekledi. Mahallenin sözcülerinden Adem Kaya da Maltepe Belediyesi meclis üyesi oldu. 2009 yerel seçimleriyle oluşan bu tablo artık işlerin yoluna gireceği ümidini yarattı ve mahalle sessizliğe gömüldü. Kentsel dönüşümün iptali hayalleriyle istekler değişti ve yeniden imar hesapları yapılmaya başlandı. Bu süreçte, mülkiyet yapısı hayli karmaşık olan Başibüyük'te imar tartışmalarının nasıl bir çözümsüzlüğe gelip dayandığına şahit olduk. Bu bir yıl içinde CHP içindeki çatlak sesler ve TOKİ'nin yereli aşan bir güce sahip olması yüzünden sorunlar çözülemedi.

Bu sessiz ve çözümsüz süreç, özellikle kadınlarda büyük bir hayal kırıklığı yarattı. Verdikleri uğraşların boşa gittiğini görmek, CHP'nin de, AKP'nin de farklı bir tavır almadığını öğrenmek birçok "sokağa çıktık da ne oldu?" cümlesinde ifade edilen bir sinizme sürüklüyor. Bu bezginliğin yansımaları İstanbul kentinin dönüşümüne karşı kent ölçeğinde yapılan eylemlerde de gördük. 2008'in polise karşı en şiddetli çatışmalarla geçen günlerinde HSGG platformunun sağlık hakkı eylemlerine kitlesel olarak katılan, mücadelelerinin haberlerini yapan Hayat TV'nin kapatılmasına tepki gösteren muhafazakâr yoğunluklu Başibüyük'lüler, 3. Köprü Yerine Yaşam Platformu'nun yaptığı köprü eylemlerine bile beş-on kişi dışında kitlesel olarak katılmadılar. Buna rağmen 31 Mart günü bu bezginliğin eğer istenirse ortadan kalkacağına şahit olduk. Mart ayında TOKİ'yle anlaşan 153 ailenin Başibüyük'ün TOKİ bloklarındaki tapuları, kuvvetle muhtemel mahallenin tepkisinden korkulduğu için Kurtköy'de törenle verildi.

Henüz resmîleşmemiş başka bir mevzu da, TOKİ konutlarındaki boş dairelere 70 kadar polis ailesinin yerleştirilmesi ihtimali. Hatta Adem Kaya'nın ifadesiyle, müdahalelerde Maltepe bölgesi polisleri yerine, mahalleye ciddi şiddet uygulayan Ümraniye çevik kuvvet polislerine görev verilmesi de, onlara verilen konut sözleriyle alâkalı. Bu ihtimalin ger-

çekliğini zaman test edecek, ancak benzer bir durumun TOKİ Bezirganbahçe toplu konutlarında yaşandığını ve halihazırda oradaki altı blokta polis ailelerinin ikâmet ettiğini unutmamak gerek.

Buna karşılık mahalle derneği, mahalle muhtarı Yılmaz Atak ve Kartal belediye başkan yardımcısıyla beraber 2 bin kişinin katıldığı bir basın açıklaması yaptı. Halkın elindeki pankartlarda ağırlık, belediyeye yönelik sitem dolu ifadelerdi. Başbüyükleri daha da öfkeliendiren, 2009 mart seçiminde Kartal'da başa geçen CHP'li belediyenin TOKİ'yle bütün protokolleri, hem de hukuki durumu göz önüne almadan iptal edip Yakacık mahallesine düşük bedellerle imar affı çıkarırken, Maltepe belediyesinin buna yanaşmamasıydı. Kartal belediyesi başkan yardımcısı İbrahim Doğan'ın "biz nasıl yaptysak aynı şekilde Maltepe Belediyesi de yapabilir" demesi halktan alkış topladı. Dernek başkanı Lütfü Sel ve ilçe meclis üyesi Adem Kaya da AKP'ye karşı verilen mücadeleden aynısının CHP'li belediyeye verileceği sözünü verdiler. İmarlı tapuların kentsel dönüşüme tam anlamıyla engel teşkil etmediğini, ancak pazarlık payını ve hükümetin masraflarını artırdığını eklemekte de fayda var. Öte yandan, mahalle içindeki mülkiyet eşitsizliklerine dair bir çözüm de sunmuyor bu durum.

AKP'nin yerelde kurduğu siyasetin kentsel dönüşüm operasyonlarıyla ortadan kalktığı bir durumda bu boşluğu sosyalist sol henüz dolduramıyor. Önümüzdeki günlerdeyse mahallenin tekrar hareketlenebilir ve dışarıdan destekler tekrar artabilir. Başbüyük'te ve diğer mahallelerde yaşanacak hareketliliğin konut sorununu dışındaki mecralara taşınıp taşınamayacağını ise hep birlikte göreceğiz.

– Mehmet Baki Deniz

Orada olmayan siyah kediyi arayan kör adam

AMSTERDAM– Amsterdam'a gider gitmez bir bisiklet edindim. Şehirde baharın ilk günüydü, sokaklar şenlenmişti. Şu sıralar Amsterdam'daki sıcak konulardan biri, yükselişe geçen muhafazakârların şehrin bazı mekânlarına karşı giriştiği müdahale. Örneğin, Amsterdam'daki çok yüksek kiralara karşı bir alternatif oluşturarak işgal evlerinin yasaklanmasına yönelik yasa tasarısı geçtiğimiz yıl Meclis'ten geçince, Hollanda'da –tıpkı Avrupa'nın pek çok ülkesinde olduğu gibi– çok yaygın olan bu barınma biçimi et-

Bruno Munari, "Rahatsız Sandalyede Rahatı Aramak" (1950)

rafında bir hareket başlamıştı. Hareket, kentin mekânlarına dair politikaların yakından takip edildiği, içine sanatçıları ve akademisyenleri de alan bir tartışma ağı yarattı. Bu da küreselleşmeden bu kentin aldığı pay olsa gerek.

Kaldığım kısa sürede Amsterdam'ın küçük ama hareketli güncel sanat dünyasının nabzını yakalamak için, aşağı yukarı hepsi merkezde olan ve her geldiğimde ziyaret ettiğim birkaç galeriden bir-kisine uğramak için bisikletle yola çıktım. Stedelijk ve Smart Project Space yolumun üzerinde değildi, ama de Apel'in taşındığı göçmen mahallesi Pijp'taki yeni mekânı merkeze yakın. De Apel'deki serginin başlığı Sokrat'tan: "Tüm bildiğim, hiçbir şey bilmediğim." Ve sonrası Darwin'e atfedilen bir cümleyle devam ediyor: "Bir matematikçi, karanlık bir odada, orada olmayan bir siyah kediyi arayan kör bir adam gibidir." Amsterdam'ın en etkili güncel sanat merkezlerinden de Apel, yeni yerine taşınması vesilesiyle yapılan sergiye böyle giriş yapmış. Sergi, bugünün bilgi ekonomisi içinde, hiçbir şey bilmeyişi yüceltiyordu ve sanatçılardan birinin ifadesiyle "rahatsız bir koltukta rahatı aramayı" deniyordu.

Herhangi bir bilgi üretim mekanizmasının politikadan bağımsız olmayacağına dair son onyılların eleştirisini anmak mümkün burada. İlk akla gelen, Susan Sontag'ın "Yoruma Karşı" yazısından "her yorum bir kategorileştirmedir" cümlesi örneğin. İşlerini kamusal alanda ve insanların katılımıyla yapmayı tercih eden Liam Gillick'in sanatın asıl amacının nesne üretmekten çok, topluca onun üzerine konuşmak olduğunu söylemesi gibi. Ya da yakın zamanda yapılan ve uluslararası

nitelikte en önemli ve en politik sergilerden biri sayılan Documenta'da, her türlü didaktik bilgiyle araya özellikle konulmaya çalışılan mesafe... 1960'ların kavramsal sanatçıların yaptıklarının, post-fordist ekonominin maddi işgücünden maddi olmayan işgücüne geçişte yaptığına benzer bir şey olduğu söylenebileceği gibi, bu serginin de bugünün bilgi ekonomisi içinde sanatsal üretimin yerini sorguladığı söylenebilir herhalde.

Darwin'e atfedilen başlıkta, bilimsel araştırmanın dünyayı anlamaya yönelik kategorizasyon denemesi karşısında dünyayla hiçbir ilişkisi olmayan soyut bir dil olarak gördüğü matematiğe yaptığı gönderme vurgulanmış. Burada pek çok kere, çıkışta hemen "hmm, anladım" dedirten sergilere yönelik bir eleştiri de gizli gibi. Müzelerin bilgi üretme mekanizması olarak güçlü konumunu vurgulayan ve buralarda bilginin nasıl üretildiğini sorgulayan yaklaşımlara da bir cevap sanki. Son günlerde İstanbul Modern'de yapılan "Gelenekten Çağdaşa" sergisine dair eleştiriler, bilgi üretme mekanizması olarak müzelerin iktidarına gönderme yapmış, bu serginin tarihini eksik ve tek yönlü bir kurgusu olduğu yönünde bir tartışmayı da içermişti. Amsterdam'daki sergi de merak ve spekülasyonun bu iktidara karşı kuvvetli araçlar olduğunu söylüyor.

Sergideki "hiçbir şey bilmediğini" söyleyen sanatçılar arasında, gazete okuyan bir adamın bir koltuktaki 12 farklı oturuş biçimini sırasıyla döndüren videosuyla Bruno Munari, Fatih Özgüven'e kahve falı baktıran Ayşe Erkmen ya da sanat endüstrisiyle derdinden ötürü on yıl sanata ara verdikten sonra bozuk, anlamsız ve

ilkel görsel imgeleri yan yana dizip görsel alana böyle müdahale etmeyi tercih eden işiyle Hans-Peter Feldman var. Aslında, bir müzede bir araya getirilmiş imajların hiçbir şey söylemediğini ima eden bir duvar dolusu egzotik hayvan fotoğrafı ve bunları içeren bir 17. yüzyıl gravür kitabı; 1960'ların radikal politik gruplarına gönderme yapar gibi hazırlanmış alternatif DIY (kendi işini kendin gör) yaşama önerileri ile dolu kitapçıklar; bambaşka 32 çileği bir araya getirip benzerlik yerine farklılıkları vurgulayan ve yine tek elden çıkma bilgiyi sorgulayan işler...

Her ne kadar bilinemeze karşı romantik bir serzeniş içerse de, bu sergi, son on yılda yapılan ve bilgi üretim mekanizmalarını sorun eden sergiler silsilesinin son örneklerinden biri. Domeniek Ruysters'in dediği gibi, "kaynağı ne olursa olsun, tek bir fotoğraf, tüm resmi gösteremez". Sergiyi gezerken, Amsterdam'daki kent politikalarının çeşitliliğe zarar verdiğine yönelik sert eleştiriler de zihnimde dolaşmaya devam ediyordu.

– Ayşe Ereğ

Ahtamar ve Newroz

VAN– Ankara'yı geride bırakırken kompartımanımızdan seyre daldığımız manzara o kadar cezbediciydi ki, yolculuk boyunca kitap okumaya fırsat bulamadım. Fakat, Muş ovasına varınca manzara birden engin bir tekdüzeliğe gömüldü. Bu ovanın can sıkıcı büyüklüğü, ancak bir Şivan Perwer konseriyle anlam bulabilir. Şivan Perwer'in bölgede vereceği bir konser için en uygun yerin Muş ovası olduğunu söylediği rivayet ediliyor. Bitmek bilmeyen bu düzlüğü kaç milyon kişi doldurur acaba?

Otuz saatin sonunda, Tatvan'a varabildik. Ve minibüsle Van'a doğru yola çıktık. Van'da bizi bir sürpriz bekliyordu. Kürtçe şarkı ve türkülerle geçirecektik gecemizi, zira Burhan Berken konserine denk gelmiştik. Geleneksel Kürt müziği motiflerine sadık, derinlikli altyapılarıyla dinleyicisini kalbinden yakalayan Burhan Berken, eski türkülerin özgün yorumları ve birkaç cover şarkıyla desteklediği performansı muhteşem bir konser verdi.

Murtoğ ve otlu peynir

Van kahvaltısının namını duymayan yoktur herhalde. İsveç parlamentosunda 1915 Ermeni soykırımının tanınmasını öngören karar tasarısının kabul edildiğinden bihaber, bir Ermeni kahvaltısı olan murtoğeyi deniyoruz ilk kez. Tereyağında kavrulmuş buğday, sütle yumuşatılıyor. Tadı şekersiz ırmık helvasını ya da tahini andırıyor. Endüstriyel olmayan hayvansal ürünleri yiyen bir vegan olarak kahvaltılar dışında da otlu peynire dadanıyorum; kâh gözleme kâh pide içine koydurarak. Vanlılar galiba bıkmışlar artık otlu peynirden ya da misafirlerin bu ilgisinden...

Van Kalesi'ne giderken yolda öğrenciler takıldı peşimize. Laf atmalar, gülüşmeler... Arkadaşım Kürtçe konuşunca yanımıza yanaştılar. Meğer bizi turist sanmışlar; beni İranlı, arkadaşımı da İngiliz. İçlerinden biri kale girişine kadar bize eşlik etti. Kalenin eteğindeki geleneksel Van evinin kapısı kilitliydi. Pencereden gördüklerimizle yetindik ve kaleye tırmanmaya koyulduk. Üç medeniyetin de izlerinin olduğu bir yapı; Urartular, Selçuklular ve Osmanlıların mimarî özelliklerini ayırt etmek mümkün. Restorasyon ise her zamanki gibi baştan savma.

Biz kaleyi gezerken bir çocuk yanımıza gelerek kalenin tarihçesini Türkçe, Kürtçe, İngilizce ve Japonca anlatabileceğini söylüyor. Eliyle kalenin eteğini, eski Van'ı işaret ediyor, yerlerinde yeller esen Ermeni evlerini, yıkılmış Ermeni kilisesini gösteriyor. Anlattıklarını ilgiyle dinledikten sonra, Newroz'da görüşmek dileğiyle vedalaşıyoruz.

1915'ten önce Van (o tarihlerde Bitlis, Muş, Ağrı ve Hakkâri de Van vilayetinin sınırları içindeydi) Sivas'tan sonra en çok Ermeni nüfusa sahip vilayetten (yaklaşık 125 bin), şimdi Van'da herhangi bir Ermeni yerleşiminden bahsedemiyoruz. Bitlis merkezdeki taş evlerde Ermeniler yaşamıyor artık. Gezerken dolaşırken konuştuğumuz insanların sözleri de Asılsız Soykırım İddialarıyla Mü-

cadele Derneği Başkanı'nın düşüncelerini yankılıyor. Öte yandan, Van'da bizi konuk eden anarşist arkadaşımız duruma daha farklı bir yönden bakıyordu: "Ermeniler topraklarına geri gelseler, evimi tüm eşyalarımınla onlara bırakırım." Bu arada konu, Erdoğan'ın, yüz bin Ermeni göçmenin sınır dışı edilebileceği tehdidini savurması üzerine açılıp buraya gelmişti.

Bitlis'ten ayrılırken kurulmakta olan sahnenin "nevruz" için olduğunu öğreniyoruz. Adından da anlaşılacağı üzere, bayağı farklı, Türk Sanat Müziği eşliğinde kutlanıyormuş burada "nevruz"; şaşkınlığımıza kulak misafiri olan bir Bitlislinin yorumuyla "çakma newroz". Çocuklardan dinlediğimiz "Bitlis'te Beş Minare"nin zamanında yaygın ve hoşgörülen bir yönelim olan öğlancılıkla ilgili olduğunu öğrenmek de başka bir şaşkınlığa vesile oluyor.

Bitlis'ten Hakkâri'ye geliyoruz. Hakkâri, doğal güzellikleriyle, özellikle de Sümbül Dağı ve Zap Suyu'yla, şifalı olduğu söylenen siyabo otuyla çok etkileyici. Yolculuk süresince yapılan rutin aramalarda (gidişte iki, dönüşte üç kere) kimliklerimizi toplayan askerler arasında zorunlu sigara molası verdiğimiz anları da işte bu güzellikler, yüksek dağlar ve karlı zirveler dolduruyor. Hakkâri'de bir tercih yapmamız gerekiyor: Ya bir gün daha kalıp Yüksekova'daki Newroz kutlamasına ya da Van'a geçip oradaki kutlamalara katılacaktık. Newroz tercihimizi Van'dan yana yapma-

mızda Ahtamar Adası'nı ziyaret etme isteğimiz de rol oynadı.

Ah Tamara'da badem çiçekleri

Karlı bir gün olmasına rağmen, tarihî Ermeni kilisesini görmeyi çok istiyorduk. Gevaş'tan kalkan teknelerle Ahtamar adasına geçiyor. Tekneler her seferde 12 kişi taşıyor. Dört kişi olduğumuz için 12 kişinin parasını ödemek durumunda kalıyoruz. Elverişsiz hava şartları nedeniyle ada önce görünmüyor. Kendimizi kaptana emanet ediyoruz. Van gölü, büyüklüğüyle Vanlılar için gölden ziyade bir deniz gibi. Yaklaşık 20 dakikalık bir yolculuktan sonra adaya varabiliyoruz. Çiçek açmış badem ağaçlarının arasından paslanmaz çelik küpeşteli merdivenleri çıkıyoruz. Çiçeklerin ve yağın karın beyazlığının birbirine karıştığı adanın ortasında Ahtamar Kilisesi yükseliyor.

Kilisenin adı başkeşişin kızının adından geliyor: Tamara. Adanın çevresindeki köylerde çobanlık yapan Müslüman bir genç bu kıza aşık olur. Tamara'yla buluşmak için her gece adaya yüzer. Tamara ise gece karanlığında yerini belli etmek için onu bir fenerle bekler. Bundan haberdar olan kızın babası, fırtınalı bir gecede elinde fenerle adanın kıyısına iner ve sürekli yer değiştirir. Yüzmekten gücü tükenen genç çoban boğulmadan önce son nefesiyle "ah Tamara!" diye haykırır. Bunu duyan kız da kendisini gölün sularına bırakır. "Ah Tamara" adı dönüşerek zamanla Ahtamar biçimini almış, sonra da Türkleştirme ve Türkçeleştirme gayretleriyle

le Akdamar yapılmış.

Kilisenin içinde fotoğraf çekmek yasak olduğundan restorasyonun verdiği zararları belgeleyemiyoruz. Kilisenin haçı ve çanı yok. Müzeleştirilen tarihin sesi susturulmuş. (Bu kısa geziden dönüşte, kilisenin senede bir gün "inanç turizmi" adı altında ibadete açılacağını öğrendim: Eylül ayının ikinci pazar günü; bu yıl 12 Eylül'e denk geliyor.) Çay içip üzerleri nakış gibi işlenmiş mezar taşlarını da gördükten sonra, tekneyle dönüyoruz.

Söylendiğine göre, Mayıs ayında Ahtamar'ın tepesinden Van'a bakıldığında, dört mevsimi görmek mümkünmüş: Mavi bir gökyüzü, karlı dağlar, yemyeşil bir düzlük ve masmavi deniz... Tavşanlar da cabası.

20 Mart'ta, Van Kalesi'nin eteğinde hazırlanan Newroz alanındaydık. Yaklaşık 400 bin kişinin katıldığı Newroz'un Diyarbakır'ına alternatif olduğunu söyleyebiliriz. Öyle ki, sarı, kırmızı ve yeşil balonların süslediği alanın üzerinde dönüp duran askerî helikopterler katılımcıların keyfini bozmadı.

Kâh halaylarla, kâh konuk sanatçıların müziği eşliğinde geçen kutlama Van kalesinde son bulacaktı ki, polis barikatıyla karşılaştık. Arkalarındaki çocukları gören polisler çabalarının boşuna olduğunu mu düşündüler, yoksa bize iyi yüzlerini mi gösterdiler, bilmez, yolu açtılar. İkinci kere çıkıyordum kaleye. Aşağıda Newroz coşkusu... Kürtlere tepeden bakmak herkesin harcı olmasa gerek.

- Atalay Göçer

Fotoğraflar: Marie Dorigny

ÖZLEM CANKURTARAN ÖNTAŞ'LA "SUÇA İTİLEN ÇOCUKLAR" ÜZERİNE

Ellerinde üç nokta

Gündemde kod adı "Terörle Mücadele Yasası" olan devlet şiddetinin hedef aldığı çocuklar var. O çocuklar buzdağının görünen ucu. Bir de gözden ırak büyük bir gövde var: Her türden şiddete maruz kalan, gözaltılarda, cezaevlerinde büyüyen, yoksulluk arttıkça sayıları katlanarak artan "suçlu" çocuklar. Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Özlem Cankurtaran Öntaş'tan "Suça İtilen Çocuklar -Cezaevinin Anlamı" başlıklı araştırmasının sonuçlarını dinliyoruz.

Çocuklar ne tür suçlardan cezaevinde; çocuk suçlularda artış var mı?

Özlem Cankurtaran Öntaş: Çocuk suçluluğuyla ilgili istatistiklerde mala karşı suçların hep en üst seviyede yer aldığı görülüyor. Diğer suç türlerinde de artış var, ama gasp, hırsızlık, yağma suçları hep birinci sırada. Çocuk suçluluğuyla ilgilenen bir akademisyenim, doktora tezimin suça itilen çocukların polisle ilişkisi üzerineydi; orada daha ziyade çocukların gözaltı süreçlerini izlemiştim. Böylece, gözaltı sürecinin cezaevi sürecine yansımalarını da tespit etme şansım oldu. Bu çalışmada cezaevindeki çocukların yoksullukla zenginliği, sosyal adleti nasıl algıladıklarına bakmak istedim. **Çocuklar yoksulluğu ve zenginliği nasıl algılıyor?**

"Yoksul, ama onurlu" stereotipi çocuklarda da hâkim. Çocukların önemli bir bölümü "yoksuluz, ama paylaşımcıyız" iddiasıyla bir grup algısı yaratıyorlar. Ama bir yandan da yoksulluğun, özellikle '80 sonrasında, ahlâksızlık ve kötülükle bağdaştırılması çocuklara bariz biçimde yansıyor. Oysa '80 öncesinde, insanın onuruna ve değerine dair bir eksiklik gibi algılanmıyordu yoksulluk. Aynı şekilde, '80 öncesinde zenginlere dair algı da şimdikininki aksine, "zengin, ama babacan" şeklindeydi. Toplumsal yapıda olduğu gibi, çocuklarda da zenginlere dair başka bir algı hâkim olmuş durumda: Zengin, ama kim bilir nereden çalıp çıptı! Zenginlik hiç de meşru görülüyor mala karşı suç işlemiş çocukların kafasında. Hapis yatan çocuklar yoksul sınıfın zenginlik algılamasını taşıdığı için, onla-

rın aktarımları üzerinden toplumun alt sınıfına dair çıkarsamalara da ulaşabiliyoruz. Çocuklardaki zenginlere yönelik inanılmaz öfke, mensup oldukları sınıfın da öfkesini aktarıyor. "Zengin birini gördüğünüzde ne hissediyorsunuz" diye sorduk çocuklara. Zarar vermek istediklerini söylediler. Kimi fiziksel zarar ver-

O üç noktalı dövme "görmedim, duymadım, bilmiyorum" anlamında. Cezaevine girmenin sembolü. Polis de onları öyle biliyor. Hatta dördüncü noktayı polis çocukların elinde sigara söndürerek işliyormuş. O üç nokta toplumun halini özetliyor.

Özlem Cankurtaran Öntaş

mek istediğini, kimi de malını çalmak istediğini söyledi. Bu tepki, yoksullukla başatma biçimi olarak ortaya çıkıyor.

"Bir gün ben de zengin olacağım" hayali var mı çocuklarda?

Tabii, tüketim kalıplarının değişmesi çocukları çok etkilemiş durumda. Örneğin, kentsel dönüşümün yaşandığı yerlerde oturan çocuklar birebir zengin/yoksul ayrımına tanıklık etmişler. Televizyondaki zenginlik ortamını görüp bir gün onlar gibi olmayı hayal etme durumunda değiller, çünkü artık herkesin yoksul olduğu gecekondu mahalleleri yok. Gecekonduya hemen bitişiğinde önlerinde lüks arabalarla dev binalar yükseliyor. Gecekonduya yaşayan çocukların "komşularına" duyduğu öfkeyi artırıyor bu. Bir yandan da zengin çocuklarının tüketim kalıplarını benimseyerek -cep telefonu veya araba sahibi olmak gibi- o açığı telafi etme çabasına giriyorlar. Tabii bu, erkek çocukların kafasındaki imge. Dolayısıyla, o erkeklik imgesiyle ilintili olarak, "ne tür araçlara sahip olursam bu toplumda değerli hale gelirim" sorusunu sormaya başlıyorlar. Sosyal ve kültürel sermayeleri çok zayıf olduğu için de yaptıkları "işten" kazandıkları parayı hemen çarçur ediyorlar.

Yaptıkları "işten" kastınız ne?

Hırsızlık veya gasp gibi suçları iş olarak algılıyorlar. Elde ettikleri parayla, öncelikle genel görüntülerini değiştirmeye, temiz ve düzgün kıyafet giymeye başladıklarını söylüyorlar. Aynı zamanda, hegemonik erkekliğin getirdiği anlayışla, artakalan parayı pavyona, cinselliğe harcıyorlar. Tatil yörelerine gidip bir günde inanılmaz paralar harcayanlar da oluyor.

Zenginmiş gibi mi yapıyorlar?

Aynen öyle. Haydan gelenin huya gittiğini, haram paranın elde durmadığını söylüyorlar. Bunu bir yaşam biçimi olarak benimsemişler. Cezaevindeki çocuklardan biri "biz okumak veya çalışmak istemiyoruz, böyle yaşamak istiyoruz" demişti. Emek vermeden tüketmek bu grubu da etkilemiş durumda.

Çocukların adalet veya adaletsizlikle ilgili fikirleri ve duyguları neler?

Çocukların tabiriyle "bu işe" başlama nedenleri, adaletsizliğin hâkim olduğunu hissetmelerinden kaynaklanıyor. Diyorlar ki, "çalışarak olursa, babam zengin olurdu". Hemen hepsi küçük yaştan itibaren yaşlarını aşan ağırlıkta işlerde çalışmalarına rağmen yoksulluktan kurtulamadıklarını aktarıyor; çalışmanın zenginlik ve eşitlik getirmediğini deneyimlemişler. Üstelik, kazandıkları parayı babaya veriyorlar. Dolayısıyla, bu grupta baba-oğul çatışması çok yaygın. Aile içi çatışmalara kriminal bölgede yaşamak ekleniyorsa, çocuklar oradaki çetelerle ilişkilenecek "işe" başlıyor. Şu çok önemli: Diğer kurumlar bir yana, adalet mekanizmasında da adil yargılandıklarını düşünmüyorlar. "Zengin çocuklarının yargılandıklarını veya hapse düştüklerini hiç görmedik" diyorlar. "Zengin çocukları suç işlemiyor mu, işliyor. Niye burada değiller?" diye soruyorlar. Zengin çocukların adalet mekanizmasında kayırıl-

dıklarını düşünüyorlar. Bir çocuk söylemişti: Adalet mülkün temelidir, çünkü mülkü olana adalet olur.

Yargı sisteminin yavaşlığı çocuklara nasıl yansıyor?

Uzun süre hapis yatmalarına sebep oluyor. 18 aydır cezaevinde olan, yargılaması süren bir çocuk vardı, belki de bir yıl ceza alacak, ama altı ay fazladan yatacak. Çocuklar her şeyin farkında. “Zengin çocuğunun sorunu olduğunda psikoloğa götürülür, ama biz dayak yeriz” diyorlar. Dünyada bu meseleyle ilgili tartışmaların sağlamlasını yaptığımızda, çocuğu cezalandırmanın yoksulluğu cezalandırmakla eşanlı hale geldiğini görüyoruz.

“Taş atan çocuklar” diye anılan ve Terörle Mücadele Yasası (TMY) kapsamında yargılanan Kürt çocuklarının araştırmanıza niçin dahil etmediniz?

Araştırmaya başladığımızda çocuklar TMY kapsamında yargılanmıyordu. Öte yandan, TMY’den yargılanan çocukların durumuyla mala karşı suç işleyen çocuklarınki tam tamına aynı değil, çünkü TMY mağduru çocuklar sadece yoksulluk yüzünden isyan etmiyor. Onların öfkesini temellendiren etmenler farklı. Çocukluk yaşantılarını inanılmaz biçimde güç-iktidar odaklarının altında geçirmiş olmaları, Kürt çocuklarının öfkesinin temelini oluşturuyor. Ergenlik isyan dönemidir. İsyen etmenize ne kadar müsaade edilirse, o kadar özgür zihinli bir yetişkin olursunuz. Ancak, Türkiye’de böyle bir şansınız yok. Anne-baba baskısının yarattığı sonuçları anlattığımızda, sınıftaki Kürt öğrenciler sık sık “biz panzerler altında yetiştik hocam” diyor.

Toplum özgür zihinli yetişkin istiyor mu peki?

Toplumun, sermayenin, devletin nasıl çocuklar ve yetişkinler istediğine bağlı olarak bütün kurumları inşa ediyoruz. 1960’lar refah devletinin altın çağıydı ve çocuklar çok daha iyi korunuyordu. Ama şimdi, özellikle yoksulların çocukları gözardı edilebiliyor, çünkü sermaye bu çocuklardan “hiçbir şey” olmayacağını farkında; tüketici olmayacaklarını da biliyor. Dolayısıyla, bu çocukları hapse tıkarak toplumun rahatça yoluna devam etmesini istiyorlar. Bu çocukları bizatihi sistem kriminalleştiriyor.

Sistemi tehdit edecek bireylerin ortaya çıkmasına sebep olmaz mı bu?

Her sistemin tehlide ihtiyacı var. Üst-orta sınıf korunaklı mekânlar, siteler kuruyor artık. Suç her zaman egemen sınıfların işine yaramıştır. Çünkü o tehlike, diğer grupları ehlileştirmek için de iyi bir araç olarak kullanılıyor.

Sincan cezaevindeki çocukların koşulları nasıl?

Beslenme bozukluğundan dolayı bilişsel gerilik var. Liseyi terkedene ve sonra suça bulaşan çocuklar bunu çok dile getirmişti: “Hapse girdikten sonra kafamız çalışmamaya başladı” diyorlar. Her şeyden önce, cezaevinde ciddi bir uyarın eksikliği var. Sistemin maksadı çocukları cezaevinde yeniden sosyalize etmek değil, onları hareketsiz kılmak. Yetişkin tutuklulara ne uygulanıyorsa, aynısı çocuklara

da uygulanıyor. Göstermelik olarak, çocuk oldukları için sigara içmeleri yasaklanmış. O da tam bir komedi.

Nasıl?

Bir kere, çocuklarla mutabakata varmadan sigara yasaklıyorsunuz. Ayrıca, bu çocukların çoğu madde kullanıyor. Bunu bildiğiniz halde bir önlem almadığınız için, bedenlerine zarar vermeye, kendilerini kesmeye başlıyorlar ya da başka araçlar kullanıyorlar, mesela diş macununu madde gibi çekiyorlar. Sistemin kendisi yeniden suç üretiyor.

Ağustos 2008’de Adana Pozantı Cezae-

Bir çocuk çok güzel anlatmıştı: “Anamız babamız bize sahip çıkmıyor. Sonra çalışmaya başlıyoruz, orada da her tür kötülüğü görüyoruz. Okul zaten zenginlerin yeri. Okul sonrası bekâr evleri, sonra polis ve cezaevi...”

vi’nde, 16 yaşındaki Yasin Akyüz ko- ğuştaki diğer çocuklar tarafından iş- kence edilerek öldürülmüştü. Çocuklar arasında şiddet çok yaygın mı?

Reddedilen çocuklar, bütün sistemi reddetmek adına, ellerindeki tek sermaye olarak şiddeti kullanıyorlar. Şiddeti ise esas olarak gözaltında, polisten öğreniyorlar. Polisten öğrendikleri her türlü şiddeti birbirlerine uyguluyorlar. 1989’da Yeşilyurt köylülerine jandarma dışkı yedirmişti, hatırlarsınız. Çocuklar, aynısını birbirlerine yapmışlar. Çocuğa bunu yapmayı nereden öğrendiğini sorduğumda, Yeşilyurt’taki olayı anlattı. Toplum, çocuklar için model oluşturuyor. Her türlü vahşeti toplumdan, polisten öğreniyorlar. Birbirine elektrik vermeyi polisten öğrenmişler mesela. Hemen hepsinde jilet izi var zaten.

Kendini jiletlemeyenler dışlanıyor mu?

Yapmayan neredeyse yok. Cezaevi yasantısı, güçlü/güçsüz dengesi üzerinden kuruluyor. Güçlü güçsüzü eziyor. Cezaevi yönetimi de buna göz yumuyor. Her koşutta kamera var, ama kameraların kapsamı dışındaki yerlerde çocuklar, örneğin ilk gelene “hoşgeldin dayaağı”

atıyorlar ya da cinayet şakası yapıyorlar. **Cinayet şakası ne?**

Hapse yeni gelen çocuğa, biri ölü numarası yapıyor. Diğer çocuklar da “bak bunu sen öldürdün, ömür boyu burada kalacaksın” diyorlar. Çocuk zaten gözaltında pek çok suçu üstüne almış vaziyette. Üstüne bu şaka da binince, tam bir travma yaşıyor. Gözaltı sürecinde, çocuklar neredeyse otuz kişi tarafından ayrı ayrı sorgulanıyor; çocuklara sürekli “zarf atılıyor”. Cezaevinde de çocuklar birbirlerine aynı şeyi yapıyor.

Neden birbirlerine “zarf atıyorlar”?

Karşısındakinin suçunu öğrenmek veya güvenilir olup olmadığını anlamak için. Çocuklar hep şunu vurguluyordu: Burada kimseye güven olmaz, en fazla üç kişi olacaksınız! Üç kişi dışında, kimseye hiçbir sırlarını aktarmıyorlar. “Yoksa idareye piyon edilirsin” diyorlar. İspyonculara “piyon” diyorlar. Cezaevi yönetiminin iletişim halinde olduğu ve çocuklara ilgili bilgi aldığı çocuklar da var. Aslında, eğitim sistemimizdekine tıpatıp benzeyen bir formül: Okullarda da bir sınıf başkanı olur. Okul yönetimi adına çocukları denetler, baş edemeyince de ispiyonlar...

Çocuklar arasında cinsel saldırılar oluyor mu?

Oluyor. Cinsel merakın ve cinselliğin en yoğun olduğu yaşlardır. Cinselliğin nasıl yaşanacağı bilgisi, çocukların oluşturduğu, ama hegemonik erkekliğin de öğretildiği homososyal gruplarda ediniliyor. Cinsellik de güçlü olanın güçsüz olanı kullanmasıyla yaşanıyor. Sevgiyle bağlantılı bir ihtiyaç gibi değil de, cezalandırma biçimi olarak ortaya çıkıyor.

Tecavüz vakaları çok yaşanıyor mu?

Tabii ki.

Yönetimin bundan haberi oluyor mu?

Cezaevi yönetimleri genelde bunları bilir. Son gittiğimizde, cinsel suç işleyen çocukları ayrı bir koşu aldıklarını gördük. Cinsellik daha çok o çocuklar üzerinde deneniyordu zaten, çünkü onlar daha güçsüz, daha savunmasızlar. Hırsızlık, gasp gibi cezalardan değil de, cin-

sel suç işleyip tutuklanmış oldukları için, sokak deneyimleri de yok. Ortalamaya göre daha küçük yaşta olmak da tecavüze uğrama ihtimalini arttırıyor.

Güçlü/güçsüz ayrımı neye göre belirleniyor?

Ne kadar çok suç işlemiş ve ne kadar sık cezaevine girip çıkmışsanız, o kadar güçlü oluyorsunuz. Sistem böyle işliyor. Bir dayanışma ortamından ziyade, ezme-ezilme ilişkisinin hâkim olduğu bir ortam var yani...

Aynen öyle. Üçten fazla arkadaş edinme tutumu zaten genel bir dayanışma durumunu baştan yok ediyor. Böylece, sistemin ezdiği çocuklar da birbirlerini ezmeyi sürdürüyor. Ayrıca, hiçbir çocuk o üç arkadaşına da tam güvenemiyor, çünkü sadakatleri daha gözaltı sürecinde bozuluyor. Polis, "bak arkadaşın konuştu, sen de konuş" diye zarf atıyor. Çocuk bu, inanveriyor hemen. Sonra da kimseye güvenemez oluyor.

Gardiyan dayaağı oluyor mu?

Bir süredir, üniversite mezunu işsizler infaz koruma memuru olarak istihdam edilmeye başlandı. Bu grup da gençlerden, tam yetişkin olmayanlardan oluşuyor. Önceki infaz koruma memurları yaşı daha ileri, daha "babacan" insanlardı. Şimdiki infaz koruma memurları ergen, çocuklar da öyle. Bu yüzden inanılmaz bir çatışma yaşıyor aralarında. Mesela "hoşgeldin dayaağı" aslında infaz koruma memurlarının çocuklara yaptırdığı bir uygulama. Gardiyan dövmüyor ama, "güçlü" mahkûm üzerinden yeni gelen veya zayıf olan çocukları eziyor.

Gasp ve kapkaççılıkla ilgili cezaların artırılması suç oranını düşürdü mü?

Hayır, ama çocuklar artık yaptıkları işin gasp suçu olmamasına özen göstermeye başladı. Fakat hâlâ işledikleri suçun gasp mı, hırsızlık mı olduğunu bilemiyorlar. Bir çocuk bana sürekli "abla, biliyor musun, suçum gaspmış, halbuki bana hırsızlığa ceza verilmediğini söylemişlerdi" diyordu. 2002'deki araştırmamda daha çok bunu söylüyorlardı, ama şimdi biraz

daha ustalaşmış görünüyorlar. "Zengin çocuğu adam öldürse, iki ay yatıp çıkar. Ben hırsızlık yaparsam, iki yıl kalıyorum. Bu adalet mi?" diye soruyorlar... Diğer yandan, orta sınıf değerleriyle bakıldığında, bu çocukların özsaygısı olmadığı sanılıyor. Oysa onların yanından bakınca, kendine saygı duyan, güven duyan çocuklar olduklarını görüyoruz.

Babalarıyla ilişkileri problemli dediniz; anneleriyle ilişkileri nasıl?

Hegemonik erkeklik ve ataerkil ideoloji çocuk suçluluğunda çok önemli rol oynuyor. Çocuklar genelde, ergenlik çağında annelerini hiçe sayıyor. Baba kontrolü yoksa ya da babayla çatışmalı bir ilişki varsa, anne asla durumu kontrol edemiyor. Onun için, kadın hareketinin çocuk suçluluğuyla bağlantı kurmasını çok önemli görüyorum. Çocuklara elde ettikleri parayı ne yaptıklarını sorduğumda, "kötü günlerim için anneme veriyorum" demişlerdi. Güvenebildikleri

Şiddeti gözaltında, polisten öğreniyorlar. 1989'da Yeşilyurt köylülerine jandarma dışkı yedirmişti. Çocuklar, aynısını birbirlerine yapmışlar. Çocuğa bunu yapmayı nereden öğrendiğini sorduğumda, Yeşilyurt'taki olayı anlattı.

tek kişi anne.

Geleceğe dair plan yapıyorlar mı?

Beş yıl sonrası için nasıl bir öngörde bulunduklarını sorduğumda, çoğu "yine hapiste olurum" demişti. Ama "evleniriz" diyenler de çoktu. Bir de askerlik vurgusu vardı. Askere gittikten sonra bütün geçmişi temize çekebileceklerini düşünüyorlar. Fakat yeni bir hayat kurmanın yolu olarak da yüklü para toplayabilecekleri bir "iş" tasarısı yapıyorlar. Yani büyük vurgun yapıp para kazanmayı ve ondan sonra da temiz bir hayat kurmayı isteyenler çok.

Çocuk suçluların oranı her yıl ne kadar artıyor?

TÜİK her yıl güvenlik güçlerine getirilen çocuk sayısını yayınlıyor. Bu veriler üzerinden 2002-2009 karşılaştırması yaptığı-

mızda, bir buçuk kat artış gözlemlemiştik. Tabii ekonomik krizin derinleştiği dönemlerde bu oran artıyor. Ancak, düşüş hiç görülüyor, krizler bittiğinde de artış sürüyor. Suç oranı yapısal bir sorun halini almış durumda. Kriz veya başka etmenler olmaksızın, suç oranında artış devam ediyor. Kentsel dönüşüm uygulamaları bu sorunu daha da büyüttü.

Çocuk suçlular konusunda sizce atılması gereken ilk adım ne?

Uluslararası sözleşmelerin önemli ilkelelerinden biri, çocuklara ancak tüm çareler tükendiğinde tutuklama kararı verilmesidir. Bir kere, uluslararası sözleşmelerin uygulanması gerekiyor. Türkiye'de bir çocuk hakları hareketi var, ama bu hareket kadın hareketiyle bir araya gelirse, devlete önemli adımlar atılabilir. Avrupa toplumu, ergenlik döneminde çocukların suç işleyebileceğini kabullenmiş, çünkü suç öğrenilen bir şeydir. Ama Avrupa bu bilgiyle hareket edip çocukların bu süreçten en az zararlı çıkmasının yollarını da üretmiş. Orada çocuk mahkemeleri sosyal hizmet kurumu gibi işliyor. Refah devleti modelinin uygulandığı dönemde, Avrupa bu alanda gerekli kurumları oluşturmuş ve bu kurumlar hâlâ işliyor. Türkiye ise hiçbir zaman refah devleti olmadı. Şimdi Avrupa'dan bu kurumların ithal edilmesi de hiçbir işe yaramaz. Bir kere, devletin çocuklara sosyal haklar tanınması, paylaşım adaletini sağlaması gerekiyor. Sosyal hizmet kurumlarından yararlanmadığınızda, kurduğunuz çocuk mahkemelerinin de sadece isminin başında "çocuk" olur, o kadar. Şu andaki durum bu. Sadece uluslararası sözleşmeleri uygulamak da yetmiyor. Toplumun yoksula ve çocuğa olan bakışının değişmesi lâzım.

Araştırmamızdan genel olarak topluma dair nasıl bir sonuç çıktı?

Reddedilenlerin reddini önemsedim bu araştırmada. Toplumun ve sistemin reddettiği çocukların nasıl bir sistem kurarak toplumu ve sistemi reddettiğini irdelemek istiyordum. Önceki araştırmalarımdayken benzer bir sonuca ulaştım: Çocuklar toplumu şiddetle reddediyor, çünkü bu halleriyle toplum tarafından kabul edilmeyeceklerini biliyorlar. Bir çocuk çok güzel anlatmıştı: "Anamız babamız bize sahip çıkmıyor. Ya baba ölüyor ya ana-babayla kavga oluyor. Sonra çalışmaya başlıyoruz, orada da her tür kötülüğü görüyoruz. Okul zaten zenginlerin yeri. Okul sonrası bekâr evleri, sonra polis ve cezaevi..."

Elmadağ Çocuk Tutukevi'nde, çocukların hepsinin elinde üç noktalı dövme gördük. Anlamı ne onun?

O dövme "görmedim, duymadım, bilmiyorum" anlamına geliyor. Cezaevine girip çıkmanın sembolü. Birbirlerini öyle tanıyorlar. Polis de onları öyle biliyor zaten. Hatta dördüncü noktayı da polis, çocukların elinde sigara söndürerek işliyormuş. Aslında üç nokta, bu toplumun halini çok güzel özetliyor. Kimse görmüyor, duymuyor, bilmiyor. Toplum olarak üç maymunu oynuyoruz.

Söyleşi: İrfan Aktan - Gökşun Yazıcı

Ya bir de demokratikleşme olmasaydı...

Beş ayrı yasadışı örgütün propagandasını yapmaktan yargılanıyor. Bu kadarla kalsa iyi, polise mukavemet mi istersiniz, halkı kin ve düşmanlığa tahrik mi, toplantı ve yürüyüş yasasına muhalefet mi, ne ararsanız var. 86 kez gözaltına alındı, hakkında açılan davalarda istenen hapis cezasının alt sınırı 20, üst sınırı 40 sene. Kesinleşen cezası ise 6 sene 8 ay. Duyan da seri katil zanneder. Söz konusu kişi İHD Adana Şubesi'nin eski başkanı Ethem Açıkalin. İşlediği "cürüm" hakikaten "ağır": "Güvenlik güçleri"nin insan hakkı ihlallerine yasal yollardan itiraz etmek. 2009 nisanında, TMK mağduru çocuklar konusunda kendisiyle yaptığımız söyleşide "Böylesi 12 Eylül'de yoktu" diyordu. Diyarbakır barosu eski başkanı Sezgin Tanrikulu da 106. sayımızda aynı saptamayı yapmıştı. Halbuki "demokratik açılımlar" dönemindeyiz; dahası, 12 Eylül Anayasası'nın defteri dürülmek üzere. "Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu" mu demeli, "ya bir de demokratikleşme olmasaydı" mı? 17 Aralık'ta İsviçre'ye kaçıp iltica etmek zorunda kalan Ethem Açıkalin'i dinliyoruz...

Geçen sene Adana'daki görüşmemizde, yurtdışına kaçma planınızdan söz etmemiştiniz. Ne oldu da İsviçre'ye iltica etmek zorunda kaldınız?

Ethem Açıkalin: Bu noktaya geleceğim aklımın ucundan geçmezdi. İnsan hakları savunucuları muhalefet etmek için vardır. Neye muhalefet? Baskılara, haksız uygulamalara, insan hakları ihlallerine... Baskıların, insan hakları ihlallerinin faili gücü elinde bulunduran devlet olunca, muhalefet etmenize izin vermez. Hükümet ne kadar açılımdan, demokratikleşmeden, insan haklarından dem vursa da, fiiliyatta izin vermez. İHD olarak Adana'da işkence ve kötü muamelenin izini ısrarla sürdük ve bu konuda kapsamlı raporlar hazırladık. Birleşmiş Milletler, insan hakları savunucularının hedef haline gelebileceğini düşünerek, vakti zamanında İnsan Hakları Savunucularını Koruma Bildirgesi'ni ilan etmiş. Bu bildirgenin altında Türkiye'nin de imzası var.

İHD'nin Adana şubesinden gelen raporlar bir süredir çok dikkat çekiyordu. İnsan hakları takibini nasıl yapı-

yordunuz Adana'da?

2005'ten 2009'un ortalarına kadar aktif bir çalışma yürüttük. Hazırladığımız raporlar hem Türkiye hem de dünya medyasında ses getirdi. 2005'teki raporumuzda çok ciddi işkence ve hak ihlalleri yaşandığını ortaya koyduk. Hatırlarsa-

Sadece davalar değil, binlerce tehdit aldım. Defalarca evim basıldı, kitaplarıma el kondu. Yolda yürümekten, geç saatte evime gitmekten korkar hale geldim. Beni bekleyen iki sonuç vardı: Ya on yıllarca hapis yatacaktım veya öldürülecektim.

nız, o dönemlerde hükümet, "işkenceye sıfır tolerans" iddiasını başlatmıştı. Fakat raporun yayınlanmasından iki gün sonra kolluk güçleri yolumu kesip beni açıkça tehdit etti: "Bu raporları hazırlıyorsun, ama unutma ki bunun bedeli vardır" demişlerdi. 2006 hak ihlalleri raporumuzdan sonra bu uyarılar sıklaştı. 20 Ocak 2008'de evim basıldı. Tutuklayıp cezaevine attılar beni.

Hangi gerekçeyle tutuklandınız?

Kevser Mızrak adında DHKP-C'li olduğu iddia edilen bir yurttaş Ankara'da öl-

dürülmüştü. Bizim açımızdan Mızrak'ın herhangi bir örgüt üyesi olup olmamasının bir önemi yok. Fakat Mızrak'ın yargısız infaz edildiği iddiası kamuoyuna yansdı. Hak ve Özgürlükler Cephesi bunun üzerine bir basın açıklaması düzenledi ve İHD olarak bizim desteğimizi istedi. O basın açıklamasına İHD adına katıldım. Örgüte yardım ve yataklıktan hakkımda dava açıldı, tutuklandım. Oysa Türkiye'de basın açıklaması yapmak suç değil. Altı aylık hapislikten sonra tahliye edildim. Dava devam etti; örgüt üyesi olduğuma dair herhangi bir delil bulunamadı, ama örgüt propagandası yapmaktan ceza yedim. O dosya şu an Yargıtay'da. 2005'te, 19 Aralık'ta, hayata dönüş operasyonunun yıldönümünde, yaptığım basın açıklaması "halkı kin ve düşmanlığa tahrik, suç ve suçluyu övmek" şeklinde yorumlandı, ondan da üç yıl ceza aldım. O da şimdi Yargıtay'da. Kasım 2008'de, Öcalan'a kötü muamele yapıldığı iddiası üzerine protesto gösterilerine katılıp gözaltına alınan 157 çocuğun işkenceye maruz kaldığını raporladık. Gazeteler o

13 Haziran 2009, Adana İHD: Ethem Açıkalin, polise taş attıkları gerekçesiyle tutuklandıklarında cezaevinde şiddete maruz kaldıkları iddiasında bulunan çocuklarla

raporunuzu "Adana'da işkence sokağa ve polis otosuna taşındı" başlığıyla manşet yapmıştı. Keza Adana valisinin, bu çocukların ailelerinin Yeşil Kart'larını iptal tehdidi vardı; ona tepki gösterince hakkımda yine dava açıldı. Türkiye'de örneğine az rastlanan bir olay yaşandı ve ilk duruşmada bana üç yıl hapis cezası verildi. Dolayısıyla toplam 6 yıl 8 ay hapis cezam var. Ayrıca hakkımda açılmış ve devam eden dört dava daha var. Bunların hepsi yaptığım basın açıklamalarına istinaden açılmış davalar. Ezilenlerin Sosyalist Platformu (ESP) bir toplantı düzenlemişti; telefonları dinleniyormuş. ESP'liler beni arayıp destek istediler. O toplantıyı organize etmekle de suçlanıyorum. Dolayısıyla DHKP-C, MLK-P ve PKK davalarından yargılanıyorum. İki örgütün daha propagandasından yargılanıyorum; biri MKP galiba, öbürü de TİKP olmalı. İsimlerini dahi bilmiyorum bunların. Süren bir başka dava ise, Türkiye'de infial yaratan, 2009'da Hakkâri'de bir çocuğun kafasına dipçikle vurulması olayıyla ilgili. Bu olayı protesto etmeyen bir insan hakları savunucusundan kuşku duyarım ben. Bu davada da üç yıl hapsim isteniyor.

O davanın gerekçesi ne?

Toplantı ve yürüyüş yasasına muhalefet etmek, toplantıyı organize etmek ve yönetmek... Bir başka davam ise polise mukavemetten, ki kesinlikle böyle bir olay yaşanmamıştır. Tamamen polisin iddiasına dayanıyor bu dava. DTP Adana il binası 13 Ağustos 2008'de polis tarafından basılmıştı. Parti yöneticileri beni aradılar ve baskında gözlemci olmamı istediler. Şube yöneticimiz Hüseyin Beyaz'la birlikte aramada gözlemci olmak üzere DTP'ye gittim.

İnsan hakları savunucularının polis aramalarında gözlemci olma yetkisi var mı?

Yasada yok, ama İçişleri Bakanlığı'nın 2007'de tüm valiliklere yolladığı genelde, "insan hakları savunucularının ihlalleri tespit etmelerinde herhangi bir engel ve zorluk çıkarılmaması" isteniyor. Fakat o arama sırasında bir polis amiri bizi binadan çıkarmak istedi. Polisler de bize tekme-tokat giriştiler. Kapıdan bizi çıkarırlarken merdivenden düşmemek için demirlere tutundum, Hüseyin Beyaz ise merdivenden düştü ve dört yerden kafası kırıldı; adli tip 4 ay 15 gün iş göremez raporu verdi kendisine. Bunun üzerine, polisler hakkında şikâyetçi olduk. Biz şikâyet edince onlar da bizden şikâyetçi oldu. Polisin hakkımızdaki iddiasına göre "faşistler, siz kim oluyorsunuz da bizi binadan çıkarıyorsunuz" demişiz. Oysa olay boyunca polis kamerası kayıttaydı, savcıya bu kayıtların izlenmesi gerektiğini söyledim. Sonuç şu oldu: Polisler beraat etti, ama ben yargılanıyorum! Şikâyetçi olmasaydım, polis de benden şikâyetçi olmazdı. Beraat ettiğim, takipsizlikle sonuçlanan daha onlarca davam var.

Devam eden davalarda hakkınızda ne kadar hapis isteniyor?

Üst sınırdan 40, alt sınırdan 20 yıl ceza isteniyor. Beni bu noktaya getiren, profesyonel biçimde insan hakları ihlallerini izlememizdir. Bizim raporlarımız olmasa, Adana'da TMK'dan yargılanan çocukların yaşadıkları gündeme gelmezdi. Biz bu çocukların polis otolarında, cezaevi girişlerinde karşılaştıkları işkenceyi izledik ve raporladık. Sadece davalar değil, binlerce tehdit aldım. Defalarca evim basıldı, kitaplarıma el kondu. Yolda yürümekten, geç saatte evime gitmekten korkar hale geldim. Beni bekleyen iki sonuç vardı: Ya on yıllarca hapis yatacaktım veya öldürülecektim.

Bugüne kadar kaç defa gözaltına alındınız?

86 defa. Gözaltında da, cezaevinde de işkence gördüm. En son tutuklandığımda cezaevinde işkence gördüm. Gardiyanlardan davacı oldum, o da takipsizlikle sonuçlandı.

Bu baskıları Türkiye'de herhangi bir kuruma bildirdiniz mi?

İHD genel başkanıyla birlikte TBMM İnsan Hakları Kurulu başkanı Zafer Üskül ve AKP milletvekili Abdurrahman Kurt'la görüştüm. Kendilerine karşı karşıya kaldığım durumu izah ettim. Yaşam hakkımın risk altında olduğunu söyledim. Daha sonra, İHD genel merkezi İsviçre büyükelçiliğine başvurdu ve durumumu izah etti. İltica amaçlı başvurumu elçilik kabul etti. Elçilik aracılığıyla İsviçre'ye getirildim.

Abdurrahman Kurt ve Zafer Üskül'le görüşmeniz nasıl geçti?

Kurt olup bitenlere anlam veremediğini söyledi. Bir-iki defa Adana Emniyet

AKP'nin demokratlık söylemini her gün ifade ettiği bir dönemde, insan hakları savunucuları inanılmaz baskılara maruz kalıyor. Ve Türkiye'de herkes kendini "artık demokratik bir ülkedeyiz" yalanına inandırmaya çalışıyor.

Müdürlüğü'nü aradığını da belirtti. Zafer Üskül ilgileneceğini, cezaevinde cırtlıplak soyulup beton üzerinde saatlerce tutulmamı, işkence görmemi de soruşturacağını söyledi. Fakat ikisi de herhangi bir önlem almadı ve benim ülkeden kaçmamı gerektirmeyecek bir girişimde bulunmadılar.

Pasaport almakta sıkıntı yaşadınız mı?

Enteresan bir şekilde, Adana polisi bir saat içinde pasaport verdi. Süren davalarımın dolaylı ihtiyatı tedbir koyup yurtdışına çıkmamı engelleyebilirlerdi, ama bunu yapmadılar. Böylece "insan hakları çalışması için" geçici olarak İsviçre'ye gelmiş oldum ve burada iltica talebim kabul edildi. 17 Aralık 2009'da buraya geldim ve Bern'de Enggistein mülteci kampına yerleştirdim. Davamla Af Örgütü ilgileniyor. Bana söylendiğine göre kısa sürede oturma izni alacağım, ama iki ay oldu, henüz bir gelişme yok. Tahmin edebileceğiniz gibi, kamp koşulları bir hayli sıkıntılı. Fakat bu benim en iyi seçeneğimdi. Aksi halde hapis ve ölüm seçenekleriyle karşı karşıyaydım. Burada aylık 260 lira para veriyorlar bana. Dolayısıyla, ekonomik sı-

Ethem Açıklan

kıntılar da işin cabası.

Bundan sonra ne yapacaksınız?

İnsan hakları savunuculuğunu sürdürüceğim. Sürgünlük hayatı aklımın ucundan bile geçmiyordu. Türkiye'nin bu dönemde bir insan hakları savunucusunu ülkeden kaçmak zorunda bırakacağını düşünemiyordum. 2000'de İHD'de bu mücadeleye başladım ve aralıksız olarak devam ettim. Beni bu mücadeleye sevkedenden, kirli savaşın yarattığı tahribatları birebir gözlemlememi. Bu kadar vahşetin, işkencenin yaşandığı bir ülkede insanın sessiz kalması düşünülemez. Vicdanım beni bu mücadeleye sürükledi. 36 yaşındayım ve bu ülkenin göya en karanlık dönemi olan 1980'lerde değil, 2010'da, sırf insan haklarını savunduğum için ülkemi terk etmek zorunda kaldım. 85 yaşındaki annemle birlikte yaşıyordum, ama onu yapayalnız bırakıp kaçmak zorunda kaldım. İçime sindiremediğim şey, AKP'nin demokratlık söylemini her gün ifade ettiği bir dönemde, insan hakları savunucularının inanılmaz baskılara maruz kalması ve kimsenin bundan söz etmemesi. Türkiye'de herkes kendini "artık demokratik bir ülkedeyiz" yalanına inandırmaya çalışıyor. Kimse kafasını kaldırıp gerçekleri görmek istemiyor. Bu baskılar bir tek benim başıma gelmiyor. Daha birkaç gün önce, İHD Siirt şube başkanı, üç ay önce Diyarbakır şube başkanımız Muharrem Erbey tutuklandı, cezaevinde ikisi de. Bingöl şube başkanı Rıdvan Kuzgun da hapis yattı. Hakkımızda açılan yüzlerce dava var. Binlerce çocuğun TMK'dan dolayı yaşadıklarını zaten artık bilmeyen kalmadı. Bu nasıl bir demokratikleşme?

Söyleşi: İrfan Aktan

“Artık devlet biziz”

Geçen sayıda kaldığımız yerden devam ediyoruz. Konumuz AKP, konduğumuz “Pasif Devrim”in yazarı Cihan Tuğal...

Türk-Kürt meselesinin AKP'nin yumuşak karnı olduğunu söylüyorsunuz. 2000-2002 arasında, Sultanbeyli’de çalıştığınız dönemde de Kürt-Türk gerilimi gözlemlediğinizi, fakat 2006’da sorunun AKP’nin başedemediği bir noktaya geldiğini anlatıyorsunuz. Bu süreç nasıl yaşandı?

Cihan Tuğal: Sultanbeyli’nin geçmişinde Kürtlerle Türkler arasında silahın girmişliği de var. Fakat her durumda, Refah Partisi soruna el atıp hallediyor. Müftülerdi, şeriat hukukuydu, şuydu, buydu, tatlıya bağlanabiliyor. Ama artık bu durum geçerli değil. Değişen çok şey var, ama en çok Kuzey Irak’taki Kürt devleti etkili oluyor. AKP kadroları Türkiye’de etkili, ancak sonuçta bu bir dünya hareketi değil, onların gücünün çok ötesinde bir takım denklemler var. Kürt devleti kurulmasaydı, AKP hegemonyası çok daha güçlü olurdu, DTP ya da PKK yeniden canlanışı yaşayamazdı. Kürt nüfusu arasında da bölünmeler yaşanmazdı. Bu işin tırnak içinde “ulusal” seyri, Kürt milliyetçiliğinin AKP içinden ifade edilmesi olurdu. Zannetmeyin ki AKP içindeki Kürtler Kürt milliyetçisi değil. AKP nasıl ki AB’ci, ABD’ci, ümmetçi ve Türk milliyetçisi bir partiye, aynı zamanda, AKP’li Kürtlerin bir kısmı da AB’ci, ABD’ci, ümmetçi ve Kürt milliyetçisi. Kürt milliyetçilerinin daha muhafazakâr ve dindar olanları yavaş yavaş AKP’ye giriyorlardı. “Kürt halkı için savaşırsam, milliyetçilik yaparsam, bunu AKP içinde yapacağım” diyorlardı.

AKP Türk milliyetçisi bir partiye, bu çelişkili bir durum değil mi?

Onun için AKP’ye “postmodern prens” diyorum, Gramsci’deki gibi “modern prens” değil. “Modern Prens”te, partide her şeyin tutarlı olması, herkesin aynı programa inanması vurgusu vardır. AKP’de bu hiçbir zaman olmadı ve olamayacak bence.

Bu, ANAP’ta da olan bir durum değil miydi?

Evet, ama AKP daha hegemonik bir parti. Bu çelişkiyle hâlâ yaşıyorlar, bunu bir şekilde götürüyorlar.

AKP’nin merkezi, yönetim kadroları Kürt meselesine nasıl bakıyor?

Bunu da değişim süreci içinde anlatabilirim. 1970’ler sonrasındaki yirmi senede algı şuydu: “Bütün bunlar laiklik yüzünden oluyor; sadece laiklik değil, Batı da sorumlu. Batı bize milliyetçilik diye bir şey getirdi, Müslüman insanları Kürt-Türk diye bölmeye başladı.” Artık kendileri de milliyetçi olduğu için bunu söylemiyorlar. Meseleye bakış daha girift bir hâl aldı ve işin içine liberal demokrasi katıldı: “Tek sorun laiklik değil, onunla birleşen otoriterlik de. Otoriter laiklik

Geçen sayıda Cihan Tuğal’ın Stanford’da öğretim görevlisi olduğunu söylemiştik. Doğrusu California Üniversitesi olacak, düzeltir, özür dileriz.

yüzünden bu sorunu yaşıyoruz. Halbuki, Osmanlı modeli olsaydı, biraz özerklik olsaydı, Kürtleri Müslümanlar olarak değerlendirip Kürtlüklerini kabul etseydik, bütün bunlar yaşanmazdı” diyorlar. Bunu Sultanbeyli özelinde de gördüm; Erdoğan’ı takip ederseniz, onda da çok net görürsünüz. Erdoğan Doğu konuşmalarında Sufi şiirlerine gönderme yapıyor, liberal demokrasi ile Sufizmi birleştiriyor, her şeyi harmanlıyor. Yunus Emre’den alıntıyla, “yaradılanı yaradandan ötürü severiz” diyor. Açık açık söylemiyor. TSK var, 301 var, ama söylediği, “sizi seviyorum, Kürtsünüz ama, sizi de Al-

AKP “postmodern prens”, Gramsci’deki gibi “modern prens” değil. “Modern Prens”te, partide her şeyin tutarlı olması, herkesin aynı programa inanması vurgusu vardır. AKP’de bu hiçbir zaman olmadı ve olamayacak.

lah yarattı”. Liberal demokratlıkla birleşmiş bir ümmetçi söylem.

Bu konuda da büyük gelgitler yok mu? Bir yandan Sufi şiirler okuyor, bir yandan da mesela Şemdinli olayları sonrasında “bölgede yaşayanların tanıklıkları kabul edilemez” diyebiliyor, “tek din, tek dil, tek bayrak” diyebiliyor... Sahiplenilen çoğulculukla bunlar tamamen zıt değil mi?

Ben aşırı bir zıtlık görmüyorum. Gerilim yok demiyorum. Bayrağın yorumu değişiyor bir kere. Tek dil sözü afişlerde yer almadı mesela. Tek dil çok vurgulanan bir şey değil. Daha çok, tek bayrak ve tek devlet vurgulanıyor. Devletten kastedi-

len, daha Osmanlıvâri bir devlet. En azından bu hedefleniyor. Tek din vurgusu var, ama o da afişlerde yoktu.

Aynı dinden olmanın Kürt sorununu çözebileceği mi düşünülüyor?

Refah Partisi bu görüşteydi. Şimdi de o görüş var. Ama aynı zamanda, hem AB’ci ve liberal, hem Osmanlı ve emperyal bir algı da var: “Aynen Osmanlı gibi, bu bölgeyi kontrol edeceğiz. Kürtler bundan niye yararlanmasın? Akıllı olun, Kuzey Irak’taki devletle ne işiniz var? Biz burada daha ciddi bir devlet kuruyoruz. Bunun parçası olmak daha mantıklı” diyorlar. Emperyal özlere Kürtleri de ortak etmeye çalışıyorlar.

Bu söylem tabanda nasıl bir karşılık buluyor? Kitabınızda “bunların (Kürtlerin) mahallesine napalm bombası atmak lâzım” diyen AKP’lilerden bahsediyorsunuz.

Aynen. Tabandaki gerginlik çok daha şiddetli. Bu biraz da bölgesel bir şey. Gümüşhane-Bayburt olsun, Erzincan-Elazığ olsun, Kürtlerle iç içe ya da yan yana yaşayan bölgelerin göçmenleri çok keskinleşmiş durumda. “Mahallemizdeki bütün pisliklerin kökeni Kürtlerdir, fuhuş, kapkaç ve uyuşturucu getirdiler” deniyor. Bunun Kürtlüklerinden ya da doğruluklarından kaynaklandığı düşünülüyor. Bildiğimiz ırkçı söylemler.

Erdoğan’ın gelgitlerinde tabanın da payı var mı?

Tabii, tabana da pas veriyor.

Kürt-Türk meselesi hakkında Erdoğan ne düşünüyor sizce? “Aslında, başta Erdoğan, partinin yönetimi Kürt meselesine çok demokrat, çoğulcu bakıyor, ama TSK, taban, milliyetçiler, laikler bu görüşlerin dile getirilmesine ve uygulanmasına izin vermiyor” açıklaması çok yaygın...

Abdülkadir Aksu’lar, Cemil Çiçek’ler parti yönetiminde. Erdoğan da net değil. Bir iç gerginlik, alt kademe olduğu kadar en üst kademe de var. “Napalm bombası” söylemiyle liberal demokrat söylem iç içe. “Bütün kurumları açalım, her şey özgür olsun, tamam”, ama Kürt meselesine gelince, radikal sağ söylemler hemen ortaya çıkıyor.

Bir önceki Newroz zamanı, “güvenlik güçleri kadın, çocuk demeyecektir” sözleri de Erdoğan’ın ağzından çıkmamış mıydı?

Psikolog değilim, ama bu biraz da Erdoğan’ın karakteriyle ilgili. Bu kadar büyük bir salınımı Abdullah Gül ya da Bülent Arınç’ta yakalayamazsınız. Arınç ne çok yumuşar ne de aşırı sertleşir.

Partinin ileri gelenlerinin bu sert tavır hegemonya ilişkisinin de bir ifadesi hâline gelmiyor mu?

Hegemonya böyle bir şey zaten. Hegemonya güzel ve kansız bir süreç değil; sadece, kanın az vurgulandığı bir süreç. Kimse “doğru düğün bir hegemonyada baskı yoktur” diyemez. Baskı gerektiğinde ortaya çıkar. Ölçüsü kaçarsa da, o hegemonik bir iktidar olmaktan uzaklaşır. Baskı, yeri geldiğinde Kürt milliyetçilerine, yeri geldiğinde Kemalistlere, yeri geldiğinde baraj karşıtlarına karşı uygula-

nır, ama mutlaka uygulanır. Kitabınızda, radikal ABD karşıtlığının ABD hayranlığına geçişi anlatırken verdiğiniz örneklerde, konuştuğunuz kişilerden biri banliyö hayatını övüyor, başka biri ABD'ye kardeşinin yanına taşınmak istiyor. ABD'ye duyulan bu hayranlığı nasıl açıklıyorsunuz?

İslâmcıların 1950'lerden itibaren bir Amerika bağlantısı var. 1970'lerin sonundan itibaren o bağlantı sorgulanmaya başlanıyor, 1980'lerin sonundan itibaren ise reddediliyor. Fakat "inkâr", insanlar bir zamanlar duyduklarını, şahit olduklarını unutup demek değil. Zihinlerde, literatürde ve kalplerde kalıyor. "Bu insanlar da ehl-i kitaptır" diye bir İslâmî söylem var zaten. Fakat artık bunun ötesine geçtiler.

Amerikan hayat tarzı biliniyor, benimsemiyor mu?

Çok net bilinmese de, temelsiz de değil. Akrabalar, tanıdıklar ABD'ye gidiyor. Gülen bağlantısı var. Gözlemleri anlatıyorlar, kısmen yazıyorlar. 1980'lerin sonunda ise net bir ABD reddi vardı. "O zamana kadar ABD'nin yanındaydık, çünkü Sovyetler'e karşı savaşıyorduk, 'Hristiyanlar ateistlerden daha iyidir' diye düşünüyorduk" diyorlardı. "Ama bu insanlar Hristiyanlığın aslından uzaklaşmışlardır, bunlar müşriktir, ehl-i kitap kabul edilemezler; dolayısıyla laik iktidarlardan pek farkları yoktur. Devrilecek iktidarlara safındadır" diye düşünüyorduk. 11 Eylül olduğunda, tabanda sevinen çok oldu. 2001'de hâlâ böyle ciddi bir nefret vardı. Sonrasında ise bir ittifak yaşandı. Onunla beraber, ABD'den enformasyon geliyor: "Kızlarımız orada derslere rahat giriyor, nitekim Erdoğan'ın kızları orada doktora yapıyor" gibi liberal demokrat söylemle harmanlanan bir durum var. "ABD demokrasisinin gerçekten yaşandığı bir yer" deniyor.

Bütün bu değişimin Irak'ın ABD tara-

fından işgal edildiği, bir buçuk milyondan fazla Iraklı'nın öldürüldüğü bir dönemde yaşanması da ilginç değil mi? Irak işgaline karşı protesto hareketinde İslâmî kesim çok cılız bir ses çıkardı; iktidarda AKP'den başka bir parti ol- saydı, çok daha güçlü bir protesto yürütmezler miydi? Bunu liderlere duyulan güvenle açıklamak mümkün mü? Burada AKP iktidarının hakkını teslim etmek lâzım; sokaklar aksi takdirde yandı. Liderlere güven tabii tamamen açıklamıyor. Ama yine de ana motor bu, yani siyasal toplumun dönüşümü. Hegemonya karmaşık bir süreç. Devlet boyutu, siyasî ve sivil toplum boyutu var. Sivil toplum boyutunda, 1980'lerde ve 1990'ların başında küfredilen Gülen hareketinin İslâmcı hareketle değişen ilişki-

Eğitimde, siyasette, ekonomide, dinde Amerikan modeli kabul ediliyor. ABD'deki gibi hem çok güçlü ve muhafazakâr, hem de dindar olmayanların da yok edilmediği bir dinî model arzu ediliyor.

leri çok önemli. Gülen hareketinin ABD ile içli dışlı olduğu bilinen bir şeydi, biraz da bu yüzden İslâmcılar arasında çok tepki toplardı. 28 Şubat'ta bir değişim başladı. O sırada ben Sultanbeyli'de de-ğildim, bu değişimi biraz sözlü tarihle, biraz da ulusal çapta yazılıp çizilenlerden takip ettim. İnsanlar 28 Şubat'tan itibaren Fethullah Gülen'in nasıl olup da ayakta kaldığına bakmaya başladı. 2001'de, AKP kurulduktan sonra, bakma süreci ciddi bir kaynaşma ve kabul etme sürecine döndü. Bununla birlikte, ABD modelinin kabulü de başladı.

Irak işgaline rıza gösterilmesinin sebebi bu kabul mü?

Hegemonya mutlak bir şey değil. İnsanlar her şeyi koşulsuz kabul etmiyor. Sadece genel parametreler kabul ediliyor. ABD modeli kabul ediliyor diye, insanların ABD'nin Irak'ta ve Afganistan'da yaptıklarını kabul ettiği anlamını çıkarmayız. İtirazları var, ama bu duruma karşı mobilize olmuyorlar.

1 Mart tezkeresi öncesinde, Erdoğan

KÜRT SORUNUNUN KIZIŞMASI

Katliam arzusu

2006'da Türkler arasındaki başlıca konu, Kürtlerin Sultanbeyli'ye verdikleri sözde zarardı. Beş yıldır pek duyulmayan bildik bir şehir efsanesine göre, Kürt ailelerin 10-15 çocuğu vardı ve babalar tembel olduklarından (zorunlu göçe maruz kaldıklarından değil) işsizdi ve bu yüzden çocukları suça meyilliydi. Cuma hutbelerinde kızgın imamlar Kürt milliyetçilerini "ırkçılık"la suçladılar. 2001'de hiçbir hutbede Kürt milliyetçiliği aleyhine kışkırtma olmazdı.

1980 ve 1990'larda ilçenin önde gelen İslâmcılarından ve tüccarlarından Mustafa benimle yaptığı görüşmede ilçedeki dinî hayatın çarpıtıldığını söyledi. Görünüşte dindar olan birçok kişinin riyakâr olduğunu ve dürüst olmadıklarını iddia etti. Uyuşturucu ve kaçakçılığın alıp yürüdüğü bir mahallede başka türlü olamayacağını da ekledi. Bu noktada teybimi kapattırıp bunun "Doğulular" yüzünden olduğunu söyledi. Mahalleye gelip her şeyi daha da berbat etmişlerdi. AKP'nin ekonomik politikalarını desteklediğini, ama "Kürt sorunu" gibi meseleleri gündeme getirerek ülkeye herkesten daha çok zarar verdiğini söyledi.

Karadeniz kökenli inşaat işçisi Hayri de aynı tepkileri

kayıt dışı tekrarladı, ama Mustafa'dan daha ileri gitti. Görüşme biterken demokrasi ihtiyacına vurgu yapıyordu. Dinî meseleler haricindeki meselelerde de demokrasi isteyip istemediğini sordum. Başını salladı: "Orası başka... Etnik haklardan bahsedenler Türkiye'yi bölmek istiyor. Ama şunu diyeyim: Eğer bir Kürt devleti kurarlarsa ve mahallemdeki Kürtler burada kalmaya devam ederlerse, onları zorla göndereceğim. Eğer gitmezlerse öldüreceğim."

Beş yıl önce böyle bir ruh hâli olmadığını belirtmek gerekiyor. Irak'ta özerk bir Kürt bölgesinin oluşması, Kürtlere ABD yardımı ve AKP reformları, bağlamı değiştirmişti. Diğer bağlamlarda olduğu gibi, kahvede arada sırada biri patlayıp "o Kürt mahallesini napalım bombalamamız lazım" diyordu. (2006'da alışıldık bir ifade biçimi.) Bir katliam arzusu yayılıyordu, ama görüş birliği yoktu.

Kürtlere karşı yükselen tepki, ilçedeki pazar ekonomisine geçiş ve profesyonelleşmeden bağımsız değildi. Nisan ortasında Fikret'in berber dükkanına saçımı kestirmeye gittim. Ona hükümetin "Şemdinli olayı"nı çözemediğini söyledim. Sultanbeyli'deki dindar Türkler böyle üstü kapalı askerî operasyonlara sonuna kadar karşıydı, ama Şemdinli olayı hakkında farklı düşünüyorlardı, çünkü onlara göre Kürt milliyetçilerinin hak ettiği buydu. (...)

Fikret: "Bunu kurcalamaları gerekirdi [savcı ve hükümetten bahsediyor]. Her devlette böyle yapılanmalar

vardır. Zenginlerin bile vardır: kendilerini korumaları gerek. Kanun işlemediğinde güçlü insanlar kendilerini korumak için kanun dışı yöntemlere başvurabilir. Her şey mahkeme ve polisle çözülemez. Tabii bunun da kendine mahsus kuralları olmalı. Kötü maksatla kullanılmamalı. Ama bu devletin kendini koruması lâzım."

Sultanbeyli'nin eski kapitalizm ve devlet karşıtlarından Fikret, Kürtlere karşı uygulanan otoriterliği mülk sahiplerinin kanun dışı hareketleri üzerinden normalleştirmişti. Bir başka deyişle, bu devlet ve sermayenin çifte normalleşmesiydi. Ve gençliğinde her ikisine de karşı olan birinden geliyordu. Devam etti: "Devlet bir geçiş sürecindeyken böyle aşırı olaylar olacaktır. Bu sadece bir istisna. Bunun arkasında muhtemelen bir çeşit [yarı askerî] yapı var, ama geçecek. Bütün devlet yasallaştırılıyor. Eskiden berber olmak kolaydı. Çırak olarak birkaç yıl çalışmak yeterliydi. Ama şimdi sistem değişiyor, berber olmak için sertifika alman lâzım. Devlet de bu yönde ilerliyor. Üstüne vazife olmayan işleri bırakıyor. Eskiden devlet demir, çelik ve bakır üretti. Şimdi bunlardan çekildi. Bunlar [Kürtlere karşı hukuk dışı eylemler] devletin çekilmesi sırasında yaşadığımız şeyler. Devlet boşluk bırakınca başka insanlar doldurmaya çalışıyor.

Çeviren: **Doruk Yurdesin**

"Passive Revolution – Absorbing The Islamic Challenge to Capitalism"

kendi milletvekillerine “tezkereye karşı çıkarsanız, maaşınızı bile alamazsınız” diye gözdağı vermişti. Hükümetin ABD ile paralel tavır almasını parti tabanı o zaman nasıl karşıladı?

Dışarıdan böyle göründüğünü biliyorum, ama içeriden hiç böyle gözüküyor. İçeriye biraz genelleştirsem –nere-deyse tüm İslâm camiası için diyebilirim, ABD’de ve Mısır’da konuştuğum İslâmcılardan da biliyorum–, Tayyip Erdoğan ve AKP’yi hiç de ABD ile paralel tavır aldı diye görmüyorlar. “ABD’ye karşı tavır aldı” diyorlar.

Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Yine Gramsci’nin söylediği bir şey var. O bunu daha çok eğitimsiz kesime atfediyor, ama bence insan zihninin genel işleyişi için de söylenebilir; en eğitilmiş insanın zihninde bile bir sürü tutarsızlık yakalayabilirsiniz. Post-yapısalcı metin analizi de buna yöneliktir. Derrida’nın en girift felsefi metinlerde yakaladığı, bir anlamda “salaklık” değil, o metnin kurulmasını mümkün kılan tutarsızlıklardır. Benim kaygım post-yapısalcı bir analiz yapmak değil. İnsan zihninin içinde yığınla tutarsızlık olmasına rağmen, ker-vanın yürüdüğünü söylemek istiyorum. “Bazı şeyleri kabul etmek gerek, siyasetin gereği bu” gibi pragmatik bir durum da olabilir. Ama, “aslında tüm bunlar ABD ve İsrail’in altını oymak için yapılıyor” da deniyor. Amerikan modelinin kabulüne dönersek, eğitimde, siyasette, ekonomide, dinde bu model kabul ediliyor. ABD’deki gibi hem çok güçlü ve muhafazakâr, hem de dindar olmayanların da yok edilmediği bir dinî model arzu ediliyor. “Onlar da yaşasın, meyhaneler de dursun, bize kötü örnek oluştursun” denen bir model bu. “Onları şehrin

en ücra, en berbat köşelerine koyalım. Böylece ne kadar sefil bir hayat yaşadıkları görülür olacak. O kötü örnek oluştursun ki, bizim dindarlığımızın bir değeri olsun.” Amerikan modeli de böyle bir şey. Elbette New York’ta değil, ama metropoller dışında ABD’de dindar olmayanlar sindirilmiş alt kesimler olarak yaşıyor. ABD din devleti değil, ama dindar ve muhafazakâr bir devlet. Bir yandan, “ABD kendi içinde iyi dengeler oturtmuş iyi bir devlet ve toplum, fakat kendi çıkarları için dışarıya karşı zulüm yapıyor” da deniyor. Bu illâ herkesin “ABD, Afganistan’a müdahale etmesin” dediği anlamına gelmiyor. Afganistan’a müdahale edildikten sonra, orada ABD mode-

Gülen hareketinin ABD ile içli dışlı olduğu bilinen bir şeydi, bu yüzden İslâmcılar arasında tepki toplardı. 28 Şubat’ta bir değişim başladı. AKP kurulduktan sonra kaynaşma sürecine döndü. Bununla birlikte, ABD modelinin kabulü de başladı.

li kurulabilse, AKP içinde hem tabanda, hem entelektüeller arasında sevinecek büyük bir kesim var. Taban derken, tabanı da ayırtmak lâzım. Eğitimsiz biri bu kadar karmaşık düşünmüyor olabilir. Ama esnaf, öğretmen gibi kesimlerde ABD’nin dünyaya önderlik yapmasını, yeri geldiğinde müdahaleyle kendi modelini dünyaya yaymasını isteyenler var. **Bu kesim Türkiye’nin de ABD gibi nüfuz sahibi ve müdahaleci olmasını mı murad ediyor?**

Ciddi tartışmalarda böyle bir arzu yok. Uzun vadede nüfuz alanını genişletmek gibi bir murad olabilir. Kısa vadedeyse uluslararası silahlı güçleri önder olarak kabul edip Türkiye’nin bu güçlere arabuluculuk yapmasını düşünüyorlar.

AKP iktidarına kadar en büyük toplumsal/siyasal mobilizasyonlardan biri de başörtüsü eylemleriydi. Başörtüsü nedeniyle eğitimden mahrum kalan, aşağılanan insanlar politize oldular, gösteriler düzenlediler, polis şiddetine maruz kaldılar. Başörtüsü yasağı devam etmesine rağmen protestoların durmasını o eylemlere katılmış olanlar nasıl açıklıyor?

Parti durmadan yeni kanallar açıyor. Sivil toplum, siyasî toplum ve devlet kanalları da burada devreye giriyor. Bu işin devlet ayağı olmasaydı, o kanal AKP ile açılmasaydı, mobilizasyon devam ederdi. Bu üç kanal birbirine eklemlendiği için, artık o insanların gözünde, ekonomik olsun, siyasî olsun, başka olanaklar var. Başörtüsü mobilizasyonunda etkili olan birçok kadınla konuştum. Dünya görüşleri artık değişmişti, “devletin yolu bize açık, niçin zamanımızı sokakta kaybedelim ki” diyorlar. “Doğru yatırımları yaparsam, belki AKP’nin Sultanbeyli şubesinden İstanbul şubesine, oradan milletvekilliğine sıçrayacağım. Artık devlet benim” diye düşünüyor. Refah Partisi popülizmi “biz ve elitler” ayırımına denk düşüyordu. Ama artık “biz devletiz” diyorlar. Evet, şimdi de başörtüsü yasağı var. Ama insanların protestosunu kesen, diğer kanalların açık olması: “Bana üniversite açık değil şu anda, ama 10-15 sene içinde Meclis’te olabilirim, mikro kredi alıp işkadamı olabilirim...” Zira mikro kredi imkânları artık AKP kanallarından geçiyor. “Niçin sokakta vakit kaybedeyim ki? Zaten üniversite nedir ki, gidenlerin çoğu işsiz kalıyor.” Piyasa ekonomisi başka bir şey; eğitimin sınıflararası bir mobilite aracı olarak görülmesi, bir dönemin karma ekonomisine, Keynesçi-

AKP’Lİ İŞÇİLERİN SENDİKAYA BAKIŞI

Değişen söylem

Da da ilginç olan, gündelik ilişkilerin modernizasyonuyla gelenekselciğin nasıl yan yana gelebildiğiydi. Soğuk bir şubat gününü inşaat işçilerinin sığındıkları kahvehanede geçirmeme rağmen, mülâkat yapacak kimseyi bulamadım. Gençler mülâkat için açıkça para istedi, daha doğrusu bir günlük yevmiyelerini istediler (böyle bir şey beş yıl önce olmamıştı). Ama Refik “sen misafirsin” diyerek para vermeme ya da yiyecek ısmarlamama izin vermedi. Refik hayatı boyunca İslâmî partileri desteklemiş biriydi. Kısa boylu, ak sakallı, seyrek saçlıydı. Kahvehanedeki ahlâkî otorite oydu. Genç işçilerin ben-den para almasını engelleyecek gücü vardı, ama benimle konuşmalarını sağlayacak kadar da sözü geçmiyordu.

AKP’nin en sadık destekçilerinden bazıları bile 2006’da servetin adilâne dağıtılmadığını kabul ediyordu. Ancak bu kabule rağmen öz örgütlenmelerin ortaya çıkmasına engel teşkil eden başka bir faktör 2001’de devreye girdi. Ezilen sınıflar iktidardaki partiyi ve başbakanı “kendilerinden” görüyorlardı artık, tüm sorunları çözeceklerine inanıyorlardı. Sultanbeyli’deki işçiler, kamyon şoförleri ve işsizler öz örgütlenmenin zarardan başka bir şey getirmeyeceği kanaatindeydiler, laik liderler tarafından yönlendirilen ve dindarlara karşı ayrımcılık yaptığı iddia edilen sendikalara baktıklarında bunu görüyorlardı (pek de etkin bir güç olmayan Hak-İş hariç). Sorun yuka-

rıda, egemenler düzeyindeydi ve orada düzeltilmesi gerekiyordu. Dahası, mümin işadamlarının karşılaştıkları güçlüklerle yapılan vurgu sayesinde, toplumsal adalet meselesi sermaye ile emek arasında değil, laik sermaye ile dindar sermaye arasında bir mesele olarak kavranı-yordu. Toplumsal adaletin teşkil edilebilmesi için yoksullar mümin kapitalistlerle saf tutmaya çağırılıyordu.

Egemenler karşısında takınılan bu yeni tevekkül tavrından azade olarak, inşaat işçileri arasındaki sendika karşıtı tutum 2001-2006 arasındaki beş senede yeniden üretilmişti. 44 yaşındaki Semih, Türkiye’den aracı bir firma kanalıyla inşaat işçisi olarak defalarca Suudi Arabistan’a gitmiş ve orada bin Ladin ailesinin sahip olduğu bir şirkette çalışmıştı. Onun deneyimi müspet yöndeydi: “Suudi Arabistan’da grev ve sendikalar kesinlikle yasak. Paranızı zamanında alamazsanız, sokaklara dökülüp gösteri yapmazsınız. Çalışmaya devam edersiniz, ama işi biraz yavaşlatırsınız. Bir vatandaş olarak ben sendikalara karşıyım. Ne zaman grev ya da gösteri olsa belirli kişiler araya zararlı sloganlar sokuyor, olaya siyaset karıştırıyor. Suudilerde bunların hiçbirinin olmaması çok güzel.”

Kimi işçiler için, özellikle de Suudi Arabistan’da bulunup bir “İslâm rejimi” görmüş olanlar için ideal çalışma modeli, tam kapsamlı bir sigortanın olduğu, ama sendika ya da grev hakkının söz konusu olmadığı bir modeldi. Bilhassa siyasallaşma “risk”i yüzünden sendikalar hoşlanmıyorlardı. Suudilere duyulan bu hayranlık ve onların adalet sistemine olan inanç bu beş yıl boyunca orada bulunmuş işçiler için bir sabit olarak kalmıştı.

Ancak, AKP ve özelleştirmelere duyulan genel sempatinin aksine, sendika karşıtlığı zamanı ve mekânı aşan bir mahiyette de değil. Kimi işçiler arasında yeni gelişmekte olan bir sendika duyarlılığı da söz konusu. MHP’den AKP’ye geçmiş pek çok işçiden biri olan 50 yaşındaki Vehbi de bu örgütsüzlükten dem vurdu. Vehbi önce işçileri örgütleme sorumluluğunun devlette olduğunu söyledi, ama hemen ardından geri adım atıp kendi sorumluluklarını vurguladı. Bu türden bir söylem beş yıl önce kesinlikle söz konusu değildi. Yalnızca devletten koruma beklemektense artık kimi işçiler bir öz örgütlenmeyi arzular hale gelmişti. Ancak pek çok durumda öz örgütlenme bahsinin açılması benim ısrarlı sorularımla oldu. Yani bu gündelik söylemin kendiliğinden bir parçası değildi.

Gene de beş yıl öncesine bugün arasındaki tezat şaşırtıcıydı. 2001’de (biri hariç) inşaat işçileri sendikalaşmadan bahsetmiyordu, konuyu ben açtığımda da omuz silkip eleştirel bir tavır takınıyorlardı. 2006’da ise hepsi sigorta konusunu gündeme getirdi, hatta birkaçı sendikalaşmadan bahsetti. Bu durum Polanyî’nin “çifte hareket”inin piyasalaşmanın ikinci dönemindeki ilk işaretleri olabilir. Örgütlenmenin son derece zayıf olduğu bir sektörde bile sendikalar hakkında olumlu konuşmalar yapılır olmuştu. Ancak, şu an için tüm bunlar konuşmadan ibaret, sendikalaşma bu sektörde hâlâ söz konusu değil.

Çeviren: **Fırat Genç**

“Passive Revolution – Absorbing The Islamic Challenge to Capitalism” (Stanford Üniversitesi Yayınları)

liği, Türkiye üzerindeki gücünün niteliği belli değil. Dolayısıyla, liberal entelektüellerle ilişkisi ne boyuttadır, ne alırlar, ne verirler, bilemiyorum.

Ergenekon davası bu tabloda nereye oturuyor?

Etnograf olarak beni aşan bir mesele bu. Ama gözlemlerimi söyleyebilirim. Soğuk Savaş'tan kalma birçok şeyin tasfiye edildiği, fakat hâlâ işe yarayacak öğelerin, yöntemlerin ve muhtemelen kadroların yedekte tutulacağı, yeni kadroların devşirileceği bir süreç. Buna yeni derin devlet mi, özel harp mi dersiniz, adını koymak zor, ama mutlaka bu yapılacaktır. Bu oluşumun bir nevi egzersiz devresini, alışma sürecini yaşıyoruz. Elli yıllık geleceğin yerine nasıl bir şey kurulacak, bunun antrenmanı eski geleneğin tasfiyesi üzerinden yapılıyor.

Tabana dönersek, mülkiyet ilişkilerinin dönüşümünden bahsediyorsunuz. Sultanbeyli'den yaptığınız alıntılarda, "1990'lar boyunca, Refah döneminde, parti devlet arazisine bilâ ücret konmamıza neden olmuş" diyenler var. Başbüyük gibi muhafazakâr bir mahallede ise AKP'ye oy vermiş insanlar da yıkımlara karşı çıktı. Sultanbeyli'de bu duruma nasıl yaklaşıyoruz?

Sultanbeyli'de bazı kesimler diyor ki: "Biz aslında yağmacıyız. Çanakkale Savaşı'nda kan dökülerek korunan devlet toprağını bedelini ödemedi almışız. Buna hakkımız yoktu, şimdi de giderek yoğunlaşan denetim süreciyle bunun bedelini ödüyoruz, ama daha da yüksek bir bedel ödemeliyiz." Ancak, belediye çalışanlarında ve önderlerde böyle bir söylem var, bütün halkın paylaştığı bir söylem değil bu.

Hemşerilik ilişkilerinin önemli rol oynadığı bir hareket için, apartmanlaşma rantı, "TOKİ'leşme" ne kadar sürdürülebilir bir politika?

Sultanbeyli'ye esas olarak, hâlâ dokunmuyorlar, büyük yıkımlar yok. Ufak tefek yıkımlara karşı, ufak tefek direnişler var; yıkımlar çok barışçıl bir şekilde yürümüyor. Bu durum da çözülmemiş sorunlardan. Sultanbeyli'deki mülkiyet ilişkisine bir sene evvel baktığımda, sorun hâlâ sürüyordu. Yakından çalıştığım bir konu olmasa da, yine bir takım kontrol mekanizmaları koymaya çalıştıklarını söyleyebiliriz. Mesela, duyularımıza göre, Tepeüstü'ndeki Yeşil Vadi'ye, örtü-

lü olmayan insanlar daire almak için gittiğinde, oradaki yöneticiler "burası size çok uygun değil" diyor. Bu mekanizmalar ne kadar genellenebilir, toplu konutların ve yeni sitelerin niteliğini belirleyecek güçte mi, araştırmak lâzım.

Bu daha çok parası olan orta sınıflarla ilgili; Sultanbeyli'deki yoksul sınıflar açısından durum nasıl?

Yoksul sınıfların zorunlu apartmanlaşması gerçekleşecek mi, onu bilmiyorum. Planda on senedir var, ama zor, mutlaka direniş olacaktır.

Ekonomik kriz AKP'nin tabanla ilişkisini nasıl etkiliyor?

Söylem değişecek. Politikalar da değişebilir. Bu hareket son on senedir radikal serbest piyasacı diye, ille de böyle kalacak demek değil.

Hükümetin Tekel işçilerine karşı tavır ve söylemi bir politika değişikliğine uzak durulduğunu göstermiyor mu?

Böyle bir ihtimal var. Erdoğan'ın söylemi tam da buna zemin hazırlıyor. Erdoğan, mahalle mobilizasyonundan geliyor. Onun Gül'den de, diğer popülist politikacıardan da farkı bu. Mahalle mobilizasyonundaki iki düşman, hâkim sınıflar ve mahallede kontrol edemediğin güçlerdir. İkisine karşı da kabadayısıdır. Böylece, zaman içinde, en üsttekilere ve

Serbest piyasa radikalizmini bırakma ihtimalleri var. Taraf iyi bir kaynak; oradaki "saygın" yazarlardan biri "AKP neoliberal deyip duruyorsunuz, yok öyle bir şey" dedi. Beş sene önce böyle bir söylem yoktu. Şimdi böyle bir vurgu başladı.

en altta senden olmayanlara karşı bir sertlik geliştirsin. İstedigin kadar yüksek, bu siyasetçilerin yönelimlerinde bir tortu bırakır. Ne Gül'ün, ne de Arınç'ın bu kadar mahalle tecrübesi var. Bu handikap mıdır, değil midir, o da tartışılır. İşçilerin açısından handikap olabilir, ama o maskülen otoriterlik Erdoğan için hâlâ büyük bir sempati nedeni de. Biz işçileri konuşuyoruz da, bunun Türkiye'de ne kadar karşılık bulduğuna da bakmak lâzım. 1989'daki işçi hareketiyle, bugün bir işçi hareketi olursa onun yaratacağı sempati aynı mıdır, onu düşünmek lâzım. Özal'dan itibaren yerleştirilen işçi ve memur düşmanı söylem artık iyice içselleştirildi. Bugün Türkiye yoksullarının büyük bir kısmı, ücretli çalışıyor olsa bile kendini işçi olarak görmüyor. Kendini

vatandaş, Müslüman, hattâ serbest çalışan olarak görüyor. İnşaatta çalışan bir duvar ustası kendine serbest meslek sahibi diyor. Kendi evrenindeki adı "işçi" değil. Dolayısıyla, Erdoğan'ın işçilere karşı verdiği mücadele, halka karşı verdiği mücadele olarak algılanmıyor belki. Yani hükümet ve işçi sınıfı arasında yaşanacak bir mücadeleye, hükümet açısından, o gözle bile bakabilir. "Serbest meslek" sahiplerinin sendikalara karşı mücadelesi denilebilir. "İşçi sınıfı" onların lügatının bir parçası değil.

Özal'ı inişe geçiren süreçle genel bir ideolojik farklılık olduğu doğru. Ama son yerel seçimlerde AKP tarım politikalarından dolayı yüzde 10'un üzerinde oy kaybetti. Planlanan bir müsadere süreci var. Orman alanlarını vahşi turizm açacaklar, şeker fabrikaları satılarak işçiler tasfiye edilecek, sahil yasalarıyla küçük işletmeciler kaldırılacak, santrallerle yüz binlerce kişi topraksızlaştırılacak... Bu ilkel birikimden vazgeçip ekonomik politikalarını değiştirmeleri mümkün olabilir mi?

Yağma duracak anlamında bir şey değil söyledim. Piyasacılığı bırakacaklar demiyorum, ama serbest piyasa radikalizmini bırakma ihtimalleri var. Bunun da işaretlerini vermeye başladılar. Şimdilik sadece söylemi esnetiyorlar. Kelime hazinesi duruyor, geçmişten piyasa karşıtı söylem birikimleri var. Söylem olarak dönüş çok zor olmaz. Erdoğan'ın kendisi bile "vahşi kapitalizm korkunçtur" minvalinde bir laf etti. İkincisi, Taraf gazetesi iyi bir kaynak bence; oradaki "saygın" yazarlarımızdan biri "AKP neoliberal deyip duruyorsunuz, yok öyle bir şey" dedi. Beş sene önce böyle bir söylem var mıydı? Yoktu. Şimdi böyle bir vurgu başladı. Bu bence bir şeyin hazırlığı. Tabanda da rahatsızlık var. Sadece çalışan kesimi kastetmiyorum, entelijansiya da da bir rahatsızlık ve sorgulama süreci yaşanıyor. Bursa'daki maden ocağı patlamasından sonra, Yeni Şafak yazarı Özlem Albayrak "çizgimizden saptık ve dindar işadamlarına hiç dokunmadık on senedir, bu büyük hatadır" dedi. Bu insanların büyük bir kısmı anti-kapitalist söylem kullanıyordu, tamamen unutmış olamazlar. Eski anti-kapitalist söyleme dönüşmeyecektir, ama piyasacı radikalizmi gevşetebilirler. Gözler Amerika'da olacak, Obama'nın ne yaptığına bakacaklar. Demokrat Parti'nin iç seçimlerinde en serbest piyasacı seçenek Obama'ydı. Obama'nın tek zaafı bu da değil. Cumhuriyetçi Parti'nin elitlerinin çok etkisi altında. O yüzden, piyasayı kontrol altına alacak reformları yapamayabilir. Zaten ekonomi kadrosu da eski serbest piyasacılar. AKP "izleyelim, onlar ne yapacak" diye bakıyor ABD'ye. Obama yönetimi bir çözüm üretmez, IMF ve DB kendini toparlamazsa, Türkiye de tikanır. Ama global çapta bir açılım yaratılırsa, burada da bir yandan yağmayı sürdürürken, bir yandan da işi Keynesçiliğe vurdurmadan belirli piyasa denetim mekanizmalarını devreye sokabilirler.

NE ZAMAN GİDİYORUZ, NEREYE, NEDEN?

Çok acıkırsan at eti

Dinamik ve genç diyorlar, inanma. Çünkü aslında kaotik ve ihtiyar. Avcılar, savcılar, hâkimler, kimler... Sonra polisler ve gardiyanlar. Canlı yayınlarda gözaltılar, gözüstüler. Gazetelerde seyyar satıcı çıgırtkanlar. Hayret at ölmedi daha. Ama...

Diyalektiğin kanunudur, derler: Bir, sürekli olarak ikiye bölünür. Sonsuza kadar. Amip gibi. İki, hiçbir zaman kelimenin tam anlamıyla bir olmaz, olamaz. Olur gibi görünse de, geçicidir, sonra o da ikiye, dolayısıyla dörde bölünür. Çünkü çarpım cetveli aslında bölme/bölünme cetvelidir.

Ünlü Fransız sözlüğü Larousse, her yıl yenilenen baskılarında, Fransız Akademisi'nin önerisi ya da Yayın Kurulu'nun teklifi üzerine, taş çatlasa 10-15 yeni sözcük ekler yeni edisyonuna. Bunların çoğu da aslında teknolojik gelişmenin ortaya çıkardığı yeni aygıt ya da mekanizmaların isimleridir. Yani, reklamcılar üzülecek ama, aslında gökkubbenin altında cancağızım, yeni şeyler söylemek gerekse de, öyle mebzul miktarda yeni sözcük, kavram, olgu filan yoktur.

Şimdilerde savcı mı, avcı mı, hukukî tıynetî pek de meçhul cüppeli kişiler bazı zanlıları gözaltına alıyor, uygun bir mahkeme de bilâhare onları kodese tikiyor. Bakıyorsunuz, üç-beş gün sonra bir başka yargıç, zanlıları salıveriyor. Ama sonra savcı kişi bu zanlılara yeniden hapisane adresini gösteriyor. Bu yetmiyor, kimilerinin gözünde pek de dokunulmaması gereken cemaatlere filan değen bir savcı da kendini hapiste buluyor. Hemen bir kontra çekiyor karşı taraf, savcıcıyı gözaltına alan savcılarının yetkisini ellerinden alıyor. Hukuk değil ama politika için satranç gibi derler. Oysa ki olup bitenler, dama bile değil. Tüm bu olup bitenleri Cumhuriyet ya da Zaman gazetesinden okuyup izlediğinizde, kafanız iyice karışabilir. Ak kara oluyor, kara da ak. Ama bir hep ikiye bölünüyor. Tutuklama olağan bir tedbir haline geliyor.

Kavga, egemenlik çekişmesi, iktidar mücadelesi hukukla siyaset arasında mı, yoksa hukuk yoluyla siyaset, siyaset yoluyla hukuk mu ypratılıyor? Ne oluyorsa oluyor da, bu arada kesin olan bir olgu var, o da medyanın kendi kendisini işlevsiz ve değersiz kıldığı. Güvenilirlik, inandırıcılık, iktidar odaklarına eşit uzaklıkta durup kamu çıkarını savunmak bugün hiç de geçer akçe değil.

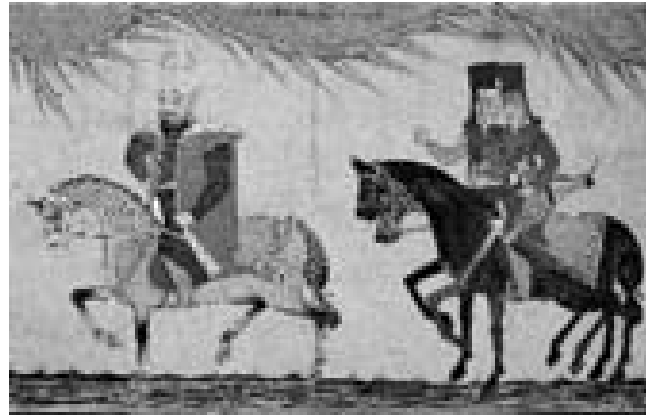
Pis kutuplaşmanın bir tezahürü değil mi bunlar? Sokaktaki insan, fabrikadaki işçi, solcu aydın iki ucu kirli değneği ne yazık ki kırıp atamadı hâlâ.

Hukuk deyince, akıldan hiç çıkmaz; Ece Ayhan'ın sözüdür: "Türkiye'de hukukçu yok, avukat var." Avukatlar sakın alınmasın, onların mesleği de her meslek gibi kuralına uygun bir şekilde yapıldığında onurlu, yararlı ve

gerekli bir meslek. Ama hukukçu olması gerekenler avukat gibi davranınca iş sarpa sarıyor. Çünkü avukat, sonuç olarak hukukî bir anlaşmazlıkta bir taraf. Gerekliğinde bir katili de savunacaktır. Hukukçu ise sadece yasalara uygun bir şekilde yorum, değerlendirme yapan ya da karar veren ya da lâyiha yazan kişi değil. Hepsinden önemlisi, hukukçu, taraf değil. Tarafsız da, mevcut ihtilâftaki iki taraftan biri değil, ihtilâfın hakkaniyet, adalet, doğruluk temelinde çözülmesi için çaba gösteren, ilk iki tarafın üstünde, dışında bir taraf. Adalet, hakkaniyet, vicdan, denge gibi kavramları var hukukçunun.

Mevcut siyasî iktidar, aslında belki de Osmanlı'dan bu yana devam eden bir kapışmanın (İttihat/İtilâf, yani Bir-

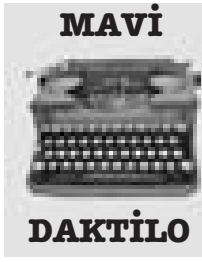
Artık bir nevi mühtedi oldular. Gecekondu da oturuyorlardı, şimdi 4x4'lerle geziyorlar. Cami Yaptırma Derneği'ne bağlı topluyorlardı, Deniz Feneri'nde mahkûm oldular. Mütedeyyin küçük esnaf idiler, dev holding sahibi oldular.

I. Murat sefer halinde

lik/Anlaşma) güncel formatını sürdürüyor. AKP'nin mazlumların, itilmişlerin, dışlanmışların partisi olmak için gösterdiği medyatik çaba bugün artık tuzla buz olmuş durumda. Çünkü bu konjonktürel mazlumlar, siyasî iktidarı ele geçirdikleri gibi, ekonomik iktidarın da en büyük oyuncusu. Onlar artık bir nevi mühtedi oldular. Gecekondu da oturuyorlardı, şimdi 4x4'lerle geziyorlar. Cami Yaptırma Derneği'ne bağlı topluyorlardı, Deniz Feneri davasında mahkûm oldular. Mütedeyyin küçük esnaf idiler, dev holding sahibi oldular. Kıytrık bürokrat idiler, müstesar, bakan filan oldular.

Sızamadıkları birkaç alan kaldı. Kürt dünyasında bir ara saman alevi gibi parladılar, açılım fiyaskosu sonucunda Kürtleri de düşman kazandılar. Aleviler nezdinde birtakım cambazlıklar yapmayı denediler, haliyle olmadı. Son

zamanlarda genel olarak yargı, özel olarak da yüksek yargıya takmış durumdalar. Aslında bu kişi ve kurumların nezdinde hukuku bir engel olarak görmeye başladılar. Gerekçeleri de hem komik hem de cahilce. Komik, çünkü Siyasal Bilgiler ya da Anayasa literatüründe geçerli yaklaşım ve uygulama hukukun üstünlüğüdür ya da hukuk devletidir. Yasamanın ya da yürütmenin üstünlüğü diye bir kavram söz konusu olamaz, Montesquieu'den bu yana da olmamıştır. Diktatörlükler hariç...

Millî irade bu tartışmada ön plana atılamayacak kadar tehlikeli bir kavram. Dağa taş "Önce Vatan" yazmakla her sıkıştığında millî irade diye çıkıp bas bas bağırarak, aslında "ben hukuk dinlemem" anlamında. Hukuk dinlemeyen de, ciddi bir rakibi olmamasına rağmen, ilk testte 8 puan kaybeder.

Bu topraklarda 100, belki de 200 yıldır süren iktidar mücadelesinde, ki ip çekme yarışına döndü, her iki taraf da oyunu kuralına göre oynamadığı gibi, açık seçik, kitlesel siyasî-ideolojik mücadele yerine küçük ayak oyunlarıyla rakibini devirmeye çalışıyor. Fransızcada "Bizans" sözcüğü "alavere dala-vere" anlamına gelir. Osmanlı da aslında Bizans'ın devamıdır.

İttihatçılar, yani yerli malı jakobenler yasaklarla, o yetmeyince de askeri darbelerle üstünlük sağlamaya çalışırken, İtilâfçılar, yeni etiketleriyle muhafazakâr-dindar-liberaller de, mahkemenin kararını beğenmeyince mahkemenin teribini değiştirmeye yelteniyor. Karar aleyhte çıkmışsa, "bizden" bir arkadaşı hâkim atarsın, o bize iyi gelen kararı verir.

Bütün bu dönen dolapları, devlet/toplum, statükocular/reformcular ya da seçilmişler/atanmışlar çelişmesi diye yutturmaya çalışanlar da ancak bizim neoliberalleri ikna edebilir. Bu tezleri de bizzat onlar üretiyor zaten.

Sık karşılaştığımız bir manzara tespitinde de hep "geçiş dönemi"nden dem vurulur. 1071'den beri süregelen bir geçiş dönemi. 1453'te bile bitmedi. Geçiyoruz, geçiyoruz da menzile varmıyoruz bir türlü.

Bu aralar Cemal Kafadar'ın "İki Cihan Âresinde" başlıklı kitabını okuyorum. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş öykülerini deşiyor. Olağanüstü bir çalışma.

Orta Asya'dan at üstünde dıgıdık dıgıdık gelmişiz ya kısarak başı gibi uzanan Anadolu'ya. Galiba hâlâ tam olarak yerleşemedik. Kebapla sebze maçı devam ediyor. Çünkü bitmedi geçiş dönemi. Kafkaslar, Arabistan ve Mağrip... Bir aralar hatta Viyana'ya kadar gitmişiz. Oradan da geçemedik ya neyse. Bana kalırsa inemedik gitti at üstünden. Ne var ki artık yol da bitti. Artık ne akın ne de sefer. Yarımada kocaman bir manej. Dönüp duruyoruz eliptik ve epileptik. Dı-gı-dık dı-gı-dık dı-gı... Aşırı rahvan, yorgun, hatta bitkin! Ama hâlâ kavgacı!

Ragıp Duran

Salça gibi, turşu gibi alınıp satılmak

Yumurta mı, tavuk mu: Türkiye, yıllar içinde bir taşeron cenneti haline getirildiği için mi sendikasılaşma arttı, yoksa işçi sınıfının örgütlenmesinin önüne engeller dikilince mi taşeronların yolu açıldı? Mavi ya da beyaz yakalı, ikisi bazen yan yana, taşeronlarda da sendikalaşma artıyor. Dev-Sağlık-İş üyeleri temizlik işçisi Tunahan Bolat ve sosyolog Pınar Akkuş anlatıyor...

Ne zamandır Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ndesiniz?

Tunahan Bolat: Beş senedir buradayım, taşeronla bağlı temizlik personeliyim. Önceki taşeron firma Megapol bizi çok ezdi. İki-üç ayda bir isim değiştiriyordu, karmakarışıkta, bordro yoktu. Şimdiki firma Emin Temizlik bordro veriyor.

Temizlik personeli kaç kişi ?

300 civarında. Hepimiz aynı taşeronla bağlıyız.

Ücretleriniz nasıl?

Yemek, yol, hepsi içinde 652 lira. Servis yok. Hastanede yatıp kalkan arkadaşlarımız var. Ben ev kirası vermiyorum. Bazıları ev kirası veriyor, doğalgaz ödüyor... Nasıl yapıyorlar, aklım almıyor.

Sendikalaşmaya nasıl başladınız?

Eskiden de ödemeler 10-15 gün sarkardı. Ama bu yaz iki buçuk ay maaşımızı alamadık. Baktık olmayacak, eylül başında başhekimin odasının önünde 50-60 kişi toplandık. SES'ten (KESK'e bağlı Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası) Semra ablamız "şu an suç işliyorsunuz, sizi Dev-Sağlık-İş'e üye yapalım, yasal olarak haklarınızı arayın" dedi. İşçiler neredeyse başhekimliğe girecekti. Semra hemşire araya girince ortalık yumuşadı. Herkes Dev-Sağlık-İş'e üye oldu ve ertesi gün, 7 Eylül'de, iş bıraktık. Sendika sayesinde iki buçuk aylık maaşımızı iki günde aldık. Daha önce bilmiyorduk sendikayı. İş bırakınca, hastane idaresinden başhemşiresine, insanlar "işçileri geri alın, işler çok kötü oldu, çöpler birikiyor" demeye başladı. Maaşımızı alınca herkes rahata kavuştu.

Kaç kişi sendikaya üye oldu?

İlk gün 150 kişi üye oldu, sonra arttı. Daha da artacak, çünkü Bilgi-işlem'dekiler de örgütlenmeye başladı. Bilgi-işlemcilerin maaşlarını bile düşürüyorlar. 850 lira alan, şimdi 600 lira alıyor. Güvenlikte çalışanların eline benimki kadar geçiyor. Taşeron, 4-C böyle bir şey işte.

Bu arada işten çıkarmalar oldu mu?

Maaşlar yattıktan sonra, 18 arkadaşımız gerekçe gösterilmeden işten çıkarıldı. Arkadaşımızın birine, telefona mesaj geliyor, "firmamız artık sizinle çalışmak istemiyor" diye. O 18 arkadaşımız direnmeye başladı. Bir haftalık izne ayrılıp sabah akşam arkadaşlarıma destek verdim. İznim bitti, direnmeye devam ettik. Direnenler sendika sayesinde parça parça işe alınmaya başladı.

Hastanedeki temizlik göreviniz neleri kapsıyor?

Temizlik personeli dediğin temizlik yapar; kan götürmez, hasta taşımaz. Bu gurur meselesi değil, ben temizlik personeliysem, bana sadece temizlik yaptıracağsın. Sağlıkta hijyen önemli. Hem temizlik

hem hastabakıcılık yapılmaz. Çöp toplarken üzerime mikrop bulaşabilir. Ama personel az. Hasta yakını "hastama yardım eder misin?" diyor. Ameliyattan çıkmış, kalçası kırık. Ne yapacaksın? Hem çöp topluyorum, hem tuvalet temizliyorum, hem hastayla birebir temas kuruyorum.

Vardiya nasıl?

Üç vardiya 8'er saat. Biz 7-15 çalışıyoruz, 8-16 çalışanlar da var, 15-23 de.

Sendikalı olmak şartlarınızda neleri değiştirdi?

Sendikayla beraber güvence geldi. Rahat çalışmaya başladım. Megapol'de Yıldız hanım vardı, şirket şefi diye geçiyor, emredersene davranıyordu çalışanlara. Kime sorsan şikâyetçidir. Sendikalı olduktan sonra, yumuşamalar, "canım cim" başladı.

Firmayla sözleşme yaptınız mı?

Daha imzalamadık. Çok kötü bir sözleşmeydi. Seni tüm İstanbul'da çalıştırma

Bir belgeye ihtiyaç duymuştum, taşeron firmanın İSTOÇ'taki genel merkezinden almam gerekti. İSTOÇ'u biliyorsunuz, hırdavat, plastik, turşu satılır. Bunu görünce bir bilinçlenme oluyor. Salça, turşu ile birlikte alınıp satılıyor piyasada.

yetkisi var. İmzaladığın an istediği yere gönderebilir. Bu tür maddelerin çoğunu kaldırttı sendika. Düzeltilmeyen bir-iki madde kaldı. Ondan sonra imzalarız.

Siz nerede çalışıyorsunuz?

Pınar Akkuş: Sosyal Hizmetler'de beş yıldır sözleşmeli çalışıyorum. SHÇEK'e (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) 2005'ten sonra, ciddi anlamda taşeron firmayla sözleşmeli işçi alındı. Memurlara dayalı çalışma sistemi tamamen taşeronla teslim edildi. Bir kurumda 50 kişi çalışıyorsa, ancak müdür, müdür yardımcısı, belki bir meslek elemanı, bir temizlik işçisi memur statüsünde, diğerlerinin hepsi taşeronla. Bahçelievler Huzurevi'nde 55-60 kişiyiz; yedi-sekizi memur, diğerleri taşeronla. Temizlik ve yemek işi zaten taşeron üzerine kurulu. Bizim gibi sosyolog, psikologlar da temizlik çalışanlarıyla aynı firmaya bağlı. SHÇEK'te sistem yavaş yavaş kötüleşti. İnsanlar ilk başta durumun vahametini anlamadılar. Sosyologlar, psikologlar, sosyal hizmet ve çocuk gelişim uzmanları, hepsi sözleşmeli çalışıyordu, ama maaşlar memurlarla başabaştı. Temizlik personeli için de bu geçerliydi, kadroluyla taşeron arasında büyük bir fark yoktu. Eşitlik yoktu, ama uçurum da yoktu. Hatta bazı dönemler, bazı işçilerin memurlardan daha fazla maaş aldığı da söylendi, sus payı gibi: "Bu kadar alırsın, güvencesiz çalışırsın, ses çıkar-

mazsın." Böyle iki buçuk yıl gitti. Sonra, maaşlarımızı alamamaya başladık. Şimdi SHÇEK'in içinde her gün mantar gibi yeni taşeronlar çıkıyor. Herkes birbirinden farklı maaş alıyor. İnsanlar ancak paralarını alamayınca dank ediyor. "Sözleşmeli çalışıyoruz, özlük haklarımız niye böyle kötü, niye ben paramı alamadım, niye sigorta primim yatmadı" demeye başladılar. Halbuki önceden de girdi-çıkıtlarda sigorta boşlukları oluyordu. Şu an altı aylık, hatta üç aylık sözleşmeler bile var.

Üç aylık sözleşme nasıl olabiliyor?

Pastanın bölüşümü meselesi. Ortada farklı firmalar var, ama hepsinin dirseği birbirine değiyor. İhalelerin anlaşmalı olduğunu en sonunda anladık; sırayla alıyorlar. İşçiler hariç herkes kazanç sağlıyor. Bu durumu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Kurumu'na şikâyet ettik; iş müfettişleri araştırdılar.

O zaman sendikayla ilişkiye geçmiş miydiniz?

Sendika sadece düşünce bazında vardı. O zamana kadar problemlerimizi kişisel yollarla halletmeye çalışmıştık. Yapılanların haksızlık olduğunu, bizi mutsuz ettiğini, huzurlu çalışmadığımızı anlattık. Çok önemli bunlar, çünkü biz dezavantajlı, risk grubuyla çalışıyoruz. İnsanın böyle riskli bir gruba çalışabilmesi için kafasının rahat olması gerekiyor. İş müfettişleri hukuksuz bir uygulama olduğunu, bizim aslında sürekli iş üreten hizmet grubu olduğumuzu ve maaşlar arasında boşluk olmasının haksızlık yarattığını belgelediler. Dava açtığımız takdirde, ödenmeyen maaşlarımızı ve sigorta primlerimizi alabileceğimizi de söylüyordu bu karar. Bu tespitten sonra bu şikâyetlerin topluca yapılması gerektiği sonucuna vardık ve sendikalaşma fikri yeşermeye başladı.

Sendikalaşmayı nasıl başardınız?

Aslında, önce başaramadık. (gülüyor) İlk başta, aynı firmaya bağlı beş-altı meslek elemanıydık, sosyolog, psikolog mânâsında. SHÇEK'te taşeronla çalışan 43 kurum var, çok dağınık yapılarız. Sendika gerekliliğini hissettik, ama başarılı olamadık. Sonra 2009'da, bir olgunlaşma dönemi geçirdik. 2008'de olumsuzluklar kendini o kadar hissettirmiyordu. SHÇEK'teki meslek elemanları, kendini memur hisseden beyaz yakalılar kendilerini işçi olarak tanımlamıyorlar; bu bir problem. Aynı taşeron firmada çalışan temizlik ve bakım elemanları çoğunlukla enformel sektörden gelen, evde, tektilde çalışmış arkadaşlar. Bu iki grubu ortak bir platformda buluşturmak çok güçlü. Maaş sorunları önce temizlik personeline başgösterdi. Firmalar temizlik

personelinin işsizlik tehdidi nedeniyle korkacağını, ses çıkaramayacağını düşündü. Meslek elemanları ise işin ucu kendilerine dokunmadığı için o dönemde suskun kaldılar. Ne zaman maaş düşüşleri, sigorta boşlukları ve güvencesizlik meslek elemanlarına yansıdı, "burada ters bir şeyler oluyor" dendi. Meslek elemanlarına yönelik işten çıkarma söylentileri başladı. 2009'da sendikada örgütlenmeye başladık. Temizlik ve bakım şirketlerinde çalışan arkadaşların güvenini kazanmaya çalıştık. Birbirinden farklı görünen, ama aslında aynı statüde olan bu iki grubu bir araya getirmek yedisekiz ay sürdü. İşçilerde şöyle bir tedirginlik vardı: "Meslek elemanları hakkını alır, kendini kurtarır, ama ben ilköğretim, en fazla ortaokul bitirmiş temizlik işçisiyim, çocuğum çocuğum, borcum var, ben ne yaparım?" Meslek elemanlarının çoğu bekâr ve genç, temizlik ve bakım elemanları ise orta yaşlı, çoluk çocuklu, bir sürü borcun altına girmiş, geçmişte de güvencesiz işlerde çalışmışlar. Mücadeleye girmeyi çok riskli görüyorlar. Bir yandan da artık işsizlik meselesi okuyan-okumayan bakmıyor. İş kaybetmeme adına hak gasplarına karşı sesini çıkarmayan bir sürü meslek elemanı var. "Meslek elemanları sendikalaşmaya kayıtsız şartsız destek veriyor, temizlik ve bakım elemanları çekinceli davranıyorlar" denemez. Örgütlenmenin öncülüğünü yapan temizlik ve bakım elemanı arkadaşlarımız var. Konu tamamen sınıf mücadelesine bakışla ilgili. Devrimci Sağlık-İş isminden dolayı bazı çalışanlara itici geldi. (gülüyor) İşçi sınıfı mücadelesinin sağcının, solcunun, İslâmcının değil, ortak bir hak mücadelesi olduğunu anlatınca, günde yirmi kişi birden üye yapmaya başladık. Şimdi sayımız 200'ün üzerinde ve artıyor. Tekel işçileri gündemi de bunda etkili oldu.

Tekel direnişi nasıl etkiledi?

İnsanlar sendika ve örgütlenme mücadelesine daha sıcak bakmaya başladı. Tekel işçilerini, eylemlerini ve mücadeleyi izlediler, yalnız olmadıklarını hissettiler. Aralarında işçilerin durumuna dair tartıştılar; yan yana durmanın ne kadar önemli olduğunu anladılar. İşçilerin bu tarz deneyimleri görmeye, yaşamaya ihtiyacı var. Üye yapmak için peşinden koştuğumuz insanlar kendileri üyelik formlarını getirip vermeye başladı. İşini kaybetme korkusundan ötürü uzak durma da azaldı, çünkü kimse işini kaybetmedi.

Neden işten çıkarma olmadı sizce?

Biz önce içeride bir güç oluşturup ondan sonra açıldık. Sendikal faaliyet yürütmeye başlamıştı. İl Müdürlüğü'yle yapılan görüşmelerde sendika asıl işin alt işverene verilmesinin hukuksuz olduğunu, gerekirse hukukî yollara başvuracaklarını söyledi. Adana-Balcalı'da muvazaa tespitinden sonra, çalışanlar dava açtılar ve kazandılar, hastanenin kadrolu işçisi olmaları gerektiği mahkemece tespit edildi. Ama hastane diretiyor tabii, fiilî mücadele olmadan bir şeyin kazanılması mümkün olmuyor.

Hastanelerde örgütlenmeyi nispeten

kolaylaştıran bir neden de KESK'e bağlı SES'in ve TTB'nin aktif desteği. Siz de de böyle bir yardımlaşma var mı?

Bizde de memurlar SES'te örgütlü. Çok aktif bir destek yok, ama basın açıklamalarımıza geliyorlar. Sosyoloji Mezunları Derneği, Sosyal Hizmetler Uzmanları Derneği, Psikologlar Derneği, Adli Tıp Uzmanları Derneği de destek verdi. Sendikal faaliyet ve meslek örgütlerinin birlikteliği mücadeleyi güçlendiriyor. Hem bir hak mücadelesi, hem de meslekî onur meselesi var. Bu mücadele yalnızca çalışanları, işçileri kapsamıyor, hizmetin verildiği kesim de etkileniyor. SHÇEK gibi devletin en aslı işine taşeron sokarsan, her türlü ihmale dayalı niteliksizleşme olur. Bunun aslı sorumlusu üst işverendir, devlettir. Bir gün bir belgeye ihtiyaç duymuştum. Taşeron firmanın genel

Tunahan Bolat ve Pınar Akkuş

Babam da zamanında ezilmiş. Bir gece sendikayla ilgili faaliyetleri, Tekel işçilerini anlattım. "Bunlar boşuna" dedi. Şimdi "Tekel işçileri kazanır mı?" diyor. "Kazanırlar" dedim. Fikrim doğru, ama maalesef böyle bir şey olamayacak.

merkezinden almam gerektiği söylendi. İSTOÇ'taymış genel merkezleri. İSTOÇ'u biliyorsunuz, hırdavat, plastik, turşu satılır. Garipsedim tabii. Bunu görünce bir bilinçlenme oluyor. Salça, turşu ile birlikte alınıp satılıyor serbest piyasada.

Şu an hangi aşamadasınız, muvazaa kararını mı bekliyorsunuz?

Hukukî süreç başladı. Ocak ayında maaşlarımızı düşük aldık. Sosyologlara ayrılan ödeneğin bu olduğu, maaşlar düşmezse işçi çıkartılacağını söylediler. Arkadaşlarımız dilekçelerini verdi, davalarımız açılacak. Muvazaa tespitinden sonra da alacak davası açılacak. Henüz toplu sözleşme imzalamadık, ama olacak. Ocakta tebliğ edilen sözleşmeleri de imzalamadık. Sözleşmelerde il dışı görevlendirme bile var; maaş yazmıyor. Boş kâğıda imza atmamızı istiyorlar.

Hedefiniz kadrolu olmak, değil mi?

Tabii, hedef işçi kadrosuna geçmek.

Memur kadrosu istemiyor musunuz?

İşçi kadrosu, en nitelikli kadrolardan biridir.

Dev Sağlık-İş hastanelerde kendi üyelerini memur kadrosuna geçirip SES'e aktarıyor.

Bizim amacımız Dev Sağlık-İş'te kalmak. Sevdik burayı. (gülüyor)

Sendikal faaliyet için nasıl bir araya geliyorsunuz?

İşyeri temsilcilerimiz seçildikten sonra, belli aralıklarla sendikada toplantılar yapıp kararları birlikte alıyoruz. İşçilerin evet demediği bir şeyi sendika üstlenmiyor. Bir sonraki aşama, işyeri temsilcilerinin işyerlerinde diğer çalışanlarla periyodik toplantılar düzenlemesi. Ama bu hemen olmaz. İnsanlar yavaş yavaş alışmaya başladı, kendileri toplantı talep ediyor. Ben Bahçelievler temsilcisiyim. Hastanede kendi yerimiz yok, onun pe-

şindeyiz. Hastanede sekiz kat var; bölüm bölüm örgütlenmek gerekiyor. Büyük bir topluluğa ulaşabilmemiz için biraz daha açılmamız lazım. Hastanenin idarî bölümlerinde ya da bahçede toplanıyoruz. SES de destek olarak yerini bize açıyor. Memur ve işçi sendikalarının birbirine destek olmaları çok önemli. 25 Kasım'da memurların mücadelesine işçiler olarak gittiğimizde çok sevindiler. O gün biz de iş bıraktık.

Bolat: Üye olurken notere verecek 30 liramız yoktu. Noterde sendikadan bir hemşiremiş vardı. "Ben veriyorum paralarını, siz yeter ki bunları üye yapın" dedi. Sendikaya üye olmakla çok iyi ettik. Bir sınıf dayanışması oldu. Babam yaşlı bir adam, o da zamanında ezilmiş. Benimle kalıyor. Bir gece sendikayla ilgili faaliyetleri, Tekel işçilerini anlattım. "Bunlar boşuna" dedi. Şimdi "oğlum, Tekel işçileri kazanır mı?" diyor. "Kazanırlar baba, merak etme" dedim. Aslında fikrim doğru, ama maalesef böyle bir şey olamayacak. Diyorum ki, bütün millet katılsa Tekel işçilerine, bütün trafik altüst olsa. Gidip Ankara'yı basacağız aslında. Gideceğiz başkanlığa...

Ders örgütlenme, konu sendikaya giriş

Vakıf hastaneleri, vakıf üniversiteleri: Eğitim ve sağlığın özelleştirilmesiyle açılan iki bakır alan. Kazanılmış haklar açısından da bakirler, mücadele açısından da. Fakat tıpkı hastanelerdeki gibi, üniversitelerde de devran dönüyor, katlanılmaz koşullar sendikayı çağırıyor. Bilgi Üniversitesi'ndeki sendikalaşma girişiminin aktif isimlerinden Ahmet Şık'a bağlıyoruz...

Türkiye medyası baştan aşağı garabetliklerle dolu. Sansürün kaldırılışının yıldönümü nedeniyle bir bayram vardır; sansür gırla gider. Çalışan Gazeteciler Bayramı vardır; sürekli tensikat yapılır, gazeteciler işsiz bırakılır. Aynı medya kuruluşunda kimi imtiyazlı çalışanlar İsveçliler gibi yaşarken, piramidin altındaki çoğunluğa Bangladeşli muamelesi yapılır. İşin ilginç, kimse bu kurulu düzene sesini çıkarmaz, çıkarmak isteyen işinden olur. Garabetliklerden biri de, bunca yoksulluğa ve sömürü düzenine rağmen, emek mücadelesinin, iş, emek, sendika meselelerinin ana akım medyada görmezden gelinmesidir. Sendikal harekete ilişkin bir haberin medyada yer bulabilmesi için ya işçilerin polislerden sopa ve gaz yemesi ya da sendika yöneticilerinin yolsuzluğa bulaşması, sansasyonel aşk ilişkilerine girmesi gerekir.

"Sendikalaşmaya koca engeli"

Hal böyle iken, 22 Mart tarihli gazetelelerin neredeyse tamamında Anadolu Ajansı kaynaklı bir sendikal haber yayınlandı. Haber üç aşağı beş yukarı hep aynı başlıklarla verilmişti: "Sendikalaşmaya 'koca' engeli". Habere kaynaklık eden DİSK'e bağlı Sosyal-İş Sendikası'nın hazırladığı rapora göre, kadın çalışanların sendikalılık oranının yüzde 3 olduğu Türkiye'de, sendikaya üye olan kadınlara kocaları "istifa et" baskısı yapıyor. Sendikalaşan kadın işçilerin "kocaları ya da aileleri yoluyla sendikadan istifa etmeleri için baskı görme", "kadının sendikayla işi olmaz gibi söylemlere muhatap olma", "hamile ya da çocukluların zorla mesaiye bırakılması" gibi engellerle karşılaştığına dikkat çekiliyor.

Çalışanın yüzde 6'sı sendikalı

Sosyal-İş'in "Türkiye'de ve Dünyada Kadın Emeği ve İstihdamı" konulu raporunda resmî sendikalaşma istatistiklerinin gerçeği yansıtmadığı da vurgulanmış. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2009 Ocak ayı verilerine göre, işçilerin sendikalaşma oranı yüzde 58.98 görünüyor. Oysa Sosyal-İş'in raporunda, Türkiye'de toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi sayısı ve toplam ücret ya da yevmiye karşılığı çalışan nüfus (geçen yılın rakamlarına göre Türkiye'de, tarım sektörü dışında 25 milyonun üzerinde çalışan olduğu tahmin ediliyor) esas alınarak yapılan bir çalışmaya göre, 2007 itibarıyla sendikalaşma oranının yüzde 6.1'de kaldığı önemle vurgulanıyor. Bu oranın 1998'de yüzde 22.2 iken son yirmi yılda düzenli olarak gerilediğine dikkat çekilen raporda, özel sektörde çalışanların sendikalaşma oranının 1995'te yüzde

"Biz işçi miyiz ki?" diye soran akademisyenin, "burası fabrika mı?" diye hayret eden idarî personelin, "işsiz kalırım diye gözüme uyku girmiyordu" diye yakınan mavi yakalıların buluşmasıyla birkaç yüz kişi sendikaya üye oluvermişti bile.

7.8 iken, 2007'de yüzde 3.4'e düştüğünün de altı çiziliyor.

Rapordan yola çıkarak yapılan haberlere bakılırsa, erkek çalışanların yüzde 7.7'sinin, kadınların ise sadece yüzde 3'ünün sendikalı olduğu yurdumuzda, kadınların sendikalaşması önündeki en büyük engel kocalarıymış. Hadi kadınları kocaları sendikalı yapmıyor, o zaman çalışan nüfusun (25 milyondan hesaplayın) hepi topu yüzde 6'sının sendikalı olduğu Türkiye'de erkek çalışanların koca-

ları kim diye sormak gerekmez mi? Sendikalaşmanın önündeki engeller (siz kocalar diye de okuyabilirsiniz) saymakla bitmiyor: 12 Eylül hukuku ve yasaları, işverenler, medya, küçüğünden büyüğüne sermaye grupları, bu konuda birbirinden farkı olmayan iktidar partileri...

SendikalaşMA süreci

Bir işçi anayasa ve yasalarla belirlenen sendikaya üye olma hakkını kullanmaya karar verdiğinde, bunu gerçekleştirebilmek için önünde dağ gibi yığılan "teknik" problemlerden yılmamak zorunda. Her şeyden önce, her ne kadar anayasal ve yasal bir hak olarak tanınmış olsa da, işçi "sendikalaşma özgürlüğünü" kullanırken bunu işverenden gizli yapmalı. Malûm, hiçbir patron sendikalı işçi çalıştırmak istemez. Diyelim ki bütün gizlilik koşullarını yerine getirdi ve işçi sendikaya üye olmak için harekete geçti. Sendika üyelik formunu doldurup sendikaya vermesi yetmez, zira yasalar sendika üyeliğinin resmî olarak gerçekleşebilmesi için işçinin bizzat notere giderek üyelik formunu onaylatmasını zorunlu kılıyor. Belirtmekte fayda var: Dernekler, siyasi partiler ya da herhangi bir sivil toplum kuruluşu ya da siyasi baskı grubuna üyelik için böyle bir şart yok. Haftanın beş ya da altı günü çalışan bir işçinin resmî mesai saatlerinde notere gitmesinin zorluğu ortada, ama diyelim ki işçi notere gitmek için bir şekilde iznini ayarladı. Bu kez de ücret sorunu karşısına çıkıyor. Toplam beş nüsha olarak doldurulması zorunlu olan sendika üyelik formlarının noter hak ediş bedeli bugün için yaklaşık 40 lira; yani asgarî ücretle çalışan bir işçinin iki günlük ücretinden fazla.

Barajın her türlü zararı

Bu merhalelerin hepsini aştığımızı varsayalım. İş burada bitmiyor. Üye olacağınız sendikanın sektörel bazda yurt çapında yüzde 10 barajını aşması gerek; yani ait olduğu işkolunda, çalışanların en az yüzde 10'unun o sendikada örgütlü olduğunu kanıtlamalı. Bu da yetmiyor, işyeri çoğunluk barajını da elde etmesi gerekiyor; yani örgütlenilen işyerinde çalışanların yarsından bir fazlasının sendikaya üye olması şart. Hadi bu da sağlandı; bu kez de Çalışma Bakanlığı'na yetki müracaatında bulunulması gerekiyor. İş bitti sanıyorsanız yanıldınız. Bakanlık, ilgili işyerinden istediği çalışan listesiyle sendikanın gönderdiğini karşılaştırır; bu en az bir ay sürer. Eğer çoğunluk tespiti yapılırsa, sendikaya ve işverene durumu bildirir; bununla yetinmez, sendikal rekabeti kaşmak için aynı işkolunda örgütlü di-

ğer sendikalara da bu bilgiyi iletir.

Bu arada geçen bir ayda, işveren sendikal örgütlülüğü kıracak “önlemleri” (yeni işçi alma, sendikalı olanları işten atma, tehdit ve baskıyla sendika üyeliğinden istifa ettirme) almadıysa, son kozunu da oynar ve yetki itirazında bulunur. İşverenin itirazını değerlendirecek iş mahkemesi kâh dosya yükünün fazlalığı, kâh ağır işleyen yargı sistemi ya da birtakım ayak oyunları nedeniyle dosyayı neredeyse iki yılı bulan bir dava süreci sonunda karara bağlayacağından, işverene sendikal örgütlülüğü kıracak gerekli önlemleri alması için yeterli zaman fazlasıyla tanınmış olur. Bütün bu badireler aşılsa, artık o işyerinde sendikal örgütlülük tamamlanır.

Bilgi Üniversitesi ilk adım olsun

Bu uzun girizgâhtan sonra, meramımıza, Bilgi Üniversitesi’ndeki sendikal örgütlenme sürecine geçebiliriz artık. Kimi basın organlarında ufak tefek haberlere ve Umur Talu’nun 28 Mart tarihli güzel yazısına konu olduğu üzere, İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde bir süredir örgütlenme çalışması koşar adım yürüyor. Üniversitenin temizlik, güvenlik gibi bölümlerinde destek hizmeti veren 340 işçinin taşeronlaştırılmak istenmesi üzerine doğan tepki, sendikal örgütlülüğe kanalize edilince, neredeyse yetki aşamasına gelindi. Kolay olmadı elbette. Sendika kelimesi telaffuz edilip sektörde örgütlü hangi sendikada örgütlenileceği tespit edildikten sonra, yukarıda bir çırpıda okuduğunuz, ancak epey uzun bir sürenin sonunda bu aşamaya gelindi. Böylece, bir vakıf üniversitesinde sendikal örgütlenmenin gerçekleşebileceği de kanıtlandı.

Yola çıkarken neyle karşılaşacağımızı bilmiyorduk; ne kadar mesafe alabileceğimizi de. Açık olmak gerekirse, bu satırların yazarı daha önceki deneyimlerinden (üniversite öğrenci hareketi, gazetecilik yaparken meslek örgütü içindeki çabalar, Türkiye Gazeteciler Sendikası deneyimi ve ardından meslekî afroz, kooperatif modeli bir yayın oluşturma girişimi...) beyaz yakalı örgütlenmesinin ne kadar zor olduğunu bildiği için başarısızlıklar hanesine bir tanesi daha eklenecek diye düşünüyordu. Yanılmışım. Hayatımdaki en güzel yanılgılardan biri oldu.

Bilindiği üzere, Bilgi Üniversitesi’nde bir mülkiyet değişikliği yaşandı. Nedenini, nasıldığını kimselerin bilmediği birtakım gelişmeler sonucunda, koskoca üniversite Amerikan menşeli uluslararası bir eğitim tekelinin eline geçiverdi. Tek değişenin patronlar olmadığı da kısa süre içinde anlaşılmaya başlandı. Neler olduğunu burada anlatmanın sakıncalarını bildiğimizden, kısaca, üstü kapalı bir şekilde, okulun daha önceki demokratik tutumundan sapmalar demekle yetinelim. Bir de, kimi yönetim kadrolarında değişimler yaşandı “doğal” olarak. Yeni vizyonu temsil edecek yöneticiler seleflerinden görevlerini devraldı. Sendikal örgütlülüğü harekete geçiren değişim ise, dediğimiz gibi, bazı çalışanların taşeronlaştırılmak istenmesiydi.

Her gün selâmlaştığımız, muhabbet ettiğimiz, çocuklarımızın halini hatırını sorduğumuz, birçoğu on küsur yıldır üniversitenin çeşitli kampüslerinde çalışan 340 personel, kendileri için işsizlik anlamına gelen bir girişimle karşı karşıyaydı. Haliyle, bu arkadaşlarımızla yaptığımız sohbetlerin değişmez konusu “ne olacak bizim halimiz” olmuştu. Önceleri ikili sohbetlerde dile getirilen rahatsızlık, daha sonra bir toplantıda rektör ve ilgili yöneticilere de iletildi, verilen kararın gözden geçirilmesi istendi. Ancak, bir gelişme kaydedilemedi. Bunun üzerine, bir imza kampanyası düzenlendi. Çeşitli fakültelerde görevli yüzlerce akademisyen, kimi işkollarında ölüm, Bilgi Üniversitesi çalışanları için işsizlik anlamına gelen taşeronlaştırma uygulama-

Bilgi Üniversitesi’nde bir mülkiyet değişikliği yaşandı. Tek değişenin patronlar olmadığı da kısa süre içinde anlaşıldı. Sendikal örgütlülüğü harekete geçiren değişim ise, bazı çalışanların taşeronlaştırılmak istenmesiydi.

sından vazgeçilmesini isteyen bir bildiri-yi yönetime ilettili. Bu girişim meyvesini vermekte gecikmedi. Yönetim taşeronlaştırma uygulamasından yüzde 99 vazgeçtiğini resmen olmasa da açıkladı. Risk yüzde 1 de olsa, tehlike bertaraf edilmiş değildi. Ama bu arada yüzlerce kişi bir araya gelmişti; bu örgütlülüğün bir adı da olmalıydı. İsmi bulmak çok zor olmadı: Sendika.

“Üniversitede sendika mı olur?”

Elbette kimseyi temsil etme hakkı ve yetkisi bulunmayan küçük bir grubun yaptığı uzun ve yorucu toplantılar sonunda, sendikal örgütlülüğün adresi de belirlendi: DİSK’e bağlı Sosyal-İş sendikası. Süreç yorucuydu ama, hızla yol alınıyordu. Art arda yapılan, çalışanların tümüne açık iki toplantı sonunda, “biz işçi miyiz ki?” diye soran akademisyenin, “burası fabrika mı, üniversitede sendika mı olur?” diye hayret eden beyaz yakalı idari personelin, “işsiz kalırım diye gözüme uyku girmiyordu” diye yakınan mavi yakalıların buluşmasıyla birkaç yüz kişi sendikaya üye oluvermişti bile. Taşeronlaştırılma uygulamasından vazgeçildiği haberi bu sırada geldi. Haftalarca tek bir açıklama yapmayan yönetim, destek personelle yaptığı toplantıların ardından taşeronlaştırmadan vazgeçtiğini bildirdi. Çalışma koşullarında bazı iyileştirmeler yapılacağı bile ilan edildi.

“En ezber bozanı ise üniversite yönetiminden örgütlenme toplantısı için mekân talep edilmemesiydi. Evet, bu da gerçekleşti.”

Emek kahvehanesi, Birlik lokantası

Kısa süre öncesine dek huzursuzlukları yüzlerine vuran arkadaşlarımızın gözlerinin içi gülüyordu artık. Örgütlenmek için büyük çaba harcadılar, aba altından gösterilen sopalara rağmen dik durmayı başardılar. Beyaz yakalı idari kadro ve akademik personel de aynı azimle sendika üyeliğini resmîleştirdi. Tesadüfe bakın ki, örgütlenmesüresince noterlere ve bize ev sahipliği yapan kahvehanenin adı Emek, lokantanın adı ise Birlik’ti.

Yaşananlar herkesin ezberini bozmuştu. Sendikal örgütlenmenin silahlı örgüt kurmaktan daha zor olduğu Türkiye’de, sendika basın açıklaması yaparak genelde gizli yürütülen faaliyeti kamuoyuna “Bilgi Üniversitesi’nde örgütlenme çalışması yapıyoruz” diye duyurdu. Daha önce siyasî ya da emek eksenli bir örgütlenme deneyimi olmayan beyaz yakalı birçok arkadaşımız “militanca” örgütlenme çalışması yürüttü, yürütüyor. Toplantı duyuruları çalışanların elektronik posta gruplarında yapıldı. En ezber bozanı ise üniversite yönetiminden örgütlenme toplantısı için mekân talep edilmemesiydi. Evet, bu da gerçekleşti. Dolapdere kampüsteki büyük salonda, 28 Mart’ta 350 çalışanın katılımıyla koca bir toplantı yapıldı. Sorunlar dile getirilip “dert birlikteliği” oluşturuldu. Böylece nasıl yol alacağımız da ortaya çıktı.

“Sendikaya giriş” dersi müfredatta

Önyargıları yıkarak seyreden bu süreçte, üniversite yönetimi sendikal örgütlenmenin yanında durmasa da, “açık açık” karşısında da olmadı; örgütlenme faaliyeti yürütenlere ve sendikaya üye olanlara yönelik şimdilik herhangi bir karşı girişimde bulunmadı. Yönetimden bağımsız hareket ettiklerine inandığımız kimi idareciler, destek personel ekibiyle yaptıkları toplantılarda sendikaya girenlerin işten atılacağından tutun da, bu örgütlenmeyi yürütenlerin bunu para karşılığı yaptığı dedikodusuna kadar götürdüler işi. Hatta hakkımızda, “ülkeyi bölmek isteyenler olduğu gibi, üniversitemizi de bölmek isteyenler var” türünden ipe sapa gelmez laflar edildiği kulağıma za geldi. Sonuçta, rektörlük “baskı ve tehditle destek personeli sendikadan istifa etmeye zorlayanlar” hakkında idari soruşturma açılacağını duyurdu. Uzun lafın kısası, Umur Talu’nun deyişiyle üniversite yönetimi “Sendikaya giriş” dersini müfredatına almak zoruna kaldı.

Ahmet Şik

Seçim sonrası pazarlıklar

IRAK Laik bir Şii olan Allavi'nin başını çektiği Irakiye ittifakının Sünnilerin yanısıra bazı Şiilerin oylarını da toplayarak seçimlerden sürpriz bir şekilde önde çıkması, Saddam sonrası dönemde İran'ın ülke üzerinde giderek artan etkisine ket vurabilecek güçte bir gelişme değil. Nitekim, seçimin hemen ardından Cumhurbaşkanı Talabani, Newroz'u bahane ederek, yardımcısı Adil Abdül Mehdi'yi koluna takıp İran'a "istişare"ye gitti. İlerleyen günlerde de İran, Allavi dışındaki tüm siyasetçileri birer birer ağırladı. Irak'taki seçim sistemine göre ittifak çalışmaları seçim sonrasına sarkabiliyor;

bu nedenle hükümet kurma görevinin ilk olarak Allavi'ye verilmesi şart değil. Uzmanlar, koalisyon çalışmalarının aylarca sürebileceğini söylüyor. Ancak görünen o ki, ABD, Irak üzerindeki İran etkisini kırabilecek bir güce ve plana sahip değil. Seçim sonunda oluşan meclis aritmetiği birçok farklı iktidar kombinasyonu çıkarmaya uygun görünüyor. Son açıklamalara göre parlamentodaki sandalye dağılımı şöyle: Allavi'nin Irakiye ittifakı (91), Maliki'nin Hukuk Devleti ittifakı (89), Mukteda el-Sadr'ın Ulusal İttifakı (70), Kürt İttifakı (43), Goran (8), diğer (24). Toplam: 325. Hükümet için gerekli en az sandalye sayısı: 163.

KIRGIZISTAN Cambazın incelen ipi

Lâle Devrimi fiyaskoyla sonuçlandı. Beş yıl önce bir ayaklanma ile işbaşına gelen Bakiyev hükümeti, gene bir ayaklanma ile devrildi. Kanlı olayların sebebi Bakiyev'in halkı zor durumda bırakan zam taarruzu gibi görünse de, henüz bir sıfatı olmayan "karşı devrim" bölgedeki ABD-Rusya çekişmesinin sürpriz olmayan yansıması. Rusya intikam yemeğini iyice soğuk seviyor...

BUNDAN beş yıl önce, 4 Nisan 2005'te, Kırgızistan Devlet Başkanı Asker Akayev, kendisine karşı yapılan "Lâle Devrimi" sonrasında kaçmış olduğu Rusya'dan istifasını sununca, ülkenin ekseninin kayacağı belli olmuştu. Yalnız, belli olmayan şey, bu kayışın süresiydi. Bunun yanıtı on gün önce verildi: Üç gün eksik beş gün fazlası ile, beş yıl!

Gerçi, Kırgızistan'ın kaygan zemini, beş yıl önceki güç savaşımı esnasındaki devrim ismi seçiminde bile aşikâr imiş. Basının 2005'teki ayaklanmalara yakıştırdığı devrim isimleri, sırasıyla: Pembe devrim, limon devrimi, ipek devrimi, nergis devrimi. Devrik başkan Akayev, ülkesindeki ayaklanmanın diğer Doğu Bloku ülkeleri ayaklanmalarından ayırt edilmesini istediğinden olsa gerek, giderayak ayaklanmaya isim babalığı yapmış. Söz konu-

su ayaklanmayla ilgili düşülmesi gereken bir diğer not ise, ayaklanma öncesinde muhaliflerin Gürcistan'dan bu işin nasıl yapıldığına dair destek aldığı.

ABD finansmanı ile ayaklanma

Akayev döneminin başbakanı Kurmanbek Bakiyev'in devlet başkanı, Kırgızistan'ın ABD ve İngiltere büyükelçilikleri görevini yürütmüş olan Dışişleri Bakanı Roza Otunbayeva'nın ise gene Dışişleri Bakanı olduğu "lâle hükümeti", ABD eksenli bir siyaset izleyeceğini henüz muhalefet gösterilerini örgütlerken vermişti. Kartların beş yıl önce ne kadar açık oynandığını gösteren iki gelişmeden ilki, AGİT gözlemcilerinin, ayaklanmalardan hemen önce düzenlenmiş olan seçimlerin hileli olduğunu öne sürmesi, Rusya'nın başını çektiği BDT göz-

lemcilerinin ise seçimlerde hile olmadığını iddia etmesi idi. İkincisi ise, 29 Mart 2005 tarihli New York Times haberinde açık ediliyordu. Habere göre, ABD'nin Kırgızistan'a sivil toplum örgütleri aracılığıyla akıttığı 12 milyon dolar, bu ayaklanmanın finanse edilmesi için kullanılmıştı. Kırgızistan'daki "sivil toplum örgütlerinin" temsilcisi olan Edil Baysolov, bu kaynak olmasaydı ayaklanmanın gerçekleştirilemeyeceğini söyleyecek kadar müteşekkirdi ve açık sözlüydü.

İki yıl sonra, Batı destekli hükümet ilk ciddi sınavını bu kez kendisine karşı düzenlenen bir ayaklanma sırasında verdi. İki yıl içinde yolsuzlukları katlayan, ifade özgürlüğünü adamaklı zincirleyen, otoriter yapısını pekiştiren Bakiyev'e karşı 2007 nisanında düzenlenen ayaklanma, bir hafta içinde güç kullanılarak bastırıldı. Bakiyev, görevine geçtiğimiz haftaya kadar, artan toplumsal huzursuzluğa rağmen devam edebildi.

Bakiyev'in bu kadar süre işbaşında kalabilmesi, dış politikada üzerinde yürüdüğü ipin, ülkesinin jeostratejik konumu sayesinde, hayli kalın olmasıyla ilgili. Hem ABD'nin hem Rusya'nın askerî üssü bulunan bir ülke, Kırgızistan. Rusya'nın, ülke dışındaki en büyük askerî üs olma özelliğine sahip. Ama geçtiğimiz haftaki ayaklanmaların nedenlerinden biri Manas Üssü olduğundan, oraya eğilelim.

Bakiyev'in Manas oyunu

Manas Üssü, ABD'nin Afganistan'a giden ve Afganistan'dan gelen muharip ISAF güçleri için kullandığı bir ikmal merkezi. Bakiyev hükümeti, geçtiğimiz yılın başında Rusya ile imzaladığı 3.15 milyar dolarlık borç anlaşmasının hemen sonrasında üssü kapatacağını duyurdu. 19 Şubat 2009'da Kırgız parlamentosunda yapılan oylamada 78'e 1 oyla üssün kapatılması kararı alındı. Kartların açık oynandığından söz etmiştik: Aynı tarihlerde bir basın açıklaması yapan ABD Savunma Bakanlığı sözcüsü Geoff S. Morrell, Rusya'yı ABD'nin üssü kullanmasını baltalamak, Savunma Bakanı Gates ise Rusya'yı Afganistan konusunda ikili oynamakla suçluyordu. Rusya Devlet Başkanı Medvedev'in ne

NATO suçunu itiraf etti

AFGANİSTAN ABD öncülüğündeki NATO güçleri sivilleri “yanlışlıkla” öldürmeye devam ediyor. NATO, yaptığı son yazılı açıklamada, 12 Şubat gecesi ABD ve Afgan askerleri tarafından gerçekleştirilen baskında üçü kadın beş sivilin yanlışlıkla öldürüldüğü operasyonun sorumluluğunu üstlenip olaydan “derin üzüntü” duyulduğunu belirtti. Öldürülen iki erkek sadece kadınları korumak için müdahalede bulunmuştu. Daha sonra bir açıklama yapan Afgan yetkililer ise Amerikan askerlerinin delilleri karartmak için kadınların vücudundaki mermileri çıkardığını iddia etti.

Kaza mı, suikast mı?

POLONYA Devlet Başkanı Leh Kaçinski ile birlikte 96 kişinin ölümüne neden olan trajik uçak kazasıyla ilgili soruşturma ilginç bir seyir almaya başladı. Kaçinski’nin pilotlara sis altındaki havalimanına inme talimatı verip vermediği soruşturmanın merkezine yerleşti. Ayrıca Rus yetkililerin pilotların uyarıldığını, buna rağmen üç başarısız inme denemesinden sonra kazayla sonuçlanan dördüncü denemeye giriştiklerine ilişkin açıklamaları yeni kuşku doğurdu. Soruşturmaya sağlam olarak ele geçirilen kara kutu üstündeki incelemelerin ışığında devam edilecek.

Moğollar da isyan etti

MOĞOLİSTAN Kırgızistan’ın ardından Moğolistan’da da hükümet karşıtları so-kağa döküldü. Başkent Ulan Bator’da çadır kurup açlık grevi yapan protestocular, ülkenin yeraltı kaynaklarından herkese eşit pay verilmesini talep ediyor. Çoğu başkent’in yoksul bölgelerinden ve kırsal kesimden 5 bini aşkın kişi meclisin feshedilmesi için etkili bir eylem yaptı. Meclis ise talebi reddediyor. Asya’daki en zengin bakır rezervine sahip olan Moğolistan’ın başlıca gelir kaynağı zengin maden yatakları. Ülkede bakırın yanı sıra kömür, çinko, demir ve altın çıkarılıyor.

Üçüncü yol Lula’ya karşı

BREZİLYA Başkanlık seçimleri yaklaşırken yarışın niteliği belirginleşmeye başladı. Daha önce Lula tarafından saf dışı edilen Sao Paulo belediye başkanı Jose Serra yeniden adaylığını açıkladı. “Üçüncü yol” ideolojisinin mimarı ve sosyal demokratların (PSDB) ruhani lideri eski başkan Cardoso’nun sağ kolu olan Serra, yeniden yapılanarak Demokratlar adını alan Liberal Cephe’nin ve bazı küçük partilerin desteğini aldı. Seçimlerde İşçi Partisi’ni (PT) Lula’nın sağ kolu, başbakan Dilma Rousseff temsil edecek. Rousseff, eğer seçilirse Brezilya’nın ilk kadın başkanı olacak.

yanıt verdiğini tahmin edebilirsiniz: “Kırgızistan’ın iç işleri bizi ilgilendirmez.”

Birkaç ay sonra ABD ile Kırgızistan bir anlaşmaya vardı: Yıllık 17.1 milyon dolar olan kira, bir yıllığına 60 milyon dolara çıkarıldı; ayrıca üssün yenileme çalışmalarının da ABD tarafından karşılanması üzerinde anlaşıldı. Bakiyev’in çark edişinin ardında, Rusya’nın küresel krizden mali yardım sözünü tutamayacak denli olumsuz etkilenmesi olduğu o dönemde yazılıp çizildi. Bakiyev’in üzerinde yürüdüğü ip, Rusya’nın baraj yapımında kullanılması öngörülen 2 milyar doları vermeyeceğini ilan etmesiyle incelidi; Rusya’dan para gelmeyeceğinin anlaşılmasıyla, iç gelirlere yönelme amacıyla hanehalkı hizmetlerine –elektrik, sıcak su vb.– bu yılın başında yapılan yüzde 200’lük zamlar daha da incelidi, ve ayaklanmalardan birkaç gün önce, Rusya’nın Kazakistan ve Beyaz Rusya’yla birlikte oluşturduğu yeni gümrük rejimi nedeniyle, rafine enerji ürünlerine yüzde 30’a varan gümrük vergisi uygulayacağını beyan etmesiyle birlikte koptu.

Son gülen, Rusya

Bakiyev’in devrilmesinin bir devrim anlamına gelmediği ortada. Örneğin, Akayev ve Bakiyev dönemlerinin Dışişleri Bakanı Otunbayeva, geçici hükümetin başkanı olarak, üçüncü kez, hem de bu kez daha yükseğe sıçradı. Yukarıda adını andığımız “sivil toplumcu” Baysolov ise, Foreign Policy dergisine yaptığı açıklamada, söz konusu ayaklanmalarda bir Turuncu Devrim özelliği olmadığını söylüyordu.

Ne anlama geldiğini sorarsanız, yanıtı hem yeni hükümetin mali işlerden sorumlu Başbakan Yardımcısı Almazbek Atambayev’in destur demeden Rusya’ya yaptığı ziyarette, hem de aynı günlerde Medvedev’in “Rusya Kırgızistan’ın stratejik ortağı olmaya devam edecektir” açıklamalarında.

Yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi, Manas Üssü’nün kullanım süresi, 2010 yazında bitiyor. Yeni hükümet bu süreyi kısaltırsa şaşırtıcı olmaz. Obama’nın Afganistan’a asker sayısını artıracağını açıkladığı bu yılda Manas’a, o olmazsa ikmal ve rekreasyon amaçlı kullanılacak bir alternatifine su-ekmek gibi ihtiyacı var. Obama bu alternatifini bulamazsa, Afganistan politikalarını değiştirmek zorunda dahi kalabilir. Uzun sözün kısası, Kırgızistan’da olup bitenler, şimdilik öyle görünmese de, Türkiye de dahil birçok ülkeyi, Ortadoğu-Kafkaslar-Orta Asya coğrafyasının bütününe etkileyecek güçte.

Ertan Keskinsoy

NÜKLEER ZİRVE

Hangi güvenlik?

Nükleer Güvenlik Zirvesi, “dünyanın artık daha güvenli olduğu” iddiasıyla sonuçlandı. Ama nükleer silahların azaltılmasının dünyaya “güvenlik” getiremeyeceğini gösteren pek çok veri mevcut...

NÜKLEER Güvenlik Zirvesi’ne Fransa Cumhurbaşkanı Nicholas Sarkozy ile Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev arasındaki tartışma damga vurdu. İran konusunda restleşen iki lider dünyanın gözü önünde, bütün dillerde “tehdit” anlamına gelen o hareketi yaptı: İşaret parmağıyla birbirlerini gösterdiler. Bunun bir sonraki aşaması o parmağın sallanmasıdır, ki bu noktada tehdit fiile dönüşür; savaş iradesinin ta kendisidir. Güvenlik zirvesinin “güvenilirliği”ne bu aydınlatıcı olayın yardımıyla bakmak gerek. Zira, parmağıyla birbirini işaret eden iki devlet başkanının “güvenilir” bulmak ahmaklık olur.

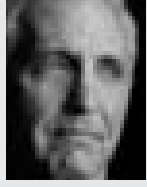
ABD ve Rusya’nın ağız birliğiyle “tam bir başarı” olarak nitelediği zirvenin bir başka önemli ânı, Sarkozy ve Medvedev’in, bu bıçkın atışmasını aralarında hallettiklerini vurgularcasına, kameraların karşısına geçip “kardeşiz” pozu vermesiydi. Olay tatlıya bağlanmıştı; meğer sadece “eşek şakası” yapmışlardı. Medya da haliyle bize dönüp “bu işler böyle yürüyor” diyerek bunu “normal”

karşılamanızı istedi. Öyle ya, karı-koca arasında bile neler yaşıyor, iki devlet yaşamış çok mu? Ne var ki, bu devletlerin “normal” devletler olmadıklarını biliyoruz. Onlara “nükleer devlet” deniyor.

Nükleer eşek şakaları

Bu “eşek şakası” geleneği, nükleer devletler arasında, yukarıdan aşağı her mevkide içkinleşmiş bir savaşma tarzının ifadesi olabilir. Eğer öyleyse, çok ürkütücü. Geçenlerde, 2009’un mart ayında Basra Körfezi’nde, USS Hartford adlı Amerikan nükleer denizaltısının USS New Orleans savaş gemisine çarptığı kazanın, kaptanının olay sırasında “iPod’den müzik dinlemesi” yüzünden meydana geldiği açıklandı. (Hürriyet) Meğer, denizaltı kaptanı Ryan Brookhart kaza sırasında iPod dinleyerek bir sınava hazırlanıyormuş. Tesadüf bu ya, sonar operatörleri ve radyo görevlileri de yerinde değilmiş ve mürettebat hoparlörden gelen müzik yayını dinliyormuş. Pentagon, iki gemide milyonlarca dolar hasar yaratan kazanın faturasını Brookhart’a kesti; gemide “gayriresmî bir atmosfer oluşturarak” ve “yetersiz komuta vasfı gösterek” önlenabilir bir kazaya yol açtığı için görevden aldı. Olay kapandı. Şaka gibi...

Oysa, bu tür kazaların ciddi sonuçları olabileceğini gösteren birçok deneyim yaşanmıştı. Son olarak 2008’in kasım ayında, Rus donanmasının Pasifik Filosu’na ait nükleer enerjiyle çalışan bir denizaltının yangın güvenlik sisteminde patlama meydana gelmiş, yirmiden fazla kişi ölmüştü. Rus donanmasının sözcüsü Albay Igor Digalo, ilk resmî açıklamada şunları söylemişti: “Tam bir sorumlu-

VIETNAM Savaşı'nı sona erdirmeye çabalarında önemli rol oynayan Daniel Ellsberg, 1971'de, "Pentagon Notları" olarak ünlenen ve ABD'nin Vietnam müdahalesinin gerçek boyutunu gösteren 7 bin sayfalık gizli belge ve bilgiyi medyaya sızdırmıştı. Casusluk suçlamalarıyla yargılanıp ömür boyu hapis cezasından kurtulan Ellsberg, ABD militarizmine karşı duruşunu bugüne dek sürdürdü. 2010 Os-

car Ödülleri'ne aday gösterilen "The Most Dangerous Man of America" (Amerika'nın En Tehlikeli Adamı) belgeseliyle tekrar gündeme gelen Daniel Ellsberg, Democracy Now! TV programında Amy Goodman ve Anjali Kamat'ın Obama'nın Afganistan stratejisi üstüne sorularını yanıtladı. Ama önce Obama'nın başkanlık koltuğuna oturduktan sonra yaptığı ilk Afganistan ziyaretinde sarfettiği şu sözler aktarıldı: "Neden burada olduğumuzu unutmayalım. Bu savaşı biz seçmedik. 11 Eylül'de ciddi bir saldırıya uğradık. Bin-

lerce vatandaşımız hayatını kaybetti ve bu bölge, bu suçun faillerinin, El Kaida'nın önde gelen üssü konumunda..."

Obama'nın Afganistan'daki toplam asker sayısını 50 bine çıkardıktan dört ay sonra yaptığı sürpriz Afganistan ziyaretinin ardından neler düşünüyorsunuz?

Obama, bunu Obama'nın savaşı olarak gösterebilmek için her türlü sembolik adımı atıyor, tıpkı Vietnam Savaşı'nın Kasım 1969'da Nixon'ın savaşı olması gibi. Bunu durdurma ümidiyle Pentagon Notları'nı çoğalttığım 1965'te, Vietnam

Savaşı Johnson ve McNamara'nın savaşıydı. Daha önceleri de Eisenhower ve Kennedy'nin "ucu açık" savaşı.

Obama yönetiminin zorladığı kontrgerilla stratejisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu bildiğim bir teori. Vietnam'da çalıştığım yıllardaki kontrgerilla teorisi. Görevim bunun "gelişimini" değerlendirmektir. Tam bir çıkmazdı. Vietnam'da bulunan 43 bölgenin 38'ini dolaşmış ve "gelişme" namına hiçbir şey yaşanmadığını McNamara'ya rapor etmişim... Obama gelişmeden söz ederken ABD'nin Afganistan'daki asker istihdamının yabancı birlik

luk içinde temin ederim ki, denizaltı reaktörü halen normal olarak çalışıyor, radyasyon seviyesi de normaldir. Denizaltı hasar görmedi." (Sabah) Kaza sırasında denizaltıda 208 kişinin bulunduğu özellikle bildirildi. Yani, 2000 ağustosunda meydana gelen Kursk Faciası'na kıyasla "küçük bir kaza" sayılabilir.

Kursk ve III. Reich senaryosu

Kursk nükleer denizaltısı, Kuzey Kutbu'nda ki Barents Denizi'nde meydana gelen bir patlama sonucu batmış, zamanında yardım götürülemeyen 118 denizci ölmüştü. Rusya, uluslararası toplum tarafından askerleri kurtarmak için gerekli müdahaleyi yapmamakla eleştirildi. Faciayı soruşturan Rus parlamento komisyonu, Kursk'un Büyük Peter kruvazörlerinden yanlışlıkla atılan bir anti-denizaltı füzesi ile vurulduğu sonucuna vardı. Sonradan bazı Rus yetkililer, bu ihtimalin yok denemek kadar az olduğunu açıkladı. Kursk'u adım adım izleyen Pentagon'a göre, 12 Ağustos 2000'de denizaltı gemisinde 07.28 ile 07.30 arasında iki şiddetli patlama duyulmuştu. Denizaltının ön kısmında büyük hasara yol açan ve muhtemelen cephaneliğin infilak etmesinden kaynaklanan ikinci patlama, ilkinden 45-50 kez daha şiddetliydi. Fakat birinci patlamanın sebebi hâlâ bilinmiyor.

Kurgusal yorumlara son derece açık bu olayla ilgili bir "komplo teorisi"nin sunduğu çağrışım zenginliği dikkat çekici. (Flugscheiben Online) Buna göre, "Kursk'un batırılması" olayının, geminin Barents Denizi'nde yürüttüğü II. Dünya Savaşı'ndan kalma Alman denizaltı üssünü araştırma misyonundan kaynaklanıyor. Kursk, III. Reich'in denizaltılarının saklandığı üssü tespit etmeyi başarmış ve bu bilgiyi karadaki askerî istasyona iletti. Ancak konuşmaları dinleyen Pentagon bunun dünya kamuoyuna açıklanmasını engellemek için Kursk'u batırdı. Pekâlâ "ipe sapa gelmez" kabul edilebilecek bu öykünün çok tanıdık bir yanı var; televizyonlarda gösterilen bütün savaş belgesellerinin tekniğini kullanıyor. Vietnam'dan Irak'a, "resmî kurguları" ortaya çıkaran nice skandal gördük.

Güvenliksizliğin zirvesi

Zirvede ulaşılan konsensüsün üstünde o işaret parmaklarının gölgesi var. Geçmişinde birçok nükleer sabıka bulunan bu devletlerin liderleri birbirini tehdit etmeden anlaşamadıklarını net bir biçimde yinelediler. Nitekim, tehditler her cepheaden savrulmuştu. Zirvenin

arifesinde patlak veren Kırgızistan ayaklanması –gene bir uluslararası zirve sırasında Çin'de patlayan Uygur ayaklanması gibi– küresel güçlerin bölgedeki çatışmasıyla derinden ilgiliydi. Kadim yasa gene hükmetti: Siyaset makinası kan istedi.

Peki zirvenin sonunda ne oldu? Soğuk Savaş döneminde dünyayı nükleer savaşın eşğine getiren ABD ve Rusya, nükleer güvenlik zirvesinin amaçlanan başarıya ulaştığını ilân etti. Obama, kapanış konuşmasında, atılan adımlar ve alınan kararlardan sonra "dünyanın artık daha güvenli hale geldiğini" söyledi. Medvedev ise Washington ve Moskova arasında oluşan yeni atmosferi överek, bu işbirliğinin sonuçlar vermeye başladığını açıkladı. Obama ve Medvedev, 8 Nisan'da Prag'da iki ülkenin nükleer silahlarının önemli ölçüde azaltılmasını öngören START kod adlı tarihî bir anlaşma imzalamıştı. Bütün bunlar Rusya'nın büyük pazarlıkta istediğini kopardığını ve Obama'nın projesine destek verdiğini gösteriyor.

Amerikan propagandasının sadık sesi Newsweek dergisi, START anlaşmasının yarattığı yeni rejimin küresel bir silahsızlanma dalgası yaratacağını yazdı. Ancak bu yetersizdi. İran, Pakistan ve Kuzey Kore gibi "küçük" ülkeler nükleer programlarını sürdürüyordu ve nükleer cephanelerin teröristlerin eline geçme ihtimali vardı. Bu söylemin açıkça ortaya koyduğu gibi, Bush'un öncülük ettiği "teröre karşı küresel savaş" davasının bütün aktörleri Afganistan'a bayrak diken Obama'nın etrafında kenetlenmiş görünüyor.

Dünyada toplam 18 bin civarı nükleer silah olduğu söyleniyor. Ancak stratejik ve taktiksel silahlar konusundaki belirsizlik ve savaş başlıklarıyla fırlatma rampalarının sayımları arasındaki farklar kesin bir rakama ulaşmasını engelliyor. Tahmini rakamlara göre, Rusya'nın 14 bin, ABD'nin 2 bin 700, Fransa'nın 300, Çin'in 180, İngiltere'nin 160, Pakistan'ın 60, Hindistan'ın 60, Kuzey Kore'nin ise 10 parça açıklanmış silahı var. Resmî olarak kabul etmese de, İsrail'in elinde de 80 adet nükleer silah bulunduğu söyleniyor. İran'ın henüz bilinen nükleer silahı yok. Ama sivil amaçlı nükleer program potansiyel "atom bombası" kabul edildiği için silahı varmış gibi kabul ediliyor. Aynı durumdaki Türkiye'nin sivil amaçlı nükleer programını sorgulamanın zamanı gelmiş olmalı. Türkiye'nin işaret parmağı kimi gösteriyor, bilinmeli.

Erdir Zat

IRAK Bilginin gerilla savaşı

ABD askerlerinin 2007'de Bağdat'ta yaptığı ve iki Reuters görevlisi dahil 16 kişinin can verdiği katliamın videosu, Pentagon'un çabalarına rağmen internete düştü. Devletleri ihbar eden "küresel yurttaş" sitesi Wikileaks, bu görüntülerle yepyeni bir gazetecilik alanı açarak büyük başarı gösterdi.

BİRİNCİ Irak işgali, dünyanın "canlı" izlediği ilk savaş olarak kayda geçmişti. Gökten yağan tuhaf, ışıklı cisimler, savaşın kanlı içeriğini patlamış mısır eşlikli bir izlenmeye dönüştürürken, bu yeni yabancılaştırıcı görsel şenliğe eski dezenformasyon teknikleri de eklenmişti. Bildiğimiz en ünlü örneği, CNN'in Irak'ın Kuveyt'teki petrol kuyularını bombaladığı iddiasını kanaate dönüştürmek için kullandığı, petrole bulanmış karabatak imgesi idi. Sonradan bu karabatağın ABD petrol devi Exxon'un Alaska'da tankerinin batmasının yol açtığı sızıntıdan etkilenen bir karabatak olduğu, CNN'in görüntüyü arşivden kotarıp manipülasyon amacıyla kullandığı ortaya çıkmış, özür dilenmişti. Ancak petrole bulanmış karabatak, 1991'den beri Saddam Hüseyin'in caniliğinin değil, medya dezenformasyonun simgelerinden biri.

ABD'nin iki körfez operasyonu arasındaki en büyük fark, medyanın kullanımı olsa gerek. Savaşın, işgalin, işkencenin haberin yayılması sürecinde tek el kuran medya tarafından plastikleştirilmesi, 22 yıl sonraki ikinci işgal sırasında artık ancak kısmen mümkündü. İlk işgalde bilgiyi istediği gibi biçimlendirmenin keyfini süren işgal güçleri, bu işgalde işi kurulduktan kısa bir süre sonra kitlelerin alternatif haber kaynağı haline geliveren televizyon kanalı El Cezire'nin binasını bombalamaya kadar vardırı. Ancak hem El Cezire yayını kesmedi, hem de internetin sağladığı yeni yatay medya ortamı, diğer alternatif kaynaklar tarafından elden geldiğince kullanıldı. Doğrusu, dünyanın büyük bir bölümü, bilgiye ulaşma konusunda halen ana-akım medyaya bağlı olduğundan, bilgi savaşının simetrik olduğunu söylemek mümkün değil. Ancak bozulmamış bilginin akışı, bir gerilla savaşı kıvamında sağlanıyor.

yığınağı yapmaktan ibaret olduğunu görmezden geliyor. Daha çok birlik göndererek istihdamın sürekliliği sağlanıyor. Yabancıların aldığı her can, özellikle masum ailelerden alınan, düğün töreni sırasında veya düğün töreninde verilen kayıpların cenaze töreni sırasında alınan canlar yerli halkın direnişini güçlendiriyor. Bu öyle bir paradoks ki, daha fazla yabancı birlik getirmekten başka çare kalmıyor. Obama'nın söylediğinin aksine,

bu kıta bindirmeleri ABD'nin üstünlük kurmasına hizmet etmiyor... Başkanımızın Amerikan halkını aldattığına inanıyorum, tıpkı seleflerinin Vietnam'da bizi aldattığı gibi. Benim hizmet ettiğim Kennedy, Johnson ve Nixon dahil. Bilhassa, sadece muharip birlikleri değil, bütün birlikleri 2011 itibarıyla Irak'tan çekeceğini söylediğinde. Bence

bu yanlış; o da yanlış olduğunu biliyor. Amerikan askerlerinin yerleştirildiği Amerikan üslerini kaldırma gibi bir niyeti ya da gerçek bir planı yok. McChrystal ve Petraeus'tan okuduğum kontrgerilla doktrini bilgim, bu büyüklükte bir ülkede yüzbinlerce askere ihtiyaç olduğunu söylüyor. Bu destek silah altına aldığınız anda bırakıp kaçan ve yabancılarla çalışmaya pek de hevesli olmayan Afgan birliklerinden gelmeyecek. Tıpkı daha önce çalıştığımız Vietnam askerleri gibi. Afgan hükümeti de işbirlikçi Vietnam hükümeti gibi.

Pentagon Papers adı altında sızdır-

dığınız bilgiler Vietnam Savaşı'nın sona ermesine yardımcı oldu. Irak ve Afganistan'daki savaşın bitmesi için ne gerekiyor?

Kongre'nin bir şekilde savunduğu şeyin peşini bırakmama cesaretini göstermesi ve savaşlara ayrılan –özellikle de savaşın tırmandırılmasına ayrılan– fonu kesmesi lâzım. Vietnam Savaşı'nı sona erdirmenin tek yolu Kongre'nin su gibi akan parayı kesmesiydi. Afganistan Savaşı'nın bitmesi için de aynı şey gerekiyor ve bu çok uzun zaman alacak. Ben buna Vietnamizasyon diyorum...

Çeviren: **Zeynep Nuhoğlu**

Katliamın canlı belgesi

Bunun en son örneği, 5 Nisan günü yaşandı. Sızıntı bilgi sitesi Wikileaks, ele geçirdiği askeri video görüntüsünü web sitesine koydu, bununla da yetinmedi, bu video için ayrı bir web sitesi açtı. Toplam 39 dakikalık ses ve görüntü kaydı, 12 Temmuz 2007'de Bağdat'ta düzenlenen bir operasyonda, aralarında iki Reuters görevlisinin, foto muhabiri Namir Nureddin (22) ve şoför Said Çimağ'ın (40) ve iki çocuğun bulunduğu 16 sivilin keyfi kararlarla öldürüldüğünü kanıtlıyor.

Kayıtlar Irak işgalinde görev alan bir Apache helikopterin kamerasından çıkma. Arka planda askerlerin "nasıl vurdum ama!" kıvamında konuşmaları duyuluyor. Görüntüler ve görüntülere eşlik eden konuşmalar, ABD askerlerinin yapabileceği kötülükler hakkında "teorik" bilgi ve düşünce sahibi olan insanların bile sinirlerini bozacak, hatta kanını donduracak türden. Sitenin yöneticisi Julian Assange'nin betimlediği gibi, pilotlar adeta bir bilgisayar oyununda yüksek skor almaya çalışan ergenler gibi davranıyor.

Wikileaks, sözünü ettiğimiz gerilla savaşında mühim bir simge. Ehemmiyeti, "muhbir vatandaş" denklemini tersine çevirmesinden geliyor. Bugüne kadar devletlerin yurttaşlarını birbirine düşürmede başarıyla kullandığı ihbar mekanizması, küresel köy sağolsun, devletlerin kendine çevrili bir namı haline geliyor. Hükümetinin yaptığı bir işin ahlak dışı ve/veya yasadışı olduğunu düşünen herkesin, elindeki belgeleri kimliğinin açıklanmayacağından emin olarak gönderdiği bir site, Wikileaks.

Wikileaks'in habercilik başarısı

Biraz medya okuryazarlığı olan herkes, büyük medyanın haberleri nasıl eksilttiğini ve/veya çarpıttığını biliyor. Alternatiflerin ölçeği ise kitlesel dikkate mazhar olmayacak kadar küçük olabiliyor. Wikileaks gibi siteler ise, kişisel blog sitelerinin istisnâ durumlar dışında sağlayamayacağı toplumsallaşma ve çekim merkezi olma olanağını sunuyorlar. Bu video örneğinde de görüldüğü gibi, ABD Savunma Bakanlığı'nda biraz insanî hasleti kalmış bir "muhbir vatandaş", elindeki bu videoyu CNN yerine Wikileaks'e vermenin çok daha akıllıca olduğunun farkında. Bu yüzden, 2006'daki kuruluşundan bu yana Wikileaks'e sızdırılan belge sayısı 1 milyon 200 bin!

Pentagon, bu video yayınlanmadan önce Wikileaks'i hedef listesine almıştı. ABD Ordusu Karşı-İstihbarat Merkezi adına hazırlanmış, 2008 yılına ait bir istihbarat raporu, siteyi ABD dış siyasetine yönelik risk oluşturduğu nedeniyle "tehdit" olarak adlandırıyordu. İşin ilginç, bu istihbarat dokümanının da Wikileaks'e sızdırılmış olması!

Wikileaks'in durduğu yerin farkını, iki muhabiri ABD askerleri tarafından öldürülen Reuters'in tutumuyla karşılaştırarak görelim: Reuters'in 7 Nisan'da video görüntülerini izlettiği üç uzman, bunun bir savaş suçu olabileceğini söyledi. Reuters de bunu genişçe bir haber yaptı. Bu geniş haber ise, Reuters'in web sitesinde pek fazla kalamadı. Reuters'in patronu Arthur Schlesinger, bunun nedeninin "gündem işgal eden daha önemli haberler" olduğunu söylese de, işin içinde ABD Savunma Bakanlığı'nın susuşaretinin olduğu iddialarının yayılmasını engellemeyemedi.

Muhbir küresel yurttaş sitesi, ABD Savunma Bakanlığı'nın gazabından kurtulabilecek mi, bilinmez. Ancak sitede yayınlanan cinayet videosunun kopardığı kıyamet, aslında beliren bir alâmet. Haber musluklarının başında duranlar farkında olmasa da, nehir başka yerden akmaya başladı bile.

Ertan Keskinsoy

Söz konusu video için:
www.collateralmurder.com
Ayrıca bkz. Radio Brecht

Ve yayılım ateşi başlar...

"Empati canım benim, empati" derdi sık sık. Mart ayında kendisiyle yaptığımız son söyleyişi bağladıktan sonra biz de üstelemiştik, "empati diye bir şey olduğuna nasıl inanırsınız; empati olsa, Kürt sorunu çoktan çözülmez miydi?" diye. "Evet güzelim, insan olan herkese empati. Yoksa nasıl olur sempati?" demiş ve kahkahayı basmıştı. Onun duygu ortaklığına olan inancını hiç yitirmeyişi, elbette hayata ve insana olan sevgisinin neticesiydi, ama ömür billâh baskı ve kovuşturmalara, suikast girişimlerine, tehdit ve hakaretlere maruz kalan bir insan hiç mi sinmez, sinirlenmez, hiç mi kızmaz, hiç mi kaba davranmaz, küfredmezdi! Hiç mi umutsuzluğa kapılmaz, bedbinlik ağzına takılmaz mazdı! "Empati" diye tutturan böyle bir adamla empati kurmak, ne kadar da zor geliyor insana!

Arkadaşımız İrfan Aktan, bir de böyle anlatmış Orhan Doğan'ı. Yaşar Kemal'in önsözüyle, Ayşegül Doğan ve Ragıp Duran'ın yazılarıyla açılan "Yanda Kalan Hayat – Niv Jiyan" adlı derlemede (İletişim), Doğan'ın dava savunmaları, kendisiyle yapılmış –Express'inkiler dahil– söyleşiler var. Kitap boyunca, Kürt sorununun evrimi hakkında isabetli bir fikir seyrinin dışında, Meclis'ten yaka paça alınıp yıllarca hapis yatmayı –siyaseten de– hak etmeyen bir tatlı adamı tanımak, memleket siyasetinde emsallerini özmek de var. Anısına, çok sevdiğini bildiğimiz Pink Floyd'u, "The Wall"u döndürüyoruz...

X - KÜTÜPHANE

Ariane Bonzon Ermeni Tabusu Üzerine Diyalog (İletişim)

Birhan Keskin Soğuk Kazı (Metis)

■ **Costas Lapavitsas** (haz.) Finansallaşma ve Kapitalizmin Krizi (Yordam)

▲ **Donna J. Haraway** Başka Yer –Seçme Yazılar (Metis)

Ertuğrul Mavioğlu - Ahmet Şık Kontrgerilla ve Ergenekon'u

Anlama Kılavuzu (İthaki)

Evrin Alataş Her Dağın Gölgesi Deniz'e Düşer (İletişim)

Fatih Özgüven Hep Yazmak İsteyenlerin Hikâyeleri (Metis)

Giorgio Agamben Tanık ve Arşiv –Auschwitz'den Artakalanlar (Dipnot)

Hakan Güldağ - İbrahim Ekinci (haz.) Aydınlik Bir Adam –Korkut Boratav (İmge)

Henri Michaux Çin'de İdeogramlar (Norgunk)

İlhami Algör Ma Sekerdo Kardaş – N'etmiş Kardaş: Dersim '38 Tanıklıkları (Doğan)

Julia Kristeva Samuraylar (Sel)

✱ **Mehmet Eroğlu** Edebi Aforizmalar (Agora)

Murathan Mungan 227 Sayfa (Metis)

Noam Chomsky Doğa ve Dil Üzerine (Sözcükler)

Olivier Roy İslâm'a Karşı Laiklik (Agora)

Rıfat N. Bali Savarona –Atatürk'e Son Armağan (Libra)

Tanık Ali - Phil Evans Troçki (Agora)

● **Yiğit Akın** (der.) KafSinKaf (İletişim)

Yaşar Çabuklu Postmodern Toplumdan Kesitler (Paloma)

✱ Yazmak, kimsenin görmediği, görse de farkına varmadığı insan manzaralarının ressamı olmaktır.

Sanat, ölüm denen büyük hiçliği, hiçbir şeyi, bir şeye dönüştürmektir.

İnsan denen varlık bir sürü şeyden kopartılır: Anasının rahminden, yuvasından, yerinden, bazen de yurdundan. Bunların arasında en acı vereni, anılarından kopmasıdır.

Çok az insan kendine benzemek konusunda inatçı bir kararlılığa sahiptir.

Çoğu insan ihtirasını yetenek sanır.

Kendine bakmayan kör olur!

Sanatçının büyük sözlerden korkmaması gibi, âşıklar da sonlardan, acılı ayrılıklardan korkmaz.

Aşk, aşktan sonrasını düşünmeye başladığımızda biter.

Hayranlık, aşkın kılavuzudur.

Alışkanlık, her türlü güzelliğin düşmanıdır.

İçten dostluk sessizdir.

Vatan dediğimiz, ruhu, dokusu, sezgileri ve öfkesi hep erkeksi olan, adından başka hiçbir kadınsı öz taşımayan bir yerdir.

Karşılıklı gülmek, gizli bir dilde anlaşmaktır.

Yamaçlardan kıyıya inenler için KSK taraftarlığı, kırdan göç etmek zorunda bırakılan ve farklı yerlerden gelip Karşıyaka'nın gecekondu mahallelerine yerleşen grupların genç nesilleri arasında kentte bir dayanışma imkânı, bir yoldaşlık duygusu, mekâna dair bir aidiyet hissi demekti. Başka takım taraftarlarına karşı tepkisel ve toleranssız olsalar da, KSK taraftarlığı, bir ifade biçimi, kabul edilme talebi, "hak arama" yolu ve '80'lerden sonra kaybettikleri pusulaydı: Zaman zaman şiddetle beslenseler de, onları kendi içlerinde bir araya getiren, beraberlik duygusunu yaşamalarını sağlayan, yalnız olmadıklarını hissettiren, kendileri gibi herkesin farklı olduğu ve kendi farklılıklarının hatırlatılmadığı bir ortamı. Öte yandan taraftar olarak maçlarda birlikte olmak, kentin "beyazları" ile bir arada yaptıkları belki de tek aktiviteydi.

(...) 1850'li yıllarda, Bornova çayırlarında İngiliz, Rum ve Ermeniler arasında yapılan amatör maçlar sayesinde ülkeyi modern futbola ilk kez tanıştıran İzmir'in Süper Lig'de halen hiçbir futbol takımının bulunmamasını, yerel sermayenin ulusal ve küresel ekonomideki pozisyonundan da okunabilecek gerilemenin bir yansıması olarak gören İstanbul basınına, Karşıyakalı amatör ruh şöyle seslenmektedir: "Para bulunur, ama şampiyonluk bulunmaz!" İzmir futbol takımlarının kapitalistleşerek sermaye ile direkt ilişki kuramaması, başlangıcından itibaren eğlence için yapılan bir etkinliğin paraya dönüştürülmesindeki beceriksizlikten öte, isteksizlik olarak okunmalıdır.

Emel Göksu

Bankalar, ücretlilerin bağımsız olarak güvence altına alınmış gelirlerini ele geçirmek için tarihsel bakımdan yeni ve sömürücü tarzlar geliştirmişlerdir. Bu tarzlar, işçi sınıfının önemli yenilgilere uğramasıyla yaratılan, gerekli mal ve hizmetlerin sağlanmasında özel sektörün payını giderek artırdığı bir siyasî ortamda gelişmiştir.

Eğitim, konut ve sağlık gereksinimlerinin özel sektöre sağlanmasıyla, paraya ulaşabilme imkânını, şimdiki ve gelecekteki tüketim için giderek önem kazanan bir gereksinim haline getirmektedir. Bu, reel ücretlerin durgun seyrettiği ve gelir eşitsizliğinin kötüleştiği bir ortamda ücretlileri, temel yeniden üretimlerinin ayrılmaz bir parçası olarak finans piyasalarına yönelmeye itmiştir. Her ne kadar ücret gelirlerinden kâr elde edilmesini sağlayan sigorta, ipotek ve diğer bireysel kredi türleri bankaların faaliyetlerinde giderek merkezi bir konum kazansa da, bankalar konut, dayanıklı tüketim malları, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşımına aracılık ediyorlar.

(...) Eşi görülmemiş miktarda paranın sermaye piyasalarına akması, bankaların merkezinde yer aldığı çeşitli şirket "finansal mühendislik" önlemlerinin önünde geniş bir hareket alanı da açmıştır. Bu faaliyetler, gelecekteki tüketimlerini güvenceye almayı amaçlayan ücretliler ile kârlarını çoğalttırmak peşinde koşan bankalar arasında varolan derin toplumsal eşitsizliğin izini taşırlar. Sistemli olduğu söylenebilecek bir şekilde ücretlilerin aleyhine sonuçlar doğuran bu eşitsizlik sömürücü bir içeriğe sahiptir.

Paulo L. Dos Santos

İnsanın feminizmini tek bir sıfatla adlandırması zorlaştı –hatta artık her durumda bu isim üzerinde ısrar etmek de kolay değil. Artık herkes dışlamanın adlandırma üzerinden yapıldığının gayet net olarak farkında. Kimlikler çelişik, kısmî ve stratejik görünüyorlar. Nasıl toplumsal ve tarihsel olarak inşa edilmiş oldukları ancak çetin mücadeleler sonucunda kabul edilen cinsiyet, ırk ve sınıf, "özel" birliğe duyulan inanca zemin teşkil edemezler. "Dişi" olmakta kadınları doğal olarak birbirine bağlayan hiçbir şey yoktur. Hatta kendisi de mücadele konusu olan cinsel bilimler söylemleri ve başka toplumsal pratikler dahilinde inşa edilmiş, son derece karmaşık bir kategori olduğundan, dişi "olmak" diyebileceğimiz bir durum bile mevcut değildir. Toplumsal cinsiyet, ırk ya da sınıf bilinci, ataerkilliğin, sömürgeciliğin ve kapitalizmin çelişik toplumsal gerçekliklerinin feci tarihsel deneyiminin bizlere dayattığı birer kazanımdır. Peki benim kendi retorikimde "biz" kim sayılıyor? "Biz" denen böylesi kudretli bir politik miti temellendirecek hangi kimlikler var elimizde, ve bu kolektiviteye katılımı ne güdüleyebilir? Feministler arasındaki (kadınlar arasındaki demeye gerek bile yok) tüm olası fay hatları boyunca gerçekleşen acı verici parçalanma, kadın kavramını ele avuca sığmaz hale, kadınların birbirleri üzerindeki tahakkümünün matrisi için bir bahane haline getirdi. (...) Ama bir taraftan da koalisyon üzerinden –yani kimlik değil, yakınlık üzerinden– verilebilecek başka bir yanıt olduğunun giderek daha fazla farkına varılmıştır.

Dumanı üstünde

Partizanlar arasında

Alain Badiou - Slavoj Žižek - **Felsefe**
ve Güncellik - Bir Tartışma - çeviren:
Özgür Aktok (Encore)

Gilles Deleuze, hayatta yanlış bir şeyler olduğunu hissedene her insanın felsefenin kıyılarına geldiğini söylemişti. Buradaki yanlış, kişisel hayatta yanlış giden ve evimizi, işimizi değiştirerek düzeltebileceğimiz bir yanlışlık değil, içine doğduğumuz, yetiştiğimiz, içselleştirdiğimiz dünyanın ve hayat biçiminin "hayat" kavramı gibi bir düzleme taşıyıp tarihselliğinin farkına varılması ve sorgulanmaya açılmasıdır. Şimdilerde pek yaygın olan "hayat felsefeleri", "yaşam koçluğu"

gibi olanı olduğu gibi sürdürmeye niyetli bir takım öğretilerden çok farklı olarak felsefelerin kıyıları, deneyimin süzûlebileceği, sorgulanıp değiştirebileceği bir "içkinlik düzleminin" açılması için birkaç adım geriye çekilme jestidir. O halde, felsefe hep hayatla ilgilidir. Hep öyleydi; "iyi yaşam", "sorgulanmış yaşam", "erdem-mutluluk-özgürlük" birliğinin tesisiyle söken felsefenin şafağı, modern zamanlarda araçsallaşan aklın tesis ettiği burjuva "hayatıyla" boğulmuş ve burjuva "hayatı" felsefenin "erken öten horozları"nı kesmiştir. Düşünceye yer bırakmayacak şekilde tesis edilen hayat, düşünce karşısında küstahlaşarak ona ne işe yaradığını sormuştur, yani araçsallığı yeniden üretmek için kendisine nasıl hizmet edeceğini. Adorno, düşünce ile hayatın arasında açılan makastan bizzat "hayat"ın sorumlu olduğunu söyleyerek "yanlış hayat"a soru sormuş, Deleuze de Adorno'yu yankıarcasına, felsefenin hiçbir iktidarla müzakere etmeyeceğini, ancak ve ancak bir gerilla savaşı olacağını söylemiştir - "kendiliklerimizize karşı sürdürülen gerilla savaşı".

İki gerilla, Žižek ve Badiou, "Ribbentrop'un Molotov'a Moskova gezisi sırasında 1939'da söylediği gibi" kendilerini partizanlar arasında hissedip, güncelliğe ve gündeme tâbi kılanmak isteyen felsefenin ve filozofun, deyim yerindeyse "namus"unu -yani nomosunu, kendine ait ilkelerini- kurtarmak için gerilla savaşı çağırısı yapıyorlar.

Felsefe nedir?

"Yurttaş filozof"luk olarak adlandırılan -ve genelde Habermas'ın konumuyla ilişkilendirilen-, gündeme tâbi olup ona farklı çözümler üreten filozof tipine karşı Badiou ve Žižek, filozofun kim olduğunu, ne işle uğraşması gerektiğini değil, felsefenin ne olduğunu soruyorlar. Habermas'a "devlet filozofu" diyen Žižek, filozofun gündem konularına

"çözümler" getirme "sorumluluğunun" felsefenin ahlâki kılınması olduğunu söylerken, aslında filozofun getirdiği "çözüm"lerin, varolan sorunun bağlamını değiştirmeden olanı yeniden üretmeye, yani bir çeşit reformizme denk geldiğini söylüyor. Uzmanlığa dönen bu filozofluk, gündem hakkında "kanaat" bildirmekten daha fazlasını yapamıyor.

Bilinen ilk "yurttaş filozof" Sokrates idi. Fakat bu yurttaşlık, şimdi olduğu gibi temsili demokrasiyle belirlenmeyen ve fikirleri kanaatlere çevirmeyen bir "yurttaşlık"la ilgiliydi. Sokrates, doğrudan demokrasinin alanı olan kamusal alandan hiç çekilmeyerek, orada konuşularak, Atina halkının dertlerine çare olmak için değil, mevcut dertlerin ve düşüncelerin bağlamını değiştirmek için felsefe yapıyordu; daha doğrusu, felsefenin bu olduğunu söylüyordu. "At sineği" olarak nitelendirilen Sokrates, insanlara musallat oluyor, onları rahatsız ediyor ve mevcut fikirlerin geçersizliğini kanıtlıyordu, ya da karşısındakine kanıtlıyordu. Buradaki "yurttaşlık" doğrudan demokrasinin mümkün kıldığı kamusal alandan çekilmemek demektir, felsefe ise kamusal alan tarafından belirlenmemek. Sokrates'e baldızan zehri içiren Atina halkı aslında bir "at sineği"ni öldürüyordu. Felsefeyi mahkûm eden Atina halkına sırt çeviren Platon ise, felsefenin "kalabalıklara" uygun olmadığını söyleyerek, kamusal alanda görünürlüğü olmayan, yalnızca özerk değil, ortak alanla hiçbir ilgisi olmayan düşünce kavramının temelini atıyordu. Filozofu "at sineği"liğinden çıkarıyor, yurttaşların "ortak alanını" yok ederek onları "kalabalık" olmaya mahkûm ediyordu, kendisi de ideaların dünyasında kayboluyordu.

Badiou ve Žižek, açıkça söylemeseler de, filozofun "at sineği" olma rolünü yeniden benimsiyorlar. Felsefenin ne olduğunu tartışırken, Deleuze'un "kavramlar yaratma" ve "ayırıcı sentez" kavramlarını kullanan bu iki at sineği, mevcut anlayışlara nasıl musallat olunacağını yolunu çiziyorlar. Badiou'nun "olay" kavramını formüle etme biçimi, düzünün bekasını sağlayan "süreklilikler"e karşı "benzersiz" olan kırılmaları anlamak ve onları "sürekliliğin" karşısına dikebilmek amacını taşıyor. Fransız devriminin sonuçlarına bakarak "aslında hiçbir şey olmadı" diyen Furet gibi muhafazâkarlar ve '68'i cinsel serbestliğe indirgeyerek olayı, kırılmayı inkâr eden anlayış, yaşamın dönüşüm olanaklarını da yok etmektedir. Badiou ise "olay" kav-

ramıyla tam da bu sıradanlaşmaya karşı bir direnç formüle ediyor; "o kırılma noktasının değerini" açığa çıkararak. Žižek de, tekillik ve evrensellik kavramlarına "musallat" olarak Badiou'ya yakın bir yaklaşımı dile getiriyor, fakat burada artık başlık değiştirmemiz gerekiyor, çünkü bu iki "at sineğinin" felsefesi "devrim" kavramı olmadan anlaşılamaz.

Evrensellik ve Devrim

"İsyan iyidir, devrim kötüdür. İşte size liberal bayağılık" diyor Žižek. Her kökten dönüşümün Gulag'la sonuçlanacağını söylemek de liberal şantajdır. "Sivil itaatsizlik"ten daha fazla bir direnç önermeyen ve dönüşüm fikrini tamamen dışlayan liberal anlayışın felsefeyi de "yeniden üretim aracı" haline getireceği açık. Badiou da, yukarıda söz edilen "olay" kavramsallaştırmasıyla sürekliliğin kırıldığı olağanüstü hallere göz dikerken benzer bir şekilde "devrim" kavramını yeniden düşüncenin içine sokuyor -aslında, bu kavram olmadan düşüncenin imkânsız olduğu söylüyor.

İki filozofun da, kökten dönüşüm fikrinin zemini olarak seçtiği "evrensellik" anlayışı hem Aydınlanmanın evrenselliğine -yani Kant'ın evrensellik anlayışına- hem de post-fordist dönemdeki yerelleşme, kültürel özerklikler, çok-kültürlülük gibi aslında liberal anlayışla belirlenen "farklılık" ve "özgüllük" kavramlarına eleştiri getiriyor. Burjuva özneliğini inşa eden Kant'ın bu özneliğin koşullarını her yere "empoze" etmek şeklindeki "evrensellik" anlayışına karşı, Badiou ve Žižek, tepkisel yerelliklerin inşa ettiği kimliklerin girmeyi engellemediği "açık bir alan" olarak tasavvur ediyorlar evrenselliği. Badiou'nun söylediği gibi, "politik bir toplantı, her şeyden önce sosyal, millî ve cinsî değerlerden ya da yaş farklılıklarından bağımsız olduğu için evrenseldir". Dolayısıyla, "empoze" eden bir evrensellik yerine, "insanların özgür dolaşımına" benzeyen bir evrensellik anlayışı bu. Hapishane haline gelen kimliklere karşı, karşılaşmaları çoğaltan, "acının anlaşılmaçlığını ve özgüllüğünü" reddeden bir anlayış, çünkü birbirimizin acısını anlayabiliriz. Kant'ın felsefesinde birbirinin zıddı olarak beliren evrensellik ve tekilliğin uyumsuzluklarını bertaraf eden bu düşünce biçiminde, evrensellik tekilliğin tek mümkün zemini haline geliyor, devrim de ancak herkes için ve herkesle yapıldığında devrim olabilir.

- Göksun Yazıcı

Slavoj Žižek

"FEMİNİZMİN GÜNCEL TARİHİ"NE BİRKAÇ İTİRAZ

Ayrımlar, ayrılıklar

Bir önceki sayfamızda yaptığımız alıntıda Donna Haraway'ın dediği gibi, bir tane feminizm yok, feminizm içinde fay hatları, kırılmalar çok. Ama her kırılma bir kopuş, bir ayrılık anlamına da gelmiyor. Yaprak Zihnioğlu'yla yaptığımız söyleşi üzerine Handan Koç'un tarihsel itirazları da kopma değil, katkı maksatlı. Yine Haraway'ın dediği gibi: Kimlik değil, yakınlık üzerinden verilen bir yanıt...

Express'te önceki sayı yayınlanan "Feminizmin güncel tarihi" başlıklı söyleşiyle ilgili bazı düşüncelerimi paylaşmak maksadıyla bu yazıyı yazıyorum. Bu söyleşi etrafında pek çok olumlu-olumsuz değerlendirme yapılabilir ve birçok tartışmaya girilebilir.

Örneğin -feminist hareketten arka-
daşım olduğu için ismiyle hitap edeceğim- Yaprak "bugün feminist hareketi radikalleştirecek olan şey sosyalist kadın hareketidir" demiş. Bence bu, teorik olarak, tüm zamanlar için, tüm ülkeler için yanlış bir öngörüdür. Neden sınıf hareketi, cins hareketinin radikalleşmesini sağlasın ki? Bu söyleşide yapılan bu ve benzeri birçok değerlendirmenin kızkardeşçe tartışılması muhakkak yararlı olur. Ama benim maksadım başka.

Ben sadece içinde yer aldığım '80 sonrası feminist hareket üzerine kendimce bir-iki bilgi düzeltmesi yapmak niyetindeyim. Buradan bilginin hatıra ve yorumla olan problematik arkadaşlığı konusunda yöntemsel bir tartışmaya da gidilebilir, gidilse de iyi olur, ama dediğim gibi, maksadım sınırlı. İki soruya verilen cevaplarla ilgili diyeceklerim var. O kadar.

Erkek egemenliği ve kapitalizm

"1980'lerde feminist hareketin temel çizgisi neydi?"

Bu soruya verdiği cevaba Yaprak "'68 hareketinden, onun radikal, ideolojik devriminden sonra çıkan bir hareket olmanın izlerini taşıyordu" diye başlamış. Bu tartışılır, ama sonra "biz kapitalizmin kadın ezilmesinin temelinde yattığının, bunu doğurmak zorunda olduğunun ve bu ezilme biçimlerinin birbirini yeniden ürettiğinin bilincindeydik" diye bitirmiş ki, bunu tartışamayız bile, çünkü böyle değildi. Şöyle ki, bizim, yani röportajda bahis edilen İstanbul'da '80 sonrası oluşan feminist hareketlerin içinde yer alan kadınların bir kısmı, kapitalizmin kadınların ezilmesinin temelinde yattığından hiç de emin değildi. Bir kısmımız ise kadınların ezilmesinin temelinde kapitalizmin yatmadığı iddiasıyla feminizminizi oluşturmuştuk. Bugün de bu teorik iddia sürüp gitmektedir. Hepimiz kadınlık durumunun içinde yaşadığımız ekonomik düzen tarafından belirlendiğini düşünüyorduk belki, ama başımıza gelenlerin temelindeki suçlu olarak kapitalizmi görmediğimiz için Türkçemize "erkek egemenliği" gibi güzel bir kavramı armağan ettiğimizi düşünüyorum. Kadınların bir cins olarak eziliyor olması, kapitalizmin ürünü değil

Feminist dergisinin 8 Mart 1987 tarihli birinci sayısı

diyorduk. Piyasada alınıp satılan emek ile sermaye arasındaki çelişkinin, kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal ve ekonomik çelişkiden apayrı bir şey olabileceği fikrine kapıldığımızda bunu gizlememiştik. O kadar ki, işi başında başka bir "izm"li sıfat olmayan, sek "feminist" dergisini çıkarmaya kadar vardırırmıştık. Kadınların ev içinde ve dışında uğradığı

Sosyalist feministler kadınların kurtuluşunun sosyalizmsiz olamayacağını düşündükleri için, sosyalizmi ön koşul olarak görmeyen feministlerle hep ayrı düştüler. '87'de Feminist, '88'de Kaktüs dergisinin çıkışı bu teorik ayrımın ürünüdür.

emek sömürsünden erkeklerin bir cins olarak topluca çıkar sağladığı fikrinin feminist hareket içinde uzun tartışmalardan sonra meşruiyet kazanması bu süreç sayesinde olmuştur diyebiliriz.

'80'lerin feminist ayrımları

"Türkiye'de feminist hareket içinde farklı akımlar etkili oldu mu? Hangi noktalarda ayrışmalar yaşandı?"

Bu soruya Yaprak'ın verdiği cevabın tamamı şöyle: "Batıdaki liberal feminizm, sosyalist feminizm ve radikal feminizm ayrışması buraya da yansıdı. Ama burada en liberal feministler de radikal demokratı. Onlarda bu ayrımlar çok daha keskin. Bizde öyle bir kategorizasyon yoktu. Biz, teorik ayrımlardan çok, kadının günlük hayattaki sorunlarına, bu acı-

ların dile getirilmesine yöneldik. Onun için de her eylemi bir arada yaptık. Feminizm içinde anti-kapitalizm ve ırkçılık karşıtlığı güçlü bir damar haline geldi."

Bu ifadede takıldığım şeyler var. Birincisi: 1980'lerde feminist harekette liberal diye tanımlanan, kendini öyle tanımlayan veya bugünden bakınca öyleydiler denilebilecek bir akım olduğu bence söylenemez. Ayrıca, bu tanımlama yapılsa bile anlamsız olurdu. Çünkü liberalizm o dönemde ekonominin liberalleşmesini savunmak, yani Özalizm dışında bir anlama gelmiyordu. Yani radikal demokrat olan liberal feministler kimlerdi, ben anlayamadım.

İkinci olarak "Batı'da ayrımlar keskin, bizde değildi" denebilir mi? Bence denemez. Elbette Türkiye'de o yıllarda toplumun milliyetçi, dinci, muhafazakâr, liberal, sosyal demokrat ve sosyalist bütün hareketleri, bugünden farklı olarak açıkça feminizm düşmanlığı yaptıkları için biz bir dayanışma içindeydik. Bir de tabii sosyalistler içerdeydi ve ortaklık Cemil Çiçek'in bakan olduğu ANAP hükümetine kalmış durumdaydı. Evet, eylemleri bir arada yaptık. Ama pek çok ayırmamız vardı. Pek çok şeyi de bir arada geliştiremedik.

İstanbul'da sosyalist feministlerle radikaller arasında büyük ayrışmalar vardı. Sosyalist feministler kadınların kurtuluşunun sosyalizmsiz olamayacağını düşündükleri için, sosyalizmi ön koşul olarak görmeyen feministlerle her zaman ayrı düştüler. '87'de Feminist, '88'de Kaktüs dergisinin çıkışı bu teorik ayrımın ürünüdür. Ayrıca, eşitlikçi feminizm diye bir ekol vardı ki, bu, sistem içinde kalarak reformlarla mücadele etmeyi öneren bütün feminist faaliyet veya düşünceleri kapsardı. Bir de bu süreçte kendilerine münferit diyen önemli feminist kadınlar vardı.

Üçüncü olarak, 1980 sonrası ayrımcılığa karşı imza, dayağa karşı yürüyüş veya 438. madde gibi kampanyalar, kadınların günlük hayattaki acılarına cevap ararken bulunmuş şeyler değildir. Feministler erkek şiddetini bir cinsin diğerini ezme ve sömürmesinin bir aracı olarak tahlil etmekte ortaklaşarak koca dayağına karşı bir kampanyayı birlikte yürüttüler. O arada bilinç aşılacak için siyaset yapmak veya kendini dönüştürmek üzere siyaset yapmak meselesi teorik olarak eylemler bağlamında çok tartışıldı. Bu konu örneğin genelev önündeki eylemler sürecinde bizi pek çok uğraştırmış ve zaman zaman ayrı noktalarda bırakmıştı.

Son olarak, sevgili Yaprak, "feminizmin içinde anti-kapitalizm güçlü bir damar haline geldi" demişsin ya. Ben, ileriye gitmiş bir nitelikten değil, gerilemiş bir politik duruştan bahsedilebilir diye düşünüyorum. Eminim sen de '80 sonrası yılların tüketim toplumunun nimetlerini reddeden, bireycilik karşıtı ve hep bir devrim planı peşinde olan havasının yanında, bugünün kurtuluş fikrinden kaçan, vecibesiz anti-kapitalizminin pek hafif kaldığını düşünüyorsundur.

Handan Koç

Bu eser hem laser hakkında bir popüler bilim kitabı hem de 20. yüzyılın en büyük keşiflerinden ve icatlarından birisinin sahibi olan bir bilimcinin otobiyografisidir.

1964 yılında Rus meslektaşlarıyla birlikte Nobel Fizik Ödülü'ni alan Charles H. Townes'ın hikâyesi, laser gibi önemli buluşların, yalıtılmış fikirlerden değil bilimsel-sosyal çevrelerden, meraktan, mücadeleden, bilmecelerden ve farklı pek çok kişinin etkileşiminden nasıl doğduğunu harika bir şekilde gözler önüne seriyor.

Laserin keşfinin 50. yılı

Görsel sanatlar ile yazın arasındaki ilişki antik çağdan bu yana hem düşünürlerin hem de edebiyatçıların ilgisini çekmiş bir konudur.

Bu kitap, 19. ve 20. yüzyılda yazılmış İngiliz şiir ve romanından örnekleri inceleyerek imge-söz ilişkisi üzerine yapılan tartışmalar ekseninde, görsel sanat yapıtlarının yazıyla temsili anlamına gelen resimbetim konusunu ele alıyor.

KARA TREN: EVRİM ALATAŞ (1 NİSAN 1976 -12 NİSAN 2010)

Evrim'e dît

Dünyanın en acı cümlesini son zamanlarda fazla kurar olduk. Üstelik hakikaten erken ölümler için, yaşasalar şu belalı dünyayı çok daha katlanılır, daha güzel kılacaklarını bildiklerimiz için. Uzun süredir tedavi görse de, hiçbir tanıdığı Evrim Alataş'ın böyle aniden veda edeceğini beklemiyordu. Ardında bir yaşama sevinci ve bilinci bıraktı...

Irak sınır boyunda yaşayan yaşlı Kürt kadınları, çokeşliliğin yarattığı zulmü dile getirmek için sık sık şu söylenceyi anlatırlar: Anneleri öldükten sonra üvey annenin insafına kalan biri erkek iki küçük çocuğu üvey anne, kayıp kuzuyu bulmaları için akşam vakti dışarı salar, "kuzuyu bulmadan gelerseniz ikinizi de öldürürüm" der. Çocuklar ayrı kollardan ormana dalar, ama ne çare, bulamazlar. Bir yandan kuzuyu "gulo gulo" diye çağırıp bir yandan birbirlerine seslenirler: "Te dît te dît?" (Buldun mu, buldun mu?) Kuzuyu bulamayan çocuklar tanrıya yalvarır: Ya bizi kuşa çevir ya da üvey annenin eline verme! Tanrı insafa gelir; iki kardeş kuş olup ormanda havalanır ve semalarda dolanır. O gün bugündür akşam saatlerinde ortaya çıkıp "gulo gulo, te dît te dît" diye öterler...

Genç yaşta göçerek bizleri yasa boğan Evrim Alataş'ın son haykırışı da buydu aslında. Miraz Bezar'ın yönetmenliğini yaptığı "Min Dît'in (Ben gördüm / buldum) senaryosunu yazan Evrim, Diyarbakır'ın kenar semtinde yaşayan bir ailenin dağılma hikâyesini hem orta sınıf Kürtlerin duyarsızlığına ince bir sitemle ördü, hem de devlet zulmünün çocukları sürüklediği çaresizliği sert bir tepki gösterdi. Kürt hareketinin sahiplenmekte gönülsüz davrandığı, faşistlerin protestosuna, devletin engelleme girişimlerine maruz kalan "Min Dît'in" gösterime girişinden kısa süre sonra Evrim, Diyarbakır semalarında uçup bu diyardan gitti...

"Min Dît", gerçek bir olayı konu alıyor: Diyarbakır'da yaşayan ve faili meç-

hul cinayetleri araştıran gazeteci, biri süttten kesilmemiş üç çocuğu ve karısıyla bir düğün dönüşünde JİTEM'le özdeşleşen beyaz Renault'daki üç cellat tarafından durdurulur. Baba ve anne, çocukları Fırat ve Gülistan'ın gözleri önünde oracıkta öldürülür. Dört-beş aylık bebekle yapayalnız kalan Fırat ve Gülistan, Diyarbakır'daki evlerine döner. Başta Diyarbakırlı ev sahipleri olmak üzere herkes tarafından yalnız bırakılıp dışlanan çocuklar küçük kardeşlerine süt bile

"Min Dît'in senaryosunu yazan Evrim, Kürt hareketinin sahiplenmekte gönülsüz davrandığı, faşistlerin protestosuna, devletin engelleme girişimlerine maruz kalan filmin gösterime girişinden kısa süre sonra bu diyardan gitti...

alamayınca, bir sabah kaskatı kesilmiş bedeniyle karşılaşırlar kardeşlerinin. Evin eşyasını üç-beş kuruşa satıp bir süre daha başlarını sokabildikleri evde, soğuk beton üstünde aç karnına yaşayan çocuklar, ev sahibi tarafından da sokağa atılır. Sahipsiz çocuklara devletten sonra en ağır tokadı yine Diyarbakır orta sınıfı atar: Selpak satarken oradan oraya savururlar küçük bedenleri. En sonunda çocuklarına bakmak için fuhuş yapan bir kadınla Gülistan'ın yolu kesişince, anne ve babalarını öldüren JİTEM'ciyi bulurlar. Zira JİTEM elemanı, karısını ve oğlunu şehir dışına yolladığında arada bir muhtemelen kocası JİTEM tarafından öldürülen fahişeyle de beraber oluyor...

Kapının önündeki ot acıdır

Kuzuyu bulamayan çocukların Kürt söylencesindeki ideali "Min Dît'te ger-

çekleşmez; Fırat ve Gülistan'ın duaları kabul olmaz, uçup kurtulamazlar. Fakat uzun süre seslerini çıkarmadan göz ucuyla aradıkları JİTEM celladını "bulurlar". Bir yandan da aileleri köyden göç eden başka çocuklarla sokakta yaşamının kurallarını öğrenir, ölen annelerinin kasete kaydettiği masalları dinleyerek uyumaya çalışırlar. Filmin en güçlü karakterleri dirençli kız çocuklarıdır, ki her biri Evrim'in hikâyesini çağırıştırır. Hayatın zorluklarına boyun eğmeyen, haklarının yitimini boyun bükerek dile getirmeye tenezzül etmeyen güçlü Kürt kızlarıdır Gülistan ve Zelal. Ama Diyarbakır onlara daha fazla hayat alanı vermez ve çocuklar bir dilenci çetesinin ağına düşüp İstanbul'un yolunu tutar...

"Min Dît" çok ağır bir hikâye, ama Evrim'in eli değdiği için ağırlığa düşmüyor. Evrim son yazısında "Min Dît'in Kürt hareketi tarafından sahiplenilmemesine sitem etti ve yazısına şu başlığı attı: "Min Dît ve Sahipsizlik". Kürt hareketi, slogan atmayan, Kürt orta sınıfının insafsızlığını örtmeyen, savaşın Kürt kadınlarını sürüklediği fuhuşu gizlemeyen "Min Dît'i" sahiplenmemiştir. Evrim'in deyişle: "Her şey yekpare görünse de, kendi içine döndüğünde, klasik Kürt atasözü 'kapının önündeki ot acıdır'ın mütemadiyen sağlamasının yapıldığı bir dönem... Ama biz ne yapalım, gerçek bir hayat hikâyesinden esinlendiğimizi kimseye anlatamıyoruz. 'Böyle politik bir şehirde nasıl olur da iki çocuk sahipsiz kalır, bu film bizi yansıtmıyor' eleştirileri. Bir yerde başka tepkiler, öbür yerde başka. Ne İsa ne Musa dedikleri bu olsa gerek." Hasta yatağındaki Evrim, Kürt hareketinin bu ayıbını örtmeyi tercih etmedi.

Fidel'in hüznü ve gülüşü

"Mayoz Bölünme Hikâyeleri" kitabında Kürtlerin zulme karşı ürettiği alaycı öyküleri işleyen Evrim, geçen sene yayımlanan "Her Dağın Gölgesi Deniz'e Düşer" romanıyla Malatya'daki köyü Gölpınar'ın hikâyesi üzerinden bölgenin 1970'li yıllardan bu yana yaşadığı dağılma-ı olağanüstü bir anlatımla aktardı. Hikâyenin anlatıcısı Fidel, Evrim'in çocukluk arkadaşı ve akrabasıydı. Hikâye, Fidel'in dağda askerler tarafından vurulmasından sonra gözlerinin önünden geçen "film şeridiydi". Hakikaten Fidel dağa çıktıktan sonra, henüz eline silah bile almadan öldürülmüştü, ama romandaki ağır yaralı anlatıcı Fidel, aslında 13 yıldır kanserle mücadele eden ve son demlerine yaklaştığını sezen Evrim'in ta kendisiydi. Ama acılarla, ağır tanıklıklarla geçmiş bir hayatı mazlumluğun boynu büküklüğüne teslim etmeyecek, yazarlığını hastalığının kafesine tıkamayacak kadar olağanüstü bir olgunluğu vardı Evrim'in. O yüzden romanında hüznün ve alay birbirine eşlik etti. En ağır hikâyeleri hafifletmeyi becerdiği için umutsuzluğu dağıtabiliyordu Evrim.

Hastalığıyla arasına koyduğu mesafeyi siyasete ve her kesimden muktedirlere karşı da korudu, sözünü sakınma mec-

buriyetinde olmadı. 2003'teki tanışıklığımızdan 2010'daki son telefonlaşmalarımıza kadar Evrim'in amansız hastalığına karşı gösterdiği kayıtsızlığını hiç bozmadığına tanık oldum. Sanki hastalık onun dışında gelişiyor gibi davranıyor, bunun gazetecilik ve yazarlık hevesini ötelemesine müsaade etmiyordu. Evrim'le birlikte bir araştırma yapmak için Kuzey Irak'a, Kandil'e gidecektik. Planımız hazırdu ve sanki hasta o değil de benmişim gibi konuşuyor, dağa nasıl tırmanılacağını, ne tür malzemeler alacağımızı, nereden gideceğimizi anlatıyordu hevesle. Ondan önce şu hastalığın biraz hafiflemesi gerekiyordu, ama defolup gitmedi hastalığı; bir sülük gibi yapıştı Evrim'e. Kimileyin ıraklaştı, zaman zaman da hoyratlaşıp Evrim'in boğazına yapıştı. Ölümünden saatler önce Diyarbakır'dayken aradım; capcanlı bir ses yanıt verdi telefona. Yazık ki telefonda ki ses Evrim'e ait değildi. Ablası Mukaddes, Evrim'in şu an misafir kabul edemeyeceğini ve konuşamayacağını söyleyin, "şu an"ın son anlar olup olmadığını sormaya cesaret edemedim. Her seferinde bastırın Azrail'i ötelemeyi başarıyordu çünkü. Ama Diyarbakır böyle bir şehir işte; kötü haberi pek saklamaz içinde. Ertesi sabah kara haber geldi; Evrim gitmişti.

Gidişini kabullenebilmek için Evrim'in Kürt basınındaki öneminden, Diyarbakır'da organize ettiği etkinliklerin barış mücadelesine katkısından, "Mayoz Bölünme Hikâyeleri" ve "Her Dağın Gölgesi Deniz'e Düşer" kitaplarından ve "Min Dît"le kayıt altına aldığı siyasal ve toplumsal sorunlardan bîhaber olmak gerekiyor. Evrim sadece gazeteci ve yazar değildi. Pek çok yazarı, gazeteciye çeşitli vesilelerle Diyarbakır'a davet eden, "komşuluğun" sürmesi için çaba harcayan bir eylemciydi aynı zamanda.

Genç yaşını katbekat aşan olgunluğu, onu hakikatlerin cesur ilendircisi de yapmıştı. Kürtleri, Kürt siyasetini bütünlüklü olarak görüp değerlendirebilen, öngöründe bulunan, cesaretini ve sol-

duyusunu her iki "tarafı" eleştirirken de yitirmeyen, sokağın sesini, Kürt kadınlarının küfürlerini, deyimlerini, söylencelerini yazılarının dayanağı yaparken asla klişelere heves etmeyen yegâne Kürt yazarıydı. Kürtleri Türklere, Türkleri de Kürtlere anlatmakta bir bilgenin anlatım ustalığına, bir siyasetçinin kıvrak zekâsına, bir gazetecinin bitmek bilmeyen enerjisine sahipti. Azrail'in 13 yıldır yanına yaklaşamamasının sebeplerinden biri de buydu. Azrail'le didişmek yerine, onu önemsizleştirdi: "İstediğin zaman gel, umurumda bile değilsin" dercesine hayatı yaşamayı sürdürdü. Aynı soğukkanlılığı Türkiye'deki anti-Kürt, faşist dalgalanmalara karşı da korudu, ama Kürtlere yönelik saldırgan dilin hâkimiyet sağladığı dönemlerde, sessizliği yırtan güçlü ses hep ondan çıktı. Üstelik bu

Cesaretini ve solduyusunu her iki "tarafı" eleştirirken de yitirmeyen, sokağın sesini, Kürt kadınlarının küfürlerini, deyimlerini, söylencelerini yazılarının dayanağı yaparken asla klişelere heves etmeyen yegâne Kürt yazarıydı.

ses o kadar nitelikli, o kadar güçlü ve olgundu ki, kimse kolay kolay onu hedef tahtasına oturtamazdı. Çünkü Evrim ne şahindi ne güvercin; ne saldırganlığın coşkusuna ne mağduriyetin kolaycılığına kapıldı.

Bir mesafe, bir miras

Hayatın "nimetleri", kariyerin konforu, siyasetin cazibesi umurunda bile olmadı. Ölüm ihtimali onu ne hırslandırdı ne de yavaşlattı. Çünkü Evrim, nereden gelip nereye gittiğini hepimizden çok daha sarıh algılayacak olgunlukta idi. 2003'te Diyarbakır Gün gazetesinde kısa süre de olsa beraber çalıştık Evrim'le. İşten güçten ve Diyarbakır'ın katlanılmaz sıcaklarından bunaldığımızda bizi kendimize getiren yine Evrim oluyordu: "Birazcık sıcaktan bunalıyorsanız sizinle daha çok işimiz var!" Yelkenleri suya indirmemiz için gazetelerin bombalandığı dönemlerde arkadaşlarının gösterdiği di-

renci hatırlatıp şunu söylemişti: "Her canımız sıkıldığında çekip gidersek, işkence görenler, çocukları ölenler ne yapsın!" Evrim kadar güçlü olmak için onunkine benzer bir geçmişe sahip olmak gerekliyordu. Malatya'nın Gölpinar köyünde, dayısı Teslim Töre'yi silahlı direniş planını netleştirmek için ziyarete gelen Deniz Gezmiş'i iyi anlamıştı, onların ideallerini biliyordu. Küçük yaştan itibaren solun iç tartışmalarına tanıklık etmiş, Sünnilerin Alevilere yönelik vahşetini gözleriyle görmüş, solun dağılmasıyla köyünün dağılması arasındaki paralellliği önemli bir ders addetmişti. Mücadeleyi gündelik hayatın rutini olarak öğrenip büyümüştü.

Bombalanan bir gazetede muhabirlik, editörlük ve yazarlık yapmakta tereddüt etmemişti. Yazılarını yayınlanacak mecraya göre asla belirlemeyen bir kaleme sahipti. Bazı Kürt gazetecilerin, Türk basınında "meşruiyet" kazanmak için arada bir Kürt hareketine saldırması neredeyse beklenen, talep edilen bir tutumken, Evrim o sulara girmeye tenezül etmedi. Hakikatin mecralara göre değişmeyeceğini hep onun yazılarında gördük. Ancak son yazısında İsa'ya da, Musa'ya da yaranamamaktan şikâyet edişi, işine gelmediğinde Kürt aydınlarını bir kalemde silip atan Kürt hareketine ders olmak zorunda.

Slogan atmadığı için Kürt hareketince sahiplenilmeyen, devlet zulmünü işkence sahneleriyle anlatmanın tek yol olmadığını gösterdiği için ödül aldığı Altın Portakal Film Festivali'nde faşistlerce protesto edilen film, Evrim'in "min dît" (gördüm) diyebileceği son hakikatti. O hakikat şuydu: Devlet zulmü altında inleyen, açlığın ve çaresizliğin hüküm sürdüğü Diyarbakır'ın kenar semtlerine doluşturulan alt sınıf Kürtlerle orta sınıf Kürtler arasındaki "mesafe"... O "mesafeyi" Evrim, devletin baskılarıyla neredeyse eşdeğer tutuyor, sitemini "Min Dît" in bu mesajıyla aktarmış oluyordu.

Kürtlerin yaşadığı acıları bazen çocukların, bazen "bilinçlenmiş" köylü Kürt kadınlarının gözünden/dilinden aktararak bizleri o acıların meydanına sürüklemekte ustaydı. "Her Dağın Gölgesi Deniz'e Düşer" in çocukları, nasıl devrimci olunduğunu tanıklıklarıyla anlatırken, "Min Dît" teki çocuklar, devlet baskılarına karşı her Kürdün aynı gemiye binmeyi göze alamadığına şahit oluyordu. Evrim bu hakikati ifade etmekten çekinmediğine göre, Kürt hareketinin bunu örtmeye veya ötelemeye hakkı olamaz.

Evrım'in kısacık ömründe biriktirdiği kıymetli mirasa sahip çıkmak sadece Kürt gazetecilerin değil, haksızlığa, adletsizliğe, işkencelere karşı hakikatleri dile getirmeyi vazife edinmiş Türk gazetecilerin de boyun borcudur. Aksi halde, akşam saatlerinde semalarda dolanan iki çocuk, herkesin zulmü gizlemeye çalıştığı köyün etrafında dolanıp o hakikati haykırmaya devam edecek: "Gulo gulo, min dît min dît!"

İrfan Aktan

KISACIK BİR HAYATA SİĞANLAR

Kara gerçek, kara mizah

1976 yılında Malatya'nın Akçadağ ilçesi Gölpinar köyünde, Alevî-Kürt bir ailenin çocuğu olarak doğdu. İlk ve orta öğrenimini köyde tamamladı. 1994 yılında gazeteciliğe başladı. "Özgür Basın Geleneği" olarak tanımlanan "Kürt gazeteciliği" sürecinde on yıl yer aldı. Yeni Politika, Demokrasi, Özgür Bakış, Ülkede Özgür Gündem gibi gazetelerde muhabir ve editör olarak çalıştı. Bir dönem Evrensel gazetesinde de çalışan Alataş, Birgün ve Özgür Politika gazeteleri ile Esmer dergisinde çeşitli dönemlerde köşe yazarlığı yaptı. Esmer dergisi, Birikim, Siyahi, Amargi, Tiroj gibi dergilerde makaleleri yayınlanan yazar, Radikal İki başta olmak üzere pek çok yayına Kürt sorunu üzerine yazılar yazdı.

2003 yılında Aram Yayınları'nda "Mayoz Bölünme Hikâyeleri" adıyla ilk kitabı yayınlanan Alataş, Kürt coğrafyasında yaşanan çatışmalı dönemin traji-komik hikâyelerini derleyerek bir "kara mizah" dili yaratırken, çeşitli kitaplara

da katkılarda bulundu. Alataş, Mehmed Uzun'un hayatının anlatıldığı "Uzun Roman", Ece Ayhan'ın işlendiği "Politika Ece Ayhan" ile Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin Kürtçe-Türkçe hazırladığı Öykü Seçmesi'ne öykü ve yazılarıyla katkıda bulundu.

Alataş, yönetmen Miraz Bezar ile çalışarak, Diyarbakır üzerinden Kürt dünyasını ve savaş mağduru çocukları konu edinen bir hikâye oluşturdu. "Min Dît" adıyla uzun metrajlı çekilen filmin galası 2009 baharında Diyarbakır'da yapıldı. "Min Dît" filmi aynı zamanda İspanya'nın prestijli festivali San Sebastian'dan Gaztea gençlik ödülüne layık görüldü. 46. Altın Portakal Film Festivali'nde de yarışan "Min Dît" (Ben Gördüm) filmi Evrim Alataş'a Behlül Dal En iyi Öykü Ödülü'nü getirdi.

Evrım Alataş, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin Kültür Sanat Festivalleri ile Edebiyat Günleri organizasyonlarında ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarında yer aldı. Alataş'ın "Her Dağın Gölgesi Deniz'e Düşer" adıyla kaleme aldığı son çalışması 2009'un ağustos ayında İletişim Yayınları'ndan çıktı. Alataş, 1997 yılından bu yana kanser tedavisi görüyordu.

Milliyetçiliğe karşı dönüştürücü direniş

YÖK başkanına göre Kürtçenin yüzde 60-70'i Farsça, 20-25'i Arapça, geri kalanı da Türkçe. 12 Eylül rejimine kıyasla bayağı bir terakki; Kürtçe yoktur denmiyor artık, varlığı kabul ediliyor –“çakma” bir dil olarak. Ve hatta hükümet televizyonunda Kürtçe yayın yapan bir kanal kuruluyor. Gelgelelim, “sivil anayasa” paketinde Kürtçenin lafı bile geçmiyor. Kürtçenin Türkiye'deki “kaderi” niye böyle, iktidar-dil ilişkisi nasıl bir şey? Yeditepe Üniversitesi öğretim görevlisi Nesrin Uçarlar'a bağlanıyoruz...

Dil hakkını iktidar ve direniş mekanizmaları açısından ele aldığınız “Çoğunluk İktidarı ve Azınlık Direnişi: Türkiye’de Kürtçe Dil Hakkı” başlıklı doktora tezinizin çıkış noktası neydi?

Nesrin Uçarlar: Tezin çıkış noktasında iktidar ve direniş mekanizmaları odakta değildi. Başta, azınlık hakları ve kültürel haklar içinde en önemli meselenin dil olduğu noktasından hareketle, dilin milliyetçi ve ulus kurma odaklı projelerdeki rolüne vurgu yapmıştım. Milliyetçilik tartışmasında modernist ve postmodern yaklaşımlardan hareket ettim. Modernist yaklaşım araçsalcıdır, dilin nasıl kullanıldığını anlatır. Modernleşme projesinde Osmanlıcayla olan ilişkinin terk edilmesi, Türk Dil Kurumu’yla dilin homojenleştirilmesi, Milli Tedrisat Kanunları’nın çıkarılması, medreselerin kaldırılması gibi süreçler net bir şekilde milliyetçilik ile dil arasındaki bağlantıyı gösteriyor. Özellikle Avrupa’da homojenleşmeye karşı azınlıkların da aynı yollarla dil konusunda direniş gösterdiğini görüyoruz. Mesela Basklara ve Katalanlara baktığımızda, 1979’da otonomi ele geçirildikten sonra azınlık bölgelerinde tek dil ilan etmek gibi modernist bir yöntem kullanılıyor. Şimdiyse bu statükocu durumun yetmediği, halkın dille ilişkisinin önemi vurgulanıyor. Son kertede ben buna değil, iktidarın tekrar tekrar içselleştirildiğine, çoğunluğu elde edince azınlığın nasıl başka bir azınlık yaratmaya açık olduğuna da baktım. Sonuçta, çoğunluk iktidarıyla azınlık direnişinin

doğrudan birbirlerinin karşısı olmadığı, benzer söylemleri kullanarak, birbirlerini üreterek bir ikili yapı kurduklarını da deşifre etmek gerekiyor.

Gramsci’nin “kültürel hegemonya” kavramına gönderme yapıyorsunuz...

Kürt aktivistlerin postmodern kimlik tartışmalarının gündemde olduğu bir dönemde hareketi yeniden ele aldıkları için bir farkındalıkları var. Mesela Kuzey Irak’taki Türkmenleri es geçmiyorlar. Konuştuğum Kürt entelektüellerinin çoğu, Kürdistan kurulsun bile orada başka dil konuşan insanların haklarının tanınması gerektiğini düşünüyor. Grams-

Gramsci, dilin doğrudan kültürel hegemonya yaratmanın aracı olduğunu anlatıyor. Bir halkı, anadili olmayan bir dili konuşmaya zorlamanın onların düşünsel gücünü öldüreceğini söylüyor. En kötüsü de, “şiddet doğuracaktır” diyor.

ci’nin kültürel hegemonya tanımına birer gönderme yapmasalar da, durumun savundukları ideallerin tersine bir sonuca yol açabileceğinin farkındalar. Gramsci, dilin doğrudan kültürel hegemonya yaratmanın bir aracı olduğunu anlatıyor. Bir halkı, anadili olmayan bir dili konuşmaya zorlamanın onların yaratıcılığını, düşünsel gücünü nasıl öldüreceğini söylüyor. En kötüsü de, şiddet doğuracaktır diyor. Ama dil söyleminin nasıl kolayca içselleştirilebileceğini anlatarak azınlık söyleminin tehlikeleri ile ilgili de önemli bir veri veriyor.

“Kişisel olan siyasidir”; hem Gramsci,

hem de feminist düşünce açısından başvurduğunuz bir kavram.

Azınlık ve dil haklarının hem uluslararası hem de ulusal metinlerde nasıl ele alındığına bakınca, bireysel haklar ve kolektif haklar, kamusal ve özel alana dair haklar gibi ikilemlerle karşılaşırız. Antik Yunan’dan beri kamusal alan daha çok siyasal alan olarak tanımlanıyor. Ancak günümüzde kamusal alan siyasal değil; apolitik, devlete ait bir yer. İnsan yaşamını bireysel ve kolektif diye kolayca ayıramayız. Özellikle de azınlıklar için hayat böyle yaşanmıyor. Bu ayırım, azınlıkların çoğunluğa dahil edilmesi sürecinde ön plana çıkıyor. Evde Kürtçe konuşma hakkın var. Ama bu, kamusal bir “hak” değil. Kamusal haklar siyasal bağlam içinde belirlenir, azınlıkların böyle bir hakkı yok. Kamusal alan dediğimiz aslında ulusal alan. Bu alan sanki tarafsız, bütün vatandaşlara eşit derecede açık gibi algılanıyor. Ama o alanı tanımlayan bir çoğunluk var. “Bu alanda tek bir dil konuşulacaktır” diyor-sen taraflı bir alana dönüşüyor. Niçin bunlar verili kabul ediliyor? Orada da radikal feministlerin “kişisel olan siyasaldır” şiarı devreye giriyor. Çünkü çoğunlukların kişisel sorunları aslında gayet kamusal bir sorun. Azınlıklarınki ise “kişisel”. Bu yüzden erkekegemen bir dünyada kadınların bunu fark etmiş olması tesadüf değil.

Birey ve topluluk hakları, kamusal ve özel alan ikiliklerine dönelim. AB, Avrupa Konseyi, BM gibi büyük ölçekli kurumlar ve Türkiye’nin de imzaladığı uluslararası sözleşmeler bu ikilemlere nasıl bakıyor?

II. Dünya Savaşı’na kadar, Milletler Cemiyeti’nde, bu sorun çok net olarak kolektif haklar bağlamında tartışılıyor. Azınlık hakları mefhumu ilk defa o dönemde uluslararası gündeme giriyor. Bu hakların pozitif haklar olmadığı, bilâkis, gerçek eşitliğin ancak bu haklar sayesinde olabileceği dile getiriliyor. Fakat Milletler Cemiyeti’nin ömrü kısa. II. Dünya Savaşı, çok ciddi bir azınlık sorununa yol açıyor. Sınırlar değişirken yeni devletlerin içinde azınlıklar ortaya çıkıyor. Savaş sonrası BM kurulduğunda, azınlıklara kolektif haklar verilmesinin bir çatışma sebebi olabileceği ihtimali fark ediliyor. Azınlık hakları, bireysel haklar ve özel alan ile sınırlanıyor. Soğuk Savaş sonrası, kamusal ve kolektif hakların tekrar telaffuz edildiğini görüyoruz. Ama uluslararası metinlerin hepsi, biraz bizim anayasaya benziyor. Bütün özgürlükler ve haklar tanımlandıktan sonra “bu haklar devletlerin ulusal sınırlarını

10 Nisan’da Kadıköy’de düzenlenen “Sivil ve Demokratik Anayasa” mitinginde dile getirilen taleplerden biri anadilde eğitim hakkıydı.

tehdit edecek şekilde kullanılamaz” ve yahut “devletlerin imkânları ölçüsünde uygulanır” diyor. Yetki büyük ölçüde devlet mekanizmasına terk edildiği için bu dokümanlar etkili değil. En ilginç de, AB’nin dil ya da azınlık hakları ile ilgili herhangi bir metni olmaması. AB, Avrupa Konseyi’nin çıkardığı iki metni, Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartı’nı ve Ulusal Azınlıkların Korunması için Çerçeve Sözleşmesi’ni üye ülkelerin imzalamalarını salık veriyor. Ama şart değil. Mesela Fransa ve Yunanistan direnmiyor. Kendi toprakları içinde dilsel azınlıklar olmadığını söylüyorlar. Peki, bu tür uluslararası metinler azınlıklara ne derece faydalı olabilir? Azınlıklar bu metinlerin yazılma sürecinde bulunmuyorlar. AB’de daha bağlayıcı metinler devletleri rahatsız edeceği için çıkmıyor. Türkiye’deki sorunu ise eksik, tamamlanmamış liberalizm ve modernite sorunu olarak tanımlayanlar var. Kolektif ve kamusal haklardan bahsettiğinizde, “sorun, bireysel hakların yeterince kullanılamaması” diyorlar. Avrupa’daki liberal ülkelerde liberalizm tamama erdiği halde bu sorunlar hâlâ var, sadece daha “güzel” tartışılıyor. Yani oturup Türkiye’nin liberalleşmesini mi bekleyeceğiz? Çünkü liberalizmi ve moderniteyi kendi içinde zaten tartışabiliriz. Kolektif hakları savunanlarsa, doğal olarak Kürtler, diğer dilsel azınlıklar ve sol perspektife sahip çevreler.

Burada ulusal ve liberal çizgiler örtüşüyor mu?

Evet, aynen öyle. Hatta “modernleşme projemiz güzel, ancak hakkıyla yapılmadığı için sorun var” diyor. Evet, belki ekonomik açıdan eşitlikçi bir kalkınma, daha erken bir modernleşme olsaydı, belki biraz daha az şiddetli bir sorun yaşıyor olabilirdik. Fransa örneğinde olduğu gibi –ki orada da Korsika meselesi var. Son kertede, modernleşme bunların garantisi değil. Türkiye’de henüz bireysel hak ve kolektif hak ayrımı tartışmasına girilmemiş görünüyor. Aslında, bireysel/kolektif haklar tartışması mesnetsiz bir tartışma. Böyle yaşamıyoruz. Siyaset kolektif olarak yapılıyor. Bu ayrım, liberal söylemin yanlısı. Kolektif hakkın içine de iktisadî boyutun, mekânsal, kentsel boyutun girmesi elzem. Yaşanılan bölge, insanlar, mekânlar beraber düşünülmeli. Ortak kimlik açısından değil, yaşamsal meseleler açısından kolektiviteleri ele almalıyız.

Post-kolonyal ve post-yapısalcıların, mesela Homi Bhabha’nın ortaya attığı paylaşımcı, milliyetçiliğe kaçmayan ara devrelerden bahsediyorsunuz...

Post-yapısalcıların iktidar tartışmasından faydalaniyorum. İktidarı elde etme fikrine tetikte yaklaşmaktan bahsediyorum. Kürtlerin, bir iktidar talebi yerine, haklarını özgürce ve ortaklaşa belirlemeye muktedir olma anlamında bir kolektiviteleri talebi olabilir. Kürt hareketinde zaten bu tür sinyaller var. Bu farkındalıkla ontolojin ve dolayısıyla epistemolojin değişiyor. Mesela bir devlet fikri yerine yerinden yönetim meselesinin ortaya

Türk ulus kimliğini tartışmaya açmalı ve Türkçeyle kurulan ilişkiyi dönüştürmeliyiz. Esasen bizler, yani çoğunluğun üyeleri de özgür değiliz. “Türk” olmaktan başka şansımız yok. Ama son kertede ben Türk olmak istemiyorum.

atılması, post-yapısalcı anarşizme de götürebilir bizi. Bu biraz Zapatistaların yaptığı gibi olabilir. Konseyler, halk komiteleri kuruldukça, paradigma ve pratikler de değişebilir. Kürt hareketine eklenecek egemen çoğunluk mensupları bu tür tartışmaları genişleterek bir katkı sunabilir.

YÖK başkanı Yusuf Ziya Özcan Kürtçenin yüzde 60-70’inin Farsçadan, yüzde 20-25’inin Arapçadan, gerisinin de Türkçeden ödünç alındığını söylüyor. Kürtçe tarihi karşınıza nasıl çıktı?

Kürtçenin bir dille akrabalığı kurulacaksa bu elbette Farsça olur. Ama bu tür etkileşimler Türkçe için de geçerli değil mi? Kürtçe sadece standartlaşma ve yazın dili olarak biraz işin başında. Özellikle Kırmançça için bu böyle. Ama Soranca için durum farklı. Dört ülkeye yayılmış Kürt halkı içinde en az hakka sahip olanlar Türkiye ve Suriye’dekiler. İran ve Irak’ta dil açısından hakları var. Türkiye’deki Kırmanççanın standartlaşması esas olarak buradan Avrupa’ya giden Kürtlerle başlıyor. Yusuf Ziya Özcan’ın yaptığı gibi, Kürtçe başka bir dilin bileşeni yapılarak önemsizleştirilemez. Diyelim ki, Farsçanın bir lehçesi. Ne olacak ki? Dilbilimcilerin “dil, ordusu olan lehçedir” diye bir deyişi var. Kürtçe, devleti olmadığı için, daha çok edebî alanda eserler vererek gelişiyor. 16. ve 17. yüzyılda da ağaların himayesindeki şairler çok ürün veriyor. Medrese eğitim sistemi tek olmadığı için Kürtçe eğitim ve eserler var. Cumhuriyetle bunlar yasaklanınca ölü bir döneme geçiyor.

Tezinizde diaspora Kürtleri ve yerel

entelektüellerle söyleşiler yapıyorsunuz. Bu iki coğrafyadaki değerlendirmeleriniz nasıl?

Milliyetçilik çalışırken trans-national (ulus-ötesi) yaklaşımlara dair literatüre ilginç Kürt diasporasıyla beraber şekillendi. Çalışmanın bir kısmını yaptığım İsveç, Kürt kültürel yaşamının merkezi olarak kabul edilen ülkelerden biri. Almanyaya, sosyal göçle de şekillenen Kürt kimliğine sahipken, İsveç doğrudan siyasallaşmış Kürt entelektüellerin gittiği yer. Önce diasporaya baktım. Avrupa’daki çeşitli örgütlerin siyasal liderleri ve bağımsız, dil üzerine çalışan insanlarla görüştim. Kemal Burak bunlardan biri. Bir yandan KOMKAR (Kürdistan Dernekleri Birliği) ve PSK’nin (Türkiye Kürdistan’ı Sosyalist Partisi) uzun yıllar lideri olmuş, bir yandan da Kürtçe pek çok kitap yazmış bir isim. Görüşülmezse olmaz isimlerin yanısıra, kamuoyunda ön plana çıkmamış kişilerle görüştim. Lerzan Jandil, Alan Dîlpak, Munzur Çem bunlardan bazıları. Alan Dîlpak’ın Kürtçe alfabe kitabı var. İsveç’te bir Kürt okulunun yöneticisi Haydar Diljen gibi, Kürtçenin fiilen içinde olan insanlara gittim. Görüştüğüm otuza yakın kişi arasında sorulara baştan aşağıya milliyetçi bir yaklaşımla cevap veren çok az. Ayrıca, bir-iki saat zarfında söylenene bakıp insanları kategorilere yerleştirmedim, eğilimleri ulus-ötesi kavramıyla birleştirerek üç kategoriye ayırdım. İlk eğilim, klasik milliyetçiliğe yakındı. Bu eğilimin söylemlerinde devlet ya da federal yönetim türü bağımsız veya özerk, siyasal bir üstyapı öne çıkıyor. Kürtçenin bir özerk yapı ya da devlet içinde resmî dil olmasını, standartlaştırılmasını, bunun da egemen bir lehçe etrafında yapılmasını istiyorlar. İktidar algısı oldukça klasik. İkinci eğilime kültürelci görüş diyebiliriz. Onlar baştan beri dille daha çok ilgilenen, dilin araçsallaştırılmaması gerektiğine inanıyorlar. Dilin kendisinin bir değer ve zenginlik olduğunu söylüyorlar. Bu eğilimde apolitik diyebileceğimiz unsurlar mevcut. Politikadan klasik devlet, iktidar merkezli politikayı anlıyor ve bu sebeple dil hakları mücadelesini politikadan arındırmaya çalışıyorlar. Halbuki yaptıkları tüm kültürel çalışmalar siyasal bir alanda varlık gösteriyor. Üçüncü eğilim, ulus-ötesi yaklaşım. Bu eğilimdekiler sayıca daha az ve daha marjinal bir kesim. Ulus-ötesinden kastım, milliyetçiliğe daha eleştirel yaklaşabilen, dille ulusal kimlik arasında doğrudan ilişki kurmayan, kimliği inşa edilmiş bir varoluş olarak tanımlayanlar. Konuştuğum kişilerden diasporadaki Kürt entelektüelleri Avrupa’daki birinci, Türkiye’dekiler ise 1990’larda siyasallaşmış ikinci jenerasyonu temsil ediyor. İlginç olan, buradaki yeni jenerasyon ulus-ötesi yaklaşıma daha yakın olması. Demek ki diaspora, ulusçuluk anlayışının sorgulanmasının otomatik olarak gerçekleştiği yer değil. Hatta tersi bir durum söz konusu. Tabii, diasporanın tutumu aynı zamanda Avru-

pa'daki ırkçılık ve yabancı düşmanlığından da kaynaklanıyor. Türkiye'ye baktığımızda, milliyetçilik eleştirisinin zayıf olmadığını, mesela Kawa Nemir, Lal Laleş, Sami Tan gibi yeni jenerasyonun bu konuda farkındalık geliştirdiğini görüyoruz. Sami Tan, İstanbul Kürt Enstitüsü başkanı ve bu kurumun Kürt siyasal hareketiyle yakın bağları mevcut; devlet eleştirisi gibi, PKK eleştirisi de yapabiliyorlar. Birincisi, zamanında PKK'nin de devlet benzeri bir milliyetçi yaklaşıma sahip olduğunu söyleyebiliyorlar. Şimdi PKK'de de bu tartışma sürüyor. İkincisi, dili bir direniş mekanizması olarak kullansalar da, kültürelciler gibi naif bir yerden değil, kamusal alana çıkmak, insanların dille ilişkilerini onlara gözden geçirtmek üzerinden hareket ediyorlar. Üçüncüsü, siyasallık eski sosyalist anlayıştaki gibi doğrudan devrim odaklı değil. Yine de çok siyasal bir angajman var. Kitapların iki dilli basılmasını talep ediyorlar. Türkçeyle ilişkilerini bir düşmanlık üzerinden yürütmüyorlar, bir karşıtlık kurmuyorlar. Çoklu siyasal bir yapı tahayyül ediyorlar. Sanaşsal ve kültürel alanın doğrudan siyasete alet edilmeden siyasal olabileceğini söylüyorlar.

PKK'nin dil konusundaki tutumu ve farklı Kürtçe lehçeleri hakkında neler düşünüyorsunuz?

PKK'nin ilk ortaya çıkışını ve dünyadaki atmosferi düşündüğümüzde sol, Marksist-Leninist, devrimci bir hareket olduğunu hatırlarız. Bildiğimiz anlamda milliyetçi referansları yoktu. Milliyetçilik söylemi 1990'larda kullanılmaya başlansa da, hemen terk edilmeye çalışılmış. Bu anlamda, PKK'nin uzun süre dili siyasal bir mücadele aracı olarak kullanmadığı çok açık. Hatta PKK'nin Kürtleri Türkçeye asimile ettiğini iddia edenler var. Aslında, PKK başta şehirlerde örgütlenirken ortak dil olarak Türkçeyi seçiyor, çünkü Kürtçe eğitimi

alınmamış bir dil. Köylere gittikçe Kürtçe ortaya çıkıyor. Açıkçası, bu konuda araştırma açısından bir boşluk olduğunu düşünüyorum. PKK insanları nasıl örgütledi? Siyasal hareketler, konjonktüre uygun söylemler seçiyorlar. Toprak, devlet, Kürdistan, su, baraj insanları mobilize etmeye yeterli. Şimdi, dil hakkı da kullanılıyor. Ancak PKK'nin dil mücadelesine uzun yıllar bir katkısı olmaması örgüte has bir durum değil. Şartlar elvermediği için pek çok Kürt hareketi böyle davrandı. Kürtler çok farklı görüşlere sahip bir topluluk. Genel olarak bazılarının PKK'ye dile vurgu yapmadığı için kızgın olduğunu, bazılarının da bunu PKK'nin milliyetçi olmadığına dair bir gösterge olarak algıladık-

Kürtlerin bir iktidar talebi yerine, haklarını özgürce ve ortaklaşa belirlemeye muktedir olma anlamında bir kolektivite talebi olabilir. Kürt hareketinde zaten bu tür sinyaller var.

larını söyleyebiliriz. Çünkü PKK'de, ETA'da olduğu gibi, Kürt siyasal hareketine bağlılığınız dili konuşmanızla ölçülüyor. Yani özcü bir milliyetçilikle karşı karşıya değiliz. Bazıları da PKK'yi milliyetçiliğe sürükleyen nedenin, sosyalizmin gündemden düşmesi, örgütün tabanını sosyalist söylemlerle yeterince örgütleyememesi olduğunu söylüyor. Bu durumun çok kısa sürede tartışılmaya başlanmasını şans olarak görüyorum. İktidarıyla, muhalefetiyle Türk siyasal yaşamındaki aktörlerin tartışmadığı kadar milliyetçiliği tartışıyor Kürt hareketi. Bu tartışmaya vesile olan faktörlerden biri olarak Zazaca meselesi sayılabilir. Bu mesele bilhassa Zazaca Hareketi'nde vücut buluyor. Zazaca en eski, fakat en az yazılmış, daha doğrusu, en geç yazılmaya başlanmış dil ve daha az insan kullanıyor. Dil mi, lehçe mi, bu benim meselem değil. Zazaca hareketi Avrupa'da

başlamış. Bazıları bunu, Avrupa'ya gitmiş Kürt entelektüellerin postmodern dönemde kültürel kimlik tartışmaları açılınca kendilerine bir alan açmak için başlattıklarını söylüyor. Bazıları da Avrupa'da çok eski dönemde yapılmış çalışmalarda Zazacanın ayrı bir dil olarak belirlendiğine atıfla harekete meşruiyet kazandırmaya çalışıyor. Bence ulusal kimliğin nasıl inşa edildiğini Zazaca hareketi üzerinden anlayabiliriz. Bugün yok, ama yüzyıl sonra bir Zaza ulusu olabilir. Bu böyle başlıyor. Kaynaklar bulunuyor, kitaplar basılıyor, örgütler kuruluyor ve Zaza diye bir kimlik çıkıyor.

Miroslav Hroch gibi milliyetçilik kuramlarına göre özellikle Avrupa'da, ilkin milliyetçi bir entelektüel zümre ortaya çıkıyor. Akabinde orta sınıf, yayın ve haberleşme yoluyla yarı-bilinç durumuna geçiyor. Bu Avrupa'da sizin baktığınız örneklerde de hep böyle mi? Hroch'un eksiği, sorunuzdaki modeli sadece yeni ulusal hareketler için kullanmasıydı. Oysa Fransa kurulduğunda da halkın sadece yüzde 25'i Fransızca konuşuyordu. En fazla 200 yıllık bir geçmiş olan zorunlu eğitim çok önemli bir fark yaratıyor. Benedict Anderson'ın dediği gibi, ulusun üyelerinin birbirini hayal etmesini sağlayan en önemli aygıtlardan biri bu zorunlu eğitim. Birkaç nesil sonra Fransızca konuşan bir ulus ortaya çıkıyor. Ulus-devlet projesi hiçbir zaman bir devlet, bir iktidar ve o iktidarın kullandığı elitler olmadan gerçekleşmiyor. Ancak belli bir süre sonra milliyetçilik de din gibi içselleştiriliyor ve toplum tarafından üretilmeye başlanıyor. "Sokaktaki insan"ın bu kadar kolay milliyetçi olmasını açıklamamız lüzum. Türkiye'de milliyetçilik kimliğin çok doğal bir parçası gibi dile getiriliyor. Avrupa'da en azından bu bir farkındalıkla beraber telaffuz ediliyor. Orada milliyetçi olmak "normal" bir durum değil. Bu anlamda benim amacım, masum gibi gözükken

BİR TEZİN ÖYKÜSÜ

İçselleşmiş tahakküm

Tezinizin konusu nedeniyle doktora yaptığınız Marmara Ünivesitesi AB Enstitüsü'nde problemlerle karşılaştınız. Hatta teziniz önce kabul, sonra reddedildi. Başınıza neler geldi?

Nesrin Uçarlar: Tez önerimi 2004'te verdim. Üç kişilik tez izleme komitesinin o dönemki üyelerinden biri önerimi onaylamadı. Ben de tez başlığımı değiştirerek altı ay sonra yeni tez önerimi yaptım. Resmî olmayan bir uyan ile tezin başlığında Kürt kelimesinin geçmemesi "tavsiyesi" gelmişti. Başlığı "Türkiye'de Dil Hakları Sorunu" diye değiştirdik. Yeni bir komite oluşturuldu. Dört yıl boyunca çalışmalarımı altı ayda bir komiteye sundum. İsveç'e giderek oradaki araştırmalarımı tamamladım. 2008 haziranında tezimi teslim ettim. Tez jüri üyeleri tarafından oy birliği ile kabul edildi. Öte yandan, jüri üyeleri başlık ve içerik arasındaki uyumsuzluğu gidermeye yönelik, tez danışmanımla önerdiğimiz yeni başlığı da uygun buldu. "Türkiye'deki meyve-

ler" deyip "Türkiye'deki elmalar" hakkında çalışmış olmak pek makbul bir durum değildi elbette. Başlığa tekrar "Kürtçe dil hakları" ibaresi eklendi. Bu da tez savunma sınavı tutanağında, içeriğe dair hiçbir değişiklik önerilmediğini ifade eden kabul ibaresine ek olarak başlığın değiştirildiği şeklinde kayıt altına alındı. Savunmam kabul edildikten iki ay sonra, enstitüden diploma yerine "Tez savunma sınavınız, başlığın değiştirilmesi kurallara aykırı olduğu için usul bakımından; tezin içeriği de Anayasa'nın değiştirilmesi teklif dahi edilemeyecek ilk üç maddesine aykırı olduğu için reddedilmiştir" diyen bir mektup geldi. Yeniden savunmaya çağırıldılar. Bu arada kurulan yeni jüride ilk jüriden sadece danışmanım Günay Göksoy Özdoğan vardı. Yasal olarak tez izleme komitesi üyelerinin bulunması zorunluymken, onlar yoktu. Enstitü, buna gerekçe olarak jürinin bir önceki sınavda yetkisini aşmasını gösterdi. Danışmanım hariç siyaset bilimi bölümünden kimse yoktu jüride; biri gazetecilik, biri uluslararası özel hukuk, bir diğeri kamu yönetimi, dördüncüsü de deniz hukuku hocasıydı. Yine de, yeni jüri allâme-i cihan olsaydı da bir kez daha savunmaya girmezdim. Bir jürinin onayladığı bir tezi

başka bir jüri önünde tekrar savunmayı kabul etmem nasıl mümkün olabilirdi? İtiraz dilekçeme cevap alamayınca İdare Mahkemesi'ne dava açtım. Bu arada beni üç kere sınava çağırıldılar, ve bu sınavlara katılmayınca enstitüyle ilişkiğimin kesildiğini bildirdiler. Dava 2009 nisanında aleyhime sonuçlandı. Danıştay da geçenlerde kararı onadı. Tez çalışmalarım sırasında Lund Üniversitesi'nde bir sene misafir araştırmacı olarak bulunmuştum. Bu olaylar üzerine, tezimi Lund Üniversitesi şartlarına göre yeniden düzenledim, savundum ve doktora derecesini oradan aldım.

Taraf gazetesinde süreçle ilgili farklı bir tablo çizen haber nasıl çıktı?

Taraf benimle hiç görüşmeden bir haber yayınladı. Marmara Üniversitesi'ndeki danışmanım, İsveç'ten yaz dönemi için geldiğimde beni başkanlığını yaptığı MURCIR'daki (Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Araştırma Merkezi) Çarşamba Toplantıları'na konuşma yapmak için davet etti. Gittiğimde hocam konuşmanın duyuru metninin yitirildiğini ve kampüste bir hareketlilik olduğunu söyledi. Rektörlük bizi korumak için binanın girişine iki polis gönderdi. Alperen Ocakları'ndan

“Evde Kürtçe konuşma hakkın var. Ama bu kamusal bir ‘hak’ değil. Kamusal alan tarafsız, bütün vatandaşlara açık gibi algılanıyor. O alanı tanımlayan bir çoğunluk var. ‘Bu alanda tek bir dil konuşulacak’ diyorsan taraflı bir alana dönüşüyor.”

Fransız modelini de sorunsallaştırmak. Biliyorsunuz, Fransız ve Alman modeli diye bir ayrım var. Fransa’da Fransızca konuşur ve Fransız kültürel değerlerini benimsersen Fransız oluyorsun, Almanya’da Alman olmanın kan bağıyla ilişkisi kuruluyor. Fransız modeli medenî bir proje gibi anlatılıyor, ama aslında ikisi de şiddet kullanıyor, biri şiddet yoluyla içeriyor, diğeri şiddet yoluyla dışarıda bırakıyor. Özellikle ulusal dil politikaları açısından söz konusu ayrım yitiyor. Türkiye’deki modelin Alman ve Fransız modellerinin bir karışımı olduğu söyleniyor. Kısaca halk Alman/Fransız olduğunu biliyor olabilir, ama Alman/Fransız olmanın siyasal, kültürel, ekonomik bir karşılık bulması devlet eliyle yapılan

bir şey. Ernest Gellner buna “bahçe kültürleri” diyor. Bazı kültürler seçilip yetiştiriliyor, devlet eliyle geliştirilerek yaygınlaştırılıyor. Bazı kültürler de bas-kı altına alınıyor ya da ihmal ediliyor.

Bask, Katalanya ya da İsviçre’ye değil, mesela İsveç’e bakalım. Orada belediyeler özerk. Federal sistem yok, ama belediye “suyu özelleştirmeyeceğim”, “Kürtçe okul açacağım” diyebiliyor. Kimse de “bu, ulusal çıkarlara aykırı” demiyor.

Bunun dereceleri değişebilir. Kimisi liberalizm adı altında “ilgilenmiyorum, ne yaparsanız yapın” der, ama bu yavaş bir ölüme terk etmek olur. Kimisi de doğrudan otoriter bir yöntemle bastırır.

Milliyetçiliğe karşı dönüştürücü dire-

bir grubun aşağıda beklediğini duydum. Konuşma başlamadan önce, bir sivil polis gelerek konuşmayı izlemek istediğini söyledi. Taraf’tan Tuncer Köseoğlu da sadece bunları merkeze alarak, benimle görüşmeden son derece magazin bir haber yaptı. Haberin akademik özgürlük tartışmasıyla ilgisi yok. “Nesrin Uçarlar tezi yazmaya başladığında başına geleceklerden habersizdi” gibi dramatik bir lisan kullanılmış. Tabii ki başıma gelebileceklerden haberi olarak bu tezi yazmaya karar verdim. “Abdullah Öcalan’ın okuduğu kitapları okuduğu için, terörist demediği için başına bunlar geldi” gibi kulaktan dolma bilgilerle dolu bir haber. Serzenişlerim üzerine benimle bir söyleşi yaptı. Fakat yayınlamadı. Bu durumun ve benzer vakaların akademide daha genel bir özgürlük alanı yaratmak için basın yoluyla tartışılmasını, kamuoyuna açılmasını istiyorum.

Burada dikkat çekmek istediğim husus, bir enstitü yönetim kurulunun, aka-

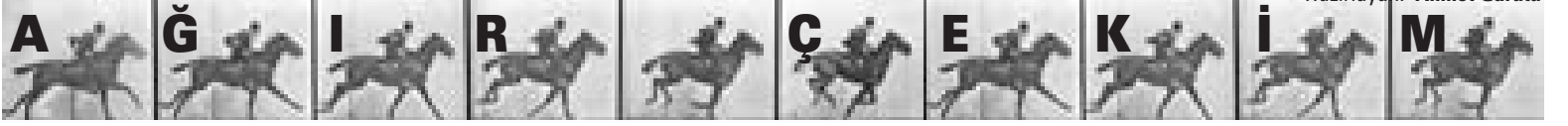
demik jürinin bir tezle ilgili olarak verdiği kararı iptal etmesi, tez yazarının ve akademik kurul üyelerinin akademik özgürlüğünü, tutanakta yapıldığı iddia edilen maddî hatayı gerekçe göstererek ve anayasaya aykırılık nitelemesiyle kısıtlama yoluna gitmesidir. Daha da vahimi, bir yüksek öğretim kurumunun, akademik çalışmaların anayasaya uygunluğunu denetlemeye yönelik bir karar alabilmiş olması. Asıl can alıcı nokta, akademik camiaya nüfuz etmiş bulunan “içselleştirilmiş tahakkümün” ve devlet odaklı bakış açısının, üniversite yönetimlerinin bu tür kararlar alması için uygun iklimi ve zemini yaratmış olmasıdır. Bazı “hassas” konularda akademik çalışma yapılmasının imkânsızlığı ya da zorluğu hakkında görüş bildirmek suretiyle meslektaşlarını cesaretlendirmeyen ve bu çalışmaları engellemeye yönelik tahakküm odakları yaratmak dışında varlık gösteremeyenlerin önünü açan akademiklerin hicap duyması gereken nokta da bu olsa gerek.

nişi öneriyorsunuz. Bu nasıl bir pratik?

Azınlık direnişinde çoğunluğu da içerecek, mevcut iktidar ve siyaset anlayışını dönüştürecek bir yaklaşım olması gerekiyor. Sadece Kürtlerin hakları ve Kürtçe için direnmenin özgürleştirici ve dönüştürücü bir tarafı yok. Kürt hareketinde bu tür bir dönüştürücü yaklaşımın nüveleri zaten var. “Türklerin” kafasını karıştırmalı, Türk ulus kimliğini tartışmaya açmalı ve Türkçeyle kurulan ilişkiyi dönüştürmeliyiz. Esasen bizler, yani çoğunluğun üyeleri de özgür değiliz. “Türk” olmaktan başka şansımız yok. Azınlıklardan ayrıcalıklı durumdayız tabii ki, çünkü ortam “Türk”. Ama son kerte de ben Türk olmak istemiyorum. Devlet ve bürokrasi dışında yerel siyasetin yolunu açacak bir direnişe ihtiyacımız var. Marx nasıl işçileri devrimin öz-neleri olarak gördüyse, bugün dönüştürücü direnişin öz-nelerini azınlıklar olarak görebiliriz. Tabii bu durum da koşulsuz şartsız gerçekleşmeyecek. Her işçi nasıl işçi bilincine sahip değilse, her Kürt de Kürtlük ve bunun üzerinden dönüştürücü bir siyaset yapabileme potansiyeline ve farkındalığına sahip değildir doğal ki. Benim benzetmem biraz da öncülük açısından atfedilen rol anlamında. Tıpkı işçiler gibi, azınlıkların da hayata başlar başlamaz bir farkındalıkları mevcut. O yüzden dönüştürücü direnişin faileri olmaları potansiyel olarak mümkün. Burada bir desteğe ve dayanışmaya ihtiyaçları var. Siyaset hepimizi tek, sabit bir kimlik içinde eritmemeli. Öte yandan ben Kürt siyasetini bu anlamda çok olumlu buluyor, hiç kısır görmüyorum.

Dil hakkı konusunda İsviçre modeli gibi federatif bir yapı kullanılamaz mı?

Dil sorununun çözüldüğü bütün yerlerde, mutlaka topraksal veya kültürel bir özerklik mevcut. İsviçre modeli bunlar arasında biraz uç bir örnek. Kantonlar ve federal bir yapı. Ancak bunları tartışmak gerekiyor. Dil sorununun çözüldüğü yerde öncelikle yerinden yönetime rastlıyoruz. Mesela Korsika da dahil –ki Fransa üniter bir devlet– yetkilerin yerel yönetime kısmî devri söz konusu. Merkezî yapıyı ay-nen koruyalım dersiniz, sorunu çözme şansınız yok. Sadece Bask, Korsika, Katalanya ya da İsviçre’ye değil, mesela İsveç’e bakalım. Orada belediyeler özerk bir yapı gibi. Federal sistem yok, ama belediye isterse “suyu özelleştirmeyeceğim”, “Kürtçe okul açacağım” diyebiliyor. Kimse de kalkıp “bu, ulusal çıkarlara aykırı” demiyor. Dil hakları meselesi de ancak yerel mercilerle merkezî yönetim arasındaki ilişki üzerinden çözülebilir. Yerinden yönetim nihayetinde ekonomik olarak da yetkilerin paylaşılması anlamına gelecek. Bu, bugünkü şartlarda Türkiye’deki iktidarların kolay kolay rıza göstereceği bir şey değil. Yoksa eğer yerel yönetim yasası uygulanırsa, mesela DTP’nin Diyarbakır’daki kaynaklar konusunda bir yetkisi olmasından doğal bir şey olamaz.

YENİDEN MÜDAHİL SİNEMA

Öfke ve isyan

Polis şiddeti sadece burada değil başka ülkelerde de dozunu artırıyor. Fransa'da filmleriyle örgütlenen sinemacılar, temel bir sanatsal eğilimi de hatırlatıyor.

Polisin ölçsüz şiddet kullanımı bu aralar Fransa'nın da gündeminde. Geçtiğimiz temmuzda Montreuil'de yapılan barışçı bir gösteriye sert müdahalede bulunan polis, göstericilerin üzerine plastik mermiyle ateş açtı. Bu saldırıda yaralanan yönetmen Joachim Gatti, bir gözünü kaybetti.

Bu ve benzeri olaylarda polisin nedensiz ve ölçsüz şiddet kullanımı Fransa'da tepkilere neden oldu. Sinema tarihçisi Nicole Brenez ile kurgucu Nathalie Hubert, geçtiğimiz aylarda sanatçılara bir mektup göndererek tepkilerini kamera aracılığıyla dile getirmeleri çağrısında bulundular.

Konuya dikkat çekme amacı taşıyan proje kapsamında, bugüne kadar 50'ye yakın kısa film çekildi. "Öfke ve İsyan" başlığını taşıyan projeye katılan yönetmen ve sanatçılar arasında Philippe Garel, Jean-Marie Straub ve Lech Kowalski gibi isimler de bulunuyor.

Filmler www.medipart.fr adresinde online olarak izlenebiliyor. Ayrıca, farklı yönetmenlerin çektikleri bölümler, 190 dakikalık bir bütün oluşturdu. Bu kolektif filmse, şu aralar Fransa'daki ve yurtdışındaki festivalleri dolaşıyor.

Bu girişim, bir yönüyle, 1960'larda ve '70'lerde örneklerine sıkça ratladığımız "müdahil" (interventionist) sinemayı anımsatıyor... Oysa, sinemanın toplumsal gelişmelerden bağımsız olamayacağı ve güçlü bir tepki aracına dönüşebileceği gerçeği gün geçtikçe unutuluyor sanki. Kastettiğimiz militanca ya da "ajitatif" bir sinemadan -buna da hiçbir itirazımız yok elbette- çok, güncel gelişmelere duyarlı bir yaklaşım.

Geçmişte yalnızca düşünce özgürlüğüne ilişkin davalarda bir yıldırma taktiği olarak kullanılan müdahillliği sinemada yeniden tanımlamanın tam zamanı belki de. Ya da en azından, ölüm ve yaralanmalara sebebiyet verme konusundaki sicili oldukça kabarık bir kolluk gücüne sahip bir hükümetle ilişkilerde biraz daha özen...

Henüz yazılmayan tarih

"Öfke ve İsyan" projesi kapsamında çekilen filmlerden biri de, partneri Danielle Huillet ile gerçekleştirdiği çalışmalardan tanıdığımız usta Jean-Marie Straub'a ait. Straub'un 1.5 dakikalık kısa filmi, "Joachim Gatti İçin" başlığını taşıyor. Projenin öncüsü Nicole Brenez, bu filmi şu sözlerle sunuyor: "Tarih henüz yazılmadı, sosyalizm henüz varolmadı, kapitalist terör hükmünü sürdürüyor, zorunluluklar kendini giderek daha fazla dayatıyor."

Film, Joachim Gatti'nin bir fotoğrafıyla, arka plandaki doğa görüntüsünden oluşuyor. Bu görüntünün üzerine Jean-Marie Straub, Jean-Jacques Rousseau'nun "İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı ve Temelleri Üzerine Konuşma"sından bir bölüm okuyor: "(...) Kargaşalıklarda ve sokak kavgalarında ayak takımı toplanır, tedbirli adam ise uzaklaşır; kavgaya edenleri birbirinden ayıran, namuslu insanların birbirini boğazlamasını önleyen, ayak takımıdır, pazarıcı kadınlardır." Film Straub'un şu sözleriyle son buluyor: "(Onları) öldürense polistir, sermayenin silahını kuşanmış olan polis..."

Joachim Gatti yerde yatıyor. Plastik mermi atan tabancalı polisler basının görüntü almasını engellemeye çalışıyor. (solda) Jean-Marie Straub'un "Joachim Gatti İçin" filminden. (altta)

Filmleri "Kötülük Çiçeği" başlıklı bölümde gösterilecek olan Isabelle Huppert

Uçan Süpürge'de "Kötülük"

13. Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali, 13 rakamının uğursuzluğuna dair boş inançtan ilhamla bu yılki temasını "kötülük" olarak belirledi. Farklı alanların yanısıra sinemada da kadınlara sıkça yakıştırılan bir nitelik kötülük ya da uğursuzluk... Festival, her zaman olduğu gibi bu kalıpyargıyı ve ardında yatan kaygıları sorguluyor.

6-13 Mayıs arasında Ankara'da gerçekleşecek Uçan Süpürge'de, kötü kadınları merkezine alan filmlerle ilgili bölümün altbaşlıkları yeterince açıklayıcı: "Direnenler, İtaatsizler, Uyumsuzlar", "Azizeler, Fahişeler, Katiller" ve "Kötülük Çiçeği"... Festivalin kısa film yarışması da, aynı tema çerçevesinde "İyi, Kötü, Kısa" başlığını taşıyor. Nurdan Gürbilek'in deyiimiyle "insanlardaki karanlık yanı bastırmaktansa kışkırtan, kötülüğü olduğu kadar tekinsiz olanı, dehşeti ve iğrençliği de yağmalayan, bütün bu habis içeriği kamusal bir gösteriye, şık bir cümleye ya da sıradan bir kötülük efekline dönüştüren" günümüzün sinema ve televizyon endüstrisini daha iyi anlayabilmek için...

(festival.ucansupurge.org)

X Sinematek

3 Saat: Bir ÖSS Belgeseli (Can Candan, 2008): Üç saatlik sınav kumarının bir yıla yayılan hikâyesi (DVD)

Annemi Öldürdüm (J'ai tué ma mère) (Xavier Dolan, 2009): 20 yaşındaki yönetmen ve başrol oyuncusundan şaşırtıcı bir film (IFF)

Bal (Semih Kaplanoğlu, 2010): Genç ve orta yaşlı halini izlediğimiz Yusuf'un merakla beklediğimiz çocukluğu

Daima Mutlu (Happy Go Lucky) (Mike Leigh, 2008): Bu kez İşçi Partisi'nin ezdiği ve yabancılaştırdığı orta sınıf arasında bir parça umut (DVD)

Geride Kalan (Elia Suleiman, 2009): Süleyman'la sinema dersi 16 Nisan'da, Mithat Alam'da (IFF)

Kontrol Limitleri (Limits of Control) (Jim Jarmusch, 2009): Jarmusch'un filmle ilgili söyleşişi Bir+Bir'in ilk sayısında (IFF)

Korkuya Yolculuk (Journey into Fear) (Norman Foster, 1943): Geçen sayı-da tanıttığımız Albay Hakkı'yi bir de beyazperdede izleyin (IFF)

Min Dît (Ben Gördüm) (Miraz Bezar, 2009): Sinemada en sonunda, "Ora'da" gerçek" ve "Kürtçe" hayat

Savaş Zamanı Yaşam (Life During Wartime) (Todd Solanz, 2009): Yönetmenin 15 Nisan'da Salon'da olacağını hatırlatılma (IFF)

Suç Ordusu (L'Armée du crime) (Robert Guédigian): Soysuzlar Çetesi'nin tarih masalının panzehiri (IFF)

“KOZMOS”: ÇÖKÜŞ VE UMUT MANZARALARI

Bir ihtimalin hayali

Reha Erdem'in hak ettiği vizyonu göremeyen son filmi “Kozmos”, Kars'ın engin ve baskıcı dokusunda, başka türlü bir hayatın ipuçlarını arıyor. Erdem'in kurduğu hayal atmosferi, doğrudan doğruya gerçekliğimize, arzularımıza ve korkularımıza dokunuyor...

Muhtemel bir kıyamet sonrasında dünyada yaşanacak olanlar son dönemde sinemanın en çok ilgilendiği konuların başında yer alıyor. Canlandırmadan (“Wall-e”) belgesele (“Aptallık Çağı”) kıyamet-sonrası tasvirlerine her tür ve anlatım tarzında rastlamak mümkün. Buradan hareketle, dünyanın hızla bir felakete doğru sürüklenildiği algısının giderek yaygınlık kazandığı çıkarsamasında bulunabiliriz. Öte yandan, adına “hayat” dediğimiz ve içinde yaşamakta olduğumuz kıyamete dair filmlerin sayısının sınırlı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bunun arkasında belki de kıyametin sinemada yalnızca savaş, doğal ya da doğaüstü felaketlerle anılıyor olması yatıyor.

Cehennem

Reha Erdem'in son filmi “Kosmos”, işte böylesine yakın ve tanıdık bir cehennemi tasvir ediyor. Ancak, hemen yanıbaşımızda olan, hatta filmde Kars'ın tanıdık ama bir o kadar da yabancı görüntüleriyle canlanan bu kıyamet manzarası, hiçbir ülkeye ya da zamana ait değilmiş gibi duruyor.

Küçük bir sınır şehrindeyiz. Yakınlarda bir askerî tatbikat devam etmekte... Perdede göremediğimiz bu tatbikat, top, uçak ve telsiz sesleriyle film çerçevesi dışından bize varlığını sürekli hissettirmekte. Kim bilir hangi bilinmeyen tehdite karşı bir önhazırlık bu...

Askerler ve arama yaparken izlediğimiz polis, denetimi ellerinde tutan yegâne otoriteler. Yerel yöneticilere dair en ufak bir iz yok. Bu nedenle olsa gerek, babalarının ölümünden en küçük kardeşlerini sorumlu tutan ve Kral Lear hikâyesini bizlere anımsatan dört köylü, meselenin aydınlatılması için askerlerden yardım istiyor.

Birçok bölgesi yasak ilan edilen şehrin meydanında, Atatürk heykeli tüm heybetiyle duruyor. Komşu ülkeyle olan sınırlarsa kapalı. Kimileri sınırların açıl-

ması için imza toplarken, kimileri de yabancılardan gelen kahramanımız Kosmos'a da mesafeyle yaklaşıyor. Küçük bir çocuğun hayatını kurtarması, bu garip tanrı misafirini insanlara yaklaştırıyor. Ancak, onun mucizevî güçleri ve alışılmadık tavırları kuşkuyla artmasına neden oluyor. Ve en sonunda Kosmos geldiği gibi hızla şehri terk ediyor.

Herkesten korkan bu insanlar, uzaklardan gelen kahramanımız Kosmos'a da mesafeyle yaklaşıyor. Küçük bir çocuğun hayatını kurtarması, bu garip tanrı misafirini insanlara yaklaştırıyor. Ancak, onun mucizevî güçleri ve alışılmadık tavırları kuşkuyla artmasına neden oluyor. Ve en sonunda Kosmos geldiği gibi hızla şehri terk ediyor.

Gerçeküstücülükten çok, Beckett tiyatrosuna yakın duran bu “sahte” görünümlü anlatım, gerçeğe belki de her şeyden daha yakın. Erdem'in stratejisi, gerçeğin bir benzerini ya da taklidini sunmak değil, hayal kurdurtmak.

“Gerçek”

Bütün bunlar çok tanıdık ve yaşadığımız gerçekliğe dair şeyler. Ama bir o kadar da tuhaf, zira kendini gerçeğe benzerlikle sınırlandırmayan bir hayal dünyasına aitler... Olayların geçtiği bembeyaz karlarla örtülü mekân bize bir masal diyarını anımsatıyor. Bu beyaz zemin üzerinde gördüğümüz ve çoğunlukla koyu renk giysili insanlarsa, belirli duygu ve dü-

şünceleri taşıyan birer figür. Birey ya da karakter değil...

Gerçeküstücülükten çok, Beckett tiyatrosuna yakın duran bu “sahte” görünümlü anlatım, gerçeğe belki de her şeyden daha yakın. Çünkü, Slavoj Žižek'in dediği gibi, “sahte temsili bir yana bırakır ve gerçekliğe doğrudan yaklaşırsanız, gerçekliğin kendisini kaybedersiniz”. Reha Erdem'in gerçekliğin kendisini kaybetmemek için kurduğu stratejiyse, gerçeğin bir benzerini ya da taklidini sunmak değil, hayal kurdurtmak.

Erdem, bir söyleşisinde, “bütün filmlerinin politik olduğunu, isyan filmleri olduğunu” söylüyor. Kastettiği, filmlerinin babayla simgelenen otoriteye başkaldırı içeriyor olması. Ancak, Erdem'in filmlerinin politik yönünü bu isyan vurgusuyla sınırlandırmak haksızlık olur. Onları politik kılan, gündelik gerçeklerin üzerinden ideolojinin örtüsünü kaldırma çabası.

“Kosmos”ta filmde geçen olaylarla ilişkisiz gibi görünen görüntüler izleriz arada: Karanlık bir gecede parlayan ay, mezbahada kesilmeyi bekleyen hayvanlar, şehrin uzaklardan görünen ışıkları, saati geriye doğru ilerleyen bir saat kulesi.... Bütün bunlar ancak zamanla yerine oturur ve toplumsal çöküşün gerçek-ötesi bir portresini oluşturur.

Aşk

Bu renksiz ve mutsuz dünyada insanlar birer hayalet gibi dolaşmaktadır. Kosmos'un gelişi bir şeyleri değiştirme potansiyeli taşır. Onlara unuttuğu görünüşleri ya da hiç bilmedikleri aşkı hatırlatmaya çabalar. Ancak, ruh ve beden ikiliğine dayanmayan bu aşk, insanlar tarafından anlaşılmaz. Kahvahanedekilerden biri, Kosmos'un “aşk istiyorum” sözünü, “karı istiyor bu yahu” diye çevirir. Şehre atanan öğretmen ise, onun önerdiği türden bedensel bir aşkı hayvanî bulur.

Mucizeleriyle şifa verdiği insanlardan bazıları bu eşiği aşmaya hazır gibidir. Ancak, “gerçeğe” yaklaştıkça tehlikeler artar. Dil de dahil otoritenin her türlü baskısından uzak bir hayat ölümüne dahi neden olabilir. Dolayısıyla bizlere vaat edilen, aşkın bir dünyanın kapıları değildir. Kosmos, bir ihtimalin hayalini kurdurmakla yetinir. Doğa/kültür, hayvan/insan, beden/ruh, yerli/yabancı gibi karşıtlıklara dayalı kaygı ve korkuların ötesinde bir hayat...

– A.G.

Kozmos'un aşkının öznesi Neptün (Türkü Turan)

Hazırlayan: Koray Löker

Telif yasaları 300 yaşında

Tam ismi, "Bahsi geçen zamanlarda yazarlar ya da alıcılardaki kopyaları kullanarak öğrenmeyi teşvik yasası" olan ve kısaca dönemin kraliçesine ithafen Anne Yasası diye hatırlanan, dünyadaki ilk telif yasası İngiltere'de 300 yıl önce 10 Nisan'da yürürlüğe girmişti. Bu ilk yasanın -İngilizceden birebir çevirisiyle "kopyalama hakları yasası"- tanım alanı, bir kitabın kopyasını hangi basımların çıkartma hakkı olacağını düzenlemekle sınırlıydı. Yazara herhangi bir hak tanınması akla gelmemişti. Öncelik işin ticaretini yapanlardaydı. Üç asır sonra, Amerika'nın sancağı devraldığının göstergesi olarak bilinen en yaygın ticarî anlayış, Mickey Mouse Yasası diye anılıyor. Bu da, dünyanın en ünlü faresine atıfla elbette, zira yasa sadece Mickey Mouse'un ilk çizimi aradan geçen süreyle kamusal bilgi alanına devrolmasını diye Walt Disney'in lobi çalışmaları sonucu çıkartılmıştı.

Açık işsizlik, gizli ırkçılık

Türkiye İstatistik Kurumu'nun sektör bazında işsizlik oranlarını hesaplamasının ardından bilişim sektörünün ne kadar çok hayal kırıklığına uğrayan insanla dolu olduğu ortaya çıktı. Bu alanda eğitim alan her beş kişiden birinin işsiz olduğu ve yarınsına yakınının başka sektörlerde iş aradığını açıkladığı günlerde Akbank bilişim çalışanlarını kapının önüne koydu. IBM ve Infosys firmalarının Hindistan'da racalar gibi ağırladığı Akbank yöneticileri, Hindu bilişim çalışanlarını off-shore çalıştırmanın ne kadar rantabl olduğunu görmüşlerdi. Bu, tam da IBM'de çalışanların örgütlenme haklarını kazandığı günlere denk geldi. İşin acı yanı, tepkilerin "Hintliler işimizi elimizden alıyor" düşüncesi etrafında örgütlenmesi. Bilişim sendikasının önu hem işsizleştirmeye, hem de ırkçılıkla kutsatılarak kesilmeye çalışılıyor.

BİR "VIDEO" VE ÖZGÜR İNTERNET - ÖZGÜR BASIN İLİŞKİSİ

"İstenmeyen cinayet"

Sazi Radyo Express'ten alalım: ABD askerlerinin giriştiği katliamın görüntülerini yayan Wikileaks sitesi, internetin bir gazetecilik mecrası olarak büyük tekellerin elinde bulunan geleneksel gazeteciliği nasıl ikame ettiğini ve nasıl bir sansürle boğuşmayı beklediğini de gösteriyor.

Görüntülerde iki Amerikan Apache helikopteri, aralarında Reuter Ajansı'ndan bir gazeteci ve foto muhabirinin de bulunduğu bir düzine insanı katlediyor, yaralıları kurtarmaya gelen ve içinde iki küçük çocuğun da bulunduğu bir minibüse saldırıyor. Tarih, Haziran 2007.

Reuters, öldürülen çalışanlarının ardından olayın üzerine gitmeyi denese de, Amerikan ordusundan "olayda kusur yoktu, savaşta bunlar olur" cevabı ile karşılaşmıştı. Bunun terimi "collateral damage" yani, istenmeyen kayıplar. Şimdi, üç yıl sonra Wikileaks tarafından açığa çıkartılan videoda, işlerin hiç de öyle olmadığı açık seçik belli oldu. Videonun adı, o günlerdeki açıklamaya nazire olarak Collateral Murder kondu: İstenmeyen cinayet.

ABD, Wikileaks organizasyonunu 2007'den bu yana "ülke güvenliği için tehdit" kategorisinde değerlendiriyor. Bu olayda da videonun yayılmasını engellemek için üzerlerine gittiği halde başarısızlığa uğradı. Şu an video, youtube gibi sitelerde ve torrent ağlarında, üstü örtülemeyecek hızla yayılıyor.

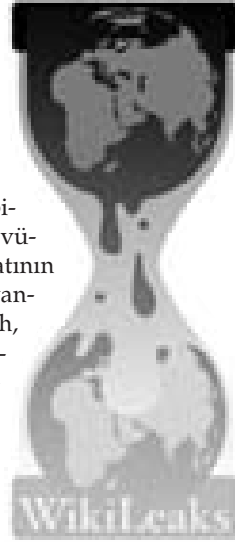
İzlerken insana soğuk terler döktü-

ren bu videoyu özetlemek, konuyu işlemek açısından gerekli.

"Let's shoot!", "Light 'em all up!", "Come on, fire!" (Hadi ateş et! Vursana şunları! Ateeş, ateeş!) 17 dakikalık görüntülerin henüz beşinci dakikasında, bu sözler duyulur duyulmaz, sokakta yürüyen ve içinde iki gazetecinin de bulunduğu 8 kişilik gruptan kimse'nin hayatta kalamayacağı anlaşılıyor. Bunu anlamak, hissetmek zor değil ama, 30 milimetrelilik mermilerin vücutlara ve tozlu Bağdat sokaklarına çarpışı, yerlere yığılan insanların görüntüsü yine de insanı şok etmeye yetiyor...

Toz, duman ve kan fırtınası biraz dinince, yerde yatan cansız vücutlar için helikopter mürettebatının duyduğu gururu, midenizdeki yama ile beraber yaşıyorsunuz. "Oh, yeah.. Look at those dead bastards..." (Oh be, şu piçlerin cesetlerine bak...)

Olayın hemen akabinde sokakta beliren siyah bir minibüs var. Büyük ihtimalle bu minibüsün içindekiler, yaralıları yar-

dım eden ellerin saldırıya uğramaması kuralına güveniyorlar. Öyle olmasa, içinde dört ve on yaşlarında iki çocuğun da bulunduğu minibüsü yerde yatanlara yardım için o sokağa sürmezler.

Helikopterdeki askerlerin bu ilke-den habersiz olması nasıl açıklanır, bilinmez, ama minibüsün içindekiler henüz bir yaralıyı sokaktan alıp minibüsün içine çekmeyi başaramadan saldırıya uğruyorlar. Yine havada uçuşan mermiler, yine askerlerin insan öldürmekten duydukları zevkin çığlıkları. Wikileaks'in görüntülerin ardından yayınladığı hastane raporlarından da anlaşılıyor ki, çocukların ikisi de hastaneye sağ olarak yetiştiriliyor. Birinin kafasında, diğerininse ciğerlerinde önemli hasarlar var.

Saldırının sonucundan çok memnun oldukları gözlenen askerler birbirlerini kutlarken, alanın dört bir yanına savrulan cesetlerle dalga geçmeyi de ihmal etmiyorlar. Ortalık kıpırtısız kalınca gelen tanklardan biri yerde yatan cesedin üzerinden geçiyor. Bu da askerleri oldukça eğlendiriyor. 17 dakika süren bu görüntülerin etkisinden kurtulmak oldukça güç. Burada şahit olunan bir savaş suçu ve sorumlular Lahay'de yargılanmalı. Yargılanacaklar mı? Bilinmiyor.

Hem yerli hem de yabancı bazı bloglarda ve sosyal medya platformlarında militarizm sevicileri ve güce tapanlar, Amerikan askerinin bu inisiyatif kullanımını haklı çıkaracak argümanlar dile getirdiler. Öte yandan "her şey ordunun kurallarına uygunsa, ABD bu videonun ortaya çıkmaması için neden çaba gösteriyor?" sorusuna yanıt bulamıyor. Reuters üç yıldır ısrarla peşinde koştuğu halde bu görüntüler kendilerine verilmemişti.

CNN ve BBC gibi bütçeleri milyonlarca doları bulan dev medya kuruluşlarının hiçbirinin böyle bir haberi yapmamış, yapamamış olması, aslında ne kulağa ne de akla ters geliyor. En azından çok sık rastladığımız bir durum. Kim koskocaman bir devletle ters düşmeyi göze alabilir? Kim gücün ve nüfuzun altında ezilmeden durabilir? Bir voleybol maçının hangi kanalda yayınlanacağını dahi, kendi medya grubunun televizyonu vermiyor diye gazetesinin spor sayfasına koymayan bir medya mı bize gerçekleri gösterecek?

Kaan Doren

WIKILEAKS VE ÖZGÜR İNTERNET

Dijital direniş

Wikileaks, günümüzde, tüm eleştirilere rağmen, başkalarının yapmayı uzun zaman önce bıraktığı bir görevi, üstelik de karar amaçlı gütmekten yapıyor.

Demokrasi havarisi geçinen ülkelerin sansürledikleri internet sitelerinin listelerini yayınladı diye Wikileaks çalışanlarının evleri basılıyor polis tarafından. Burada interneti sansürleyen, ama hangi siteleri sansürlediklerini gizleyen ülkelerden bahsediyoruz. Üstelik enfor-

masyona erişim ve ifade özgürlüğüne yapılan bu tecavüzler defalarca ortaya çıkarıldığı halde, bu temel hak ihlallerini her seferinde daha da organize olarak gerçekleştirmeye çalışıyorlar. Örneğin İsveç'in AB komisyonu üyesi Cecilia Malmström, tüm AB ülkelerinde uygulanacak merkezî bir sansür listesinden, filtresinden bahsediyor.

Özgür medyanın görünürdeki tek temsilcisi olarak kalan Wikileaks'in "Collateral Murder" adlı videoyu hazırlamasında emeği geçen Rop Gonggrijp, İngilizce yazdığı blogunda videonun nasıl çekildiğini anlatıyor. (<http://tinyurl.com/xprs020>) Geçtiğimiz sene

müzik ve film endüstrilerinin Amerikan devletiyle el ele İsveç adalet sistemine yaptığı aba altından sopa gösterisi sonucunda milyon kron tazminata ve hapis cezasına çarptırılan The Pirate Bay davası mahkûmlarından Gottfrid Svartholm'un da bu videonun yayınlanmasında emeği var. Tıpkı XS4ALL gibi sansüre karşı, özgürlükçü bir profil çizen PRQ (www.prq.se/?intl=1) adlı şirket, Wikileaks'in hosting, yani internet sunucusunu sağlıyor. Şirketin sahibi Svartholm. Taşları yerlerine oturtmakta hâlâ güçlük çekiyor musunuz? Özgür ve sansürsüz bir internet yalnızca Çin'e lâzım değil.

Şehirden koparılmış takımadalar

21. yüzyılın en akut sorunlarından biri de kentsel ayrışma. Yöresel savaşlar, küresel gelir adaletsizliği, sermayenin doğrudan müdahaleleri ve sınıfsal refleksler kentleri birbirinden ayırmış “adacıklar”a indiriyor. Tütün Deposu’nda 8 Mayıs’a kadar devam edecek olan ve küratörlüğünü Can Altay ile Philipp Misselwitz’in yaptığı “Açık Şehir: Biraradılığı Tasarlamak” sergisi, küçük bir bienal mahiyetinde, iç içe geçmiş üç sergiyle günümüz kentlerindeki ayrışmaya ve buna karşı geliştirilen müdahale yöntemlerine bakmaya çalışıyor. Serginin emekçilerinden Can Altay ve Yaşar Adanalı’ya kulak veriyoruz.

Serginizin adı “Açık şehir: Biraradılığı Tasarlamak”. Oysa sergi bir aradalıktan ziyade, parçalanma/ayrışma üzerinden bir şehir hikâyesi anlatıyor. Ayrışma ile bir aradılığı nasıl tasavvur ettiniz?

Can Altay: Bu aslında Rotterdam Mimarlık Bienali’nin temasıydı, onun küratörleri Tim Rienets ve Kees Christiaanse’nin geliştirdiği bir kavramsal çerçeveydi. Biz de, Philipp Misselwitz’le beraber, o bienalde yaptığımız sergiyi bienalin bütününden parçalar ekleyerek “Açık Şehir İstanbul” adıyla İstanbul’a getirdik. “Mutlak bir açık şehir vardır, ona şöyle ulaşırız” demiyoruz. Tim Rienets kentsel adalet, ekonomik koşullar, kent hakkı diye çerçeveleyebileceğimiz meselelerden girip, konuyu “bir ütopya olarak ele almak yerine, bir aradılığı mevcut tıkanmalar üzerinden tasarlamak gerekir” diyor. Kent hakkına sahip olabilmiş toplumsal grupların bir arada yaşayabildiği, medenî/kentsel koşulların sağlanabildiği kentler nasıl tasarlanabilir? Bunun için mimarlar ve plancılar nasıl bir rol oynayabilir? Rotterdam’daki sergi bu tarz sorulara cevap arıyordu. Biz açık şehir temasına tereddütle yaklaştık; “açık şehir” halihazırda varolmadığı gibi, varolması da güç bir durum. Fakat mevcut koşullara baktığımızda, İstanbul gibi şehirlerde ayrışmalar yaşanıyor, yeni sınırların ortaya çıkmasıyla kentler takımadalara dönüşüyor. Birbirinden kopuk, aslında bağlantılı, ama inanılmaz derecede oransız adacıklar bunlar. Yoksul ve varlıklı kısımlar arasındaki dengesizliğin iyice derinleşmesi ve kentte iyice görünür olmasından yola çıktık. Benim ümidim, sergiyi gezenlerin “böyle bir durum var; biz bu gerçek karşısında nasıl faal olabiliriz?” sorusunu sormaları. Bunu kıran, ötesine geçen, tersine çevirmeye çalışan ve bununla uğraşan mimarlar, plancılar, akademisyenler, aktivistler ne yapar-

Yoksul ve varlıklı kısımlar arasındaki dengesizliğin iyice derinleşmesi ve kentte iyice görünür olmasından yola çıktık. Benim ümidim, sergiyi gezenlerin “böyle bir durum var; biz bu gerçek karşısında nasıl faal olabiliriz?” sorusunu sormaları.

Üç ayaklı serginin fotoğraf kısmından sorumlu Bas Princen, serginin Divan kısmında konu edilen beş şehri, İstanbul, Beyrut, Amman, Dubai ve Kahire’yi arşınlayarak kentsel topografyaları kayıt altına aldı. Bu kare Kahire’den.

bilir? Kentlerin durumunun vahim olduğu zaten ortada, ama bunu bir kere daha göstermemiz ve “Kentlere nasıl müdahale edebiliriz?” sorusuna cevap aramamız lâzım.

Bir güncel sanat sergisi diyemeyiz buna, öyle değil mi?

Altay: Bu, kent üzerine bir sergi, ama sanat sergisi değil. Kent üzerine tartışmaları tetiklemeyi hedefleyen mimarlar, plancılar veya farklı aktörlerin nasıl alternatifler üretebileceklerine dair kafa yoran ve öneriler sunan bir derleme. Sanatçıların yapıtları, sanat eseri diyebileceğimiz videolar, fotoğraflar, mimarî projeler de, aktivistlerin projelerine dair belgesel nitelikte ürünler ve akademik

araştırmalar da mevcut. Sanata değil, kentin üretimine, siyasetine, sosyolojik olgularına dair bir seçki bu.

Kent hakkı, kentsel adalet gibi konularda en zayıf meslek kollarından biri mimarlık. “Açık şehre müdahale” derken mimariden ne anlıyorsunuz?

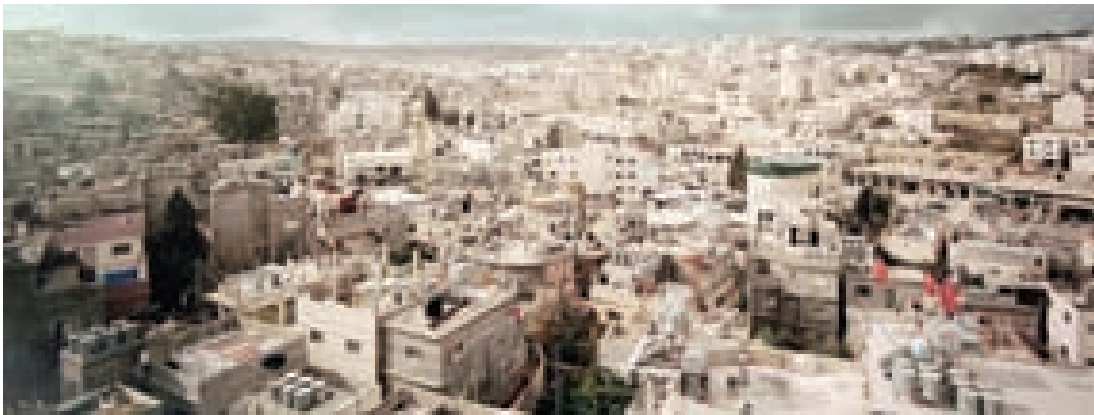
Altay: Serginin meselesi tam da bu. Şehirdeki sorunların önemli bir sebebi, bizzat mimarların meslekî faaliyetlerinde yapısal çevreyi oluştururken sınırlar çizmeye, şehri kapamaya yönelik çalışmaları. Dolayısıyla, mimarlık “güç odaklı”, hep gücün yanında olmuş bir meslek alanı. Öte yandan, mimarlık disiplininin içinde bu söylemi sorgulama geleneği de var. Mimarların geleceği tahayyül edebilme, yaşamsal çevreyi tanımlayabilme gibi bir sevdaları var. Bir yandan da, sipariş edenler için yapı tasarımları lâzım. Bu, mimarlar için etik bir ikilem doğuruyor. Kees ve Tim Rotterdam da bu kaygıyla “mimarlığı veya mimarın rolünü yeniden düşünebilir miyiz” diye soruyorlar. Her çalkantılı dönemde bir grup mimar böyle bir eylemde bulunuyor aslında.

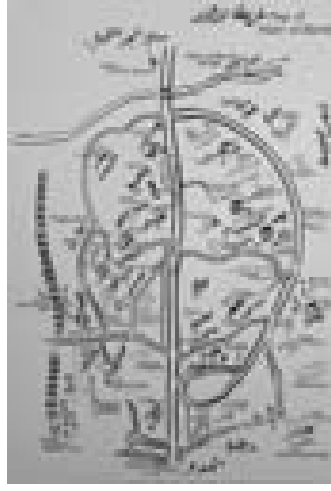
Sergi mimarlık dışı alanlardan gruplara da yer veriyor. Çok farklı pozisyonlarda bulunan ve zaman zaman çatışan kişileri nasıl bir araya getiriyorsunuz?

Altay: Mesleğe dair etik sorunsal, alternatif üretim biçimleri arayışı veya farklı topluluklarla çalışma isteği bazı mimar ve plancıları kolektif çalışmalara yönlendiriyor. Piyasa için çalışan, “yıldız mimar” veya tekil mimarlar imgesinin aksi bir durum bu. Sergide bireysel üretim çok az. Bu sadece “mimarlar ve plancılar bir araya geliyor” durumu değil, gerçekten bir şeyler yapmak isteyen herkes var. Bu tür projelerde bir öneri getirdiğinizde, ister istemez kolektif ilişkilere girmek durumundasınız; yoksa o projeleri gerçekleştirmeniz mümkün olmaz.

“Sığınma” katında sizce kendini en iyi ifade eden iş hangisi?

Altay: Fikrin ortaya çıkışında hiçbir mimarın dahil olmadığı bir proje: Diyarbakır’daki çamaşırhaneler. Diyarbakır’da aile içi şiddet, dil sorunu, kadınların intiharı ve kadının evde kapalı kalması gibi sorunlara karşı çeşitli gruplar projeler üretiyor, kurslar açıyor, danışmanlık birimleri kuruyor. Ama bunlar bir türlü kadınları bu birimlere çekemiyor. Sonra, bir grup belediye başkanının desteğiyle DİKASUM’a (Diyarbakır Kadın Sorunlarını Araştırma Merkezi) bağlı bir çamaşırhane açıyor ve kadınlara ücretsiz çamaşır yıkama imkânı sağlıyor. Yoksul bir bölgedeki çamaşırhane adam kanısı-

Lübnan'daki Nahr el Bared kampı 2007 yılındaki İsrail saldırısında yerle bir edildikten sonra Nahr El Bared mahalle komitesinden mimar ve aktivist İsmail Sheikh Hassan, mahalleliler ve çeşitli kolektiflerle mahallelilerin hafızasına dayanarak kamp planını yeniden hayata geçirdi. (en üstte sağda ve solda) "Hafızada Kalan Lampesuda", Thomas Klipper, 2009. Akdeniz'de bir İtalyan adası olan Lampesuda üzerinden yılda yaklaşık 30 bin Afrikalı mülteci Avrupa'ya geçiş yapıyor. Her 100 mülteciden 10'u ise Akdeniz'de boğularak ölüyor. Adada yer alan 700 kişilik tecrid kampında şu an 2000 mülteci tutuluyor. Thomas Klipper ise adaya bir deniz feneri yapılmasına çalışıyor. Böylece göçmen botlarının güvenli seyri sağlanacak. (yukarıda)

nın gitmesine izin veriyor. Videoda kadınlar durumu iyi anlatıyor: "Kocamın çamaşırları yıkıyor, neden izin vermesin ki?", "bedava Tursil var" diyorlar; bir kadın çamaşırhane sayesinde "kadın kadını tanıdı, sorunlarını paylaştı, ortak noktaları buldu, çalışma ortamı yarattı" diyor. Bu proje, biçimsel bir tasarım boyutu içermiyor, fakat çok güçlü bir mekânsal müdahale. Kadını ev dışına, kamusalığa çekiyor ve bu etkileşimden bir süreç başlıyor. Zaman içinde çamaşırhannenin arka odasında danışmanlık merkezi, kreş, okuma-yazma kursu açılıyor. Mekân organik olarak büyüyor. Aynı katta Filistin mülteci kamplarıyla ilgili bir proje serisi de var. 2007'de Lübnan'daki bir kampın büyük bir kısmı bombalanıyor ve yerle bir oluyor. İsmail Sheikh Hassan adlı Lübnanlı bir mimar büyük bir grupla kampın bombalanmadan önceki halinin haritasını çıkarıyor. Orada yaşayanlarla beraber çalışıp sergilenen maketi inşa ediyorlar. O maket bugün artık olmayan bir kampın maketi; onun üzerinden kimin nerede oturduğu, ne halde olduğu gibi sorulara cevap buluyorlar. **Sergide özellikle bazı işler, izleyicinin belli bir birikim seviyesinde olmasını gerektiriyor. Nasıl bir izleyici tahayyül ettiniz bu sergi için?**

Altay: Tartışılması ve görünür kılınması gerektiğini düşündüğümüz meseleleri iz-

leyicinin anlayıp anlayamayacağı düşüncesiyle kısıtlamadık. İzleyicilerin serginin her noktasını okuyup anlayacağını, sindirip özümseyeceğini düşünmedik; bu büyük naiflik olurdu. Bazı konularda derine inmek isteyenlere detaylı bilgi edinme şansını vermek istedik. Kimi izleyiciler için genel bir durum analizi, farklı bakışların sunulduğu bir yelpaze. Kimileri içinse farklı mimarî pratiklerin varolabileceğini, ticarî alanın dışında da mimarlığın yapılabileceğini gösteriyor. Yüzeysel gezenerler için de hafızada kalacak öğeler var. Haritalar, maketler, yazılı malzemenin

"Sığınma ihtiyacı" denince, sadece zorunlu göç değil, varsılın kendini kentten çekmesi de akla gelmeli. Bir uçta mülteci kampları, diğer uçta özel siteler. Bunlar aynı şey değil tabii, ama aslında benzer sürecin parçaları.

yoğunluğuyla, serginin talepkâr olduğu doğru; bu öğelerin her birinin ardındaki ince çalışmanın sindirilmesi vakit alıyor. Öte yandan, çok zamanlı ve önemli tartışmalara açık. Bu nedenle basitleştirmek istemedik ve bu zorluk yüzünden cumartesileri rehberli turlar düzenliyoruz. **"Sığınma" bölümünde, Dubai'deki Palmiye Evleri, Göktürk'teki zengin siteleri, Filistin mülteci kamplarını, Sulukule gibi çok farklı örnekleri beraber ele almışsınız. Neden "sığınma" başlığı-**

nı seçtiniz?

Altay: Sığınma sadece yoksulların veya mağdurların mecburiyetten başvurduğu bir durum değil, bir tercih de olabilir. Kavramı İngilizcedeki "refuge" kelimesinden aldık. Sığınmak eyleminin yanısıra sığınılan yere de "refuge" deniyor. Türkçeleştirirken sığınak ile sığınma arasında çok düşündük. Sonunda eylemin daha ön planda olması gerektiğine karar verip "sığınma"yı seçtik. Günümüz kentini şekillendiren motiflerden biri "sığınma". "Sığınma ihtiyacı" denince, sadece zorunlu göç değil, varsılın kendini kentten çekmesi de akla gelmeli. Kapalı sitelerde yaşayanların belediyeden hizmet almak yerine özel işletmeyi tercih etmesi, kentin geri kalanıyla sınırlarını çizmesi ve kentten kopmak istemesi... Bir uçta mülteci kampları, diğer uçta özel siteler. Bunlar aynı şey değil tabii, ama aslında benzer sürecin parçaları.

Temel fark şu herhalde, Göktürk'ten veya Dubai'den sıkılırsan gidebilirsin, ama Beyrut'taki Filistin mülteci kampından çıkamıyorsun.

Altay: Tartışmanın boyutlarından biri de o zaten. "Vah yazık, zenginler de oraya çekiliyor" demiyoruz. Ama sığınma güdüsünün çok farklı seviyelerde kentteki kopuşları, kentteki sınırların görünür hale gelmesini desteklediğini söylüyoruz. Başlangıç noktamız kentsel durumdaki vahamet. Bu durum karşısında, mimarlar nasıl çözümler üretebilirler? Koşullar farklı olsa bile müdahalelerde birçok ortak nokta var. Bütün projelerin ortak noktası, bu kötü gidişatı mekânsal önerilerle engelleme çabası. **Eserlerin yanındaki yazıların çoğu neden sadece İngilizce? Göktürk kapalı siteleriyle ilgili eseri bile Türkçe okuyamıyoruz...**

Altay: Bu çok haklı bir eleştiri, açılıştan beri biz de sıkıntı duyuyoruz. Rotterdam'da sergi İngilizce hazırlanmıştı, sergilenen çalışmalar hakkında açıklayıcı bilgileri Türkçeleştirdik, ama zaman, emek ve maddî yetersizlikten panellerin tümünü Türkçe olarak yeniden üretmemiz mümkün olmadı. Bu asla cevap değil tabii, ama şartlar böyleydi.

Serginin Ortadoğu'daki beş şehre bakan parçasının ismi niye "Divan".

Altay: 2008'de, Rotterdam Mimarlık Biennial'i'nin altı parçasından biri olmak üzere gelen davetle yola çıktık. İşin başında, bunu sadece bir sergi olarak görmeyelim dedik. Bu sergiyi bir bahane olarak kullanıp uzun vadede devam edebilecek birtakım projeler başlatmaktı hedefimiz. Bunlardan biri, İstanbul tahliye haritası ve Sulukule projesiyle ilişkimizdi. Bir diğeri de bir araştırma ağı oluşturmaktı. Türkiye ve Ortadoğu'da kent hakkında araştırma yapan akademisyenler ve bu kentler arasında bir iletişim imkânı yaratılmı istedik. Divan buradan doğdu. Sosyal bir tartışma, buluşma mekânı yaratma, bir meclis oluşturma derdiyle bu kelimeyi seçtik. **"Divan" bölümüne konu olan şehirler İstanbul, Beyrut, Kahire, Dubai ve**

Amman. Niye bu beş şehir?

Altay: Kentleri seçerken, hem bu bölgede yer almalarına, hem son on yılda büyük çaplı dönüşüm geçirmiş olmalarına özen gösterdik. Küresel bir ağa oturmaları da önemliydi. Bunlar arasında en farklı olan Amman, onu da Birleşmiş Milletler'in Ortadoğu merkezi olması, bölgedeki ağırlığı, önemli bir mülteci nüfus barındırması ve son dönemde yaşadığı ciddi neoliberal dönüşüm sürecinden dolayı seçtik. Dört şehir için dergiler hazırladık. Dubai'de kriz sonrası değişim aniden tüm içeriği etkiledi, yenilemeye yetişemeyip vazgeçtik ne yazık ki. Ayrıca, "Divan" kapsamında hazırladığımız dergilerin editörlerini bir araya getirdiğimiz toplantılar düzenliyoruz. Rotterdam'da bir günlük bir sempozyum düzenledik. Önümüzdeki ay Beyrut'ta olacak. Bunlar herkesin araştırmalarını sunduğu, fikirlerini paylaştığı toplantılar. Ekim ayında Kahire'de, daha sonra Amman'da yapacağız. Amacımız bir araştırma ağı kurmak.

Bu beş şehrin benzeşen, ayrışan noktaları neler?

Altan: İstanbul dergisinin başlığı "ayrışarak yaşamak". Beyrut için, güvenlik meselesinin kentte nasıl geçici veya kalıcı sınırlar yarattığı üzerinde durduk. Beyrut'ta çok katmanlı, özel milis güçlerden, eski siyasetçilerin kendi korumalarına, gündelik paranoyaya kadar ciddi bir güvenlik meselesi var. Bu da kent sakinlerinin hareketliliğini inanılmaz derecede sınırlıyor. Amman dergisinin başlığı "neoliberal kent işletmeciliği". Kentin artık kitlelerin birlikte yaşadığı, ürettiği bir alan değil de, bir işletme ünitesi olarak ele alınması, bunun neoliberal siyasetle arasındaki ilişkisi. Kahire'ye gelince, "resilience" başlığını seçtik; hem direnç, hem de adapte oluş demek. Süreçlere ihtiyaç temelli adapte olarak direnme diye çevirebiliriz. Kentte ne değişirse değişsin, bazı temel şeyler değişmiyor, çünkü onlar adapte olarak direnir. "Kişisel pratik olarak şehir" diye bir altbaşlık da var.

Son on yıldır giderek yayılan bir kartografi pratiği var; '90'ların sonunda Bureau d'Etude başlattı bunu, sonra giderek yaygınlaştı. Bir ineğin süt vermesinden sütün bebeğe ulaşmasına kadar süt endüstrisini anlatan haritalar dahi yaptılar mesela. İlk zamanlar ilgiyle izlenen haritalama faaliyetleri zamanla kanıksandı. Harita kullanımı hakkında siz ne düşünüyorsunuz?

Altay: Haritalama ilk başladığında, belli süreçleri veya denklemleri görünür kıldığı için güçlü bir aletti. Öte yandan, bunun info-grafik bir egzersiz olarak suyunun çıkması gibi bir durum da var. Fakat özellikle mekânsal ve kentsel seviyede bazı tartışmaları yapabilmek için tespitlerin yapılması gerekiyor. Harita hükümdarın, el koyanın, sömürgecinin dilidir. Harita, bilgi üretimi üzerinden bir hükümdarlık kurar. Öte yandan, haritalama metodu bir karşı-üretim olarak da görülebilir. Mesela, İstanbul bağlamında yaptığımız "yerinden edilmeler haritası" mücadele açısından önemli bir araç. İstanbul'da kentsel dönüşüm milyonlarca insanı etkiliyor.

Haritayla İstanbul'un nasıl yandığını, alevlerin nerede ne kadar kuvvetli olduğunu net bir şekilde görebiliyoruz. Eğer bir alarm zili çalacaksa, harita bunu daha güürültülü çalmayı sağlıyor.

Bu yerinden etme haritasını mahallelere ulaştırmak için projeleriniz var mı?

Yaşar Adanalı: Başlangıçta gönlümden geçen, bu haritanın internete konması ve mahalle dernekleri tarafından güncellenebilir bir formatta olmasıydı. Böylece harita yıllık raporlama ve izleme aracı haline gelebilirdi. Ancak çok zor bir iş. Buradaki bazı ürünler Avrupa Sosyal Forumu'na taşınabilir. Hedefim İstanbul haritasının internetten kolayca ulaşılabilir hale gelmesi.

Hikâyelerini anlattığınız, kentsel dönüşüme maruz kalan insanlar bu sergi sürecine dahil olabildi mi?

Adanalı: İstanbul'da başlatmaya çalıştığımız tartışmalar bünyesinde bir heyet oluşturup bazı mahalle temsilcileriyle Rotterdam'a gittik. Gülsuyu-Gülensu'dan, Başbüyük'ten, Armutlu'dan, Kâzım Karabekir ve Derbent'ten katılanlar vardı. Aklımızdaki şeydi: Burada vahim olarak resmettiğimiz bir süreç var. Bu sürecin aktörleri, yani yerel temsilciler, mahalle dernekleri, muhtarlar, belediyeler, plancılar, profesyonel mimarlar, akademisyenler İstanbul'da bir araya gelmiyorlar. İstanbul'dan ünlü mimarlar, mahalle dernek temsilcileri ve belediye yetkilileriyle Rotterdam'a gittik. Orada bizi ağırlayan belediyeler kendi dönüşüm projelerini tanıttılar, gezdirdiler. Onun üzerinden İstanbul'daki süreci, aktörleri, çıkarları, güç ilişkilerini, dönüşümü içeriğini anlamaya çalıştık. Aralarında engeller olan kesimler bu şekilde bir araya geldi. Mahalleliler yaşananlar konusunda gayet yetkin ve farkında olduklarını diğer gruplara gösterdiler.

Ya mimarlar?

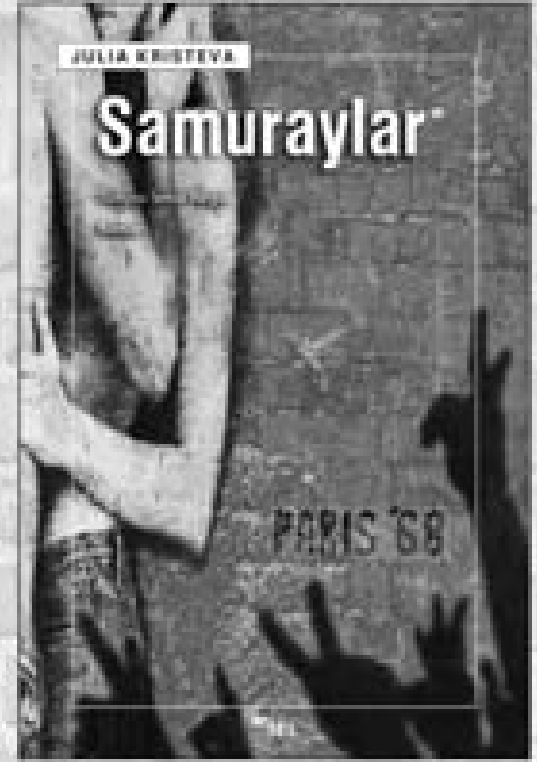
Adanalı: Onlar daha bihaber. Seyahat onlar için önemli bir öğrenme süreci oldu. Bir araya gelmeyen, gelmek de istemeyen bu farklı kesimler, mecbur kalınca çok ilginç bir etkileşim oluyor. Bu karşılıklı bir etkileşim, ama benim gözlemim mimar ve plancıların daha çok etkilendiği yönünde. Özellikle belediye plancıları çok ciddi bir antagonizmayla gelmişlerdi. Başta "konducular", "işgalciler" tavrıyla bakıyorlardı. İkinci günün sonunda, yavaş yavaş "onlar da aslında..." diye başlayan cümlelere kaydılar. Ciddi bir yüzleşme oldu. Aynı geziye eşit konumda gitmeleri önemliydi; "yıldız" mimar da, mahalle temsilcisi de, belediye çalışanı da olsan, bu gezide aynı pozisyondayım. Belediye üstten bakmadı. Hatta tam tersine, ötekileştirdiği mahallelinin çok daha baskın olduğunu farkettiler. "Bir yerin tasarlanma sürecinde orada yaşayan toplumun çok da önemi yoktur" yaklaşımını tartışan ünlü mimarlar da bu konuda sıkıştıklarını gördüler.

İstanbul'daki sergi kapsamında benzer bir faaliyet olacak mı?

Adanalı: İade-i ziyaret olacak. Mayıs ayında Hollanda'dan gelecekler. Geziye katılmış mahallelerde süreci tartışacağız. 9 Mayıs pazar günü, kapanışta bir toplantı yapmayı düşünüyoruz.

Söyleşi: Didem Damıç-Ulus Atayurt

Julia Kristeva

Türkçesi: İsmail Yergüt

Fransa'da 68'de bir macera yaşanır; Düşünceler ve bedenler ateşlenir, olağanüstü tutkular hayata ve sanata egemen olur. Savaş sanatında, şirde, güzel yazı yazmada ve çay ritüelinde ustalaşmış, düşünce ve duyguların sınırlarında yaşanan maceralara istekle atılan birer Samuray olan bu kahramanları "ötekilere benzemeyen" bir aşk hikâyesi, gizli bir adanın sürprizleri, yanlış, şiddet ve ölüm beklemektedir.

Samuraylar'da erotizm, kadınlar, dil, hapishaneler, delilik, tartışmalar, çatışmalar ve ayrılıklar birer tema olarak değil, erkekler ve kadınlarla birlikte yaşayan canlı kahramanlar olarak var olurlar.

1968 yılının Mayıs ayı dünya tarihine benzersiz bir başkaldırı öyküsü olarak geçti. Samuraylar'ın kahramanları, bu kırılma anında gençliklerinin en ateşli döneminden geçen sivrî, gözüpek, yaratıcı insanlar. Julia Kristeva, bu romanında, 1970'lerden başlayarak ünlü uluslararası düzeyde yayılan sahici kişileri takma adlarıyla ağırlıyor: Sollers'ten Lacan'a müthiş bir portre galerisi.

*SEL YAYINCILIK

halkkütüphaneleri@selyayincilik.com www.selyayincilik.com

Alavere dalavere Diyarbakır kümeye

Malûm, bu sezon Süper Lig'in en şedit dönemeçlerinde Diyarbakır'ın da içinde bulunduğu bir dizi vakaya şahit olduk. O vakaları art arda sırlayıp baktığımızda, Diyarbakır'ın Denizli ve Ankaraspor'dan sonra küme düşmenin niye en güçlü üçüncü adayı olduğunu anlamak da kolaylaşıyor. Sezon başına geri sarıp hikâyenin seyrini günümüze taşıyalım.

Ligin sonuna henüz var, ama düşecek takımlar sanki belli oldu gibi. Olmayan Ankaraspor ve kopuk Denizlispor'un üstünde çekişen Sivasspor ve Diyarbakırspor'dan evindeki maçlarını sessiz sedasız oynamaya mahkûm edilen Diyarbakırspor, görünüşte düşmeye yakın olan taraf. Zaten birkaç sürpriz performans harici ne bir takım ne de bir kulüp olabilen, ligde sezonun başından beri atsan atamazsın satsan satamazsın kafasıyla her durumda farklı kural uygulamalarına maruz kalan, nereye konulacağına bir türlü karar verilemeyen, İbrahim Altınsay'ın deyişiyle "sunî teneffüsle" yaşatılmaya çalışılan bir proje Diyarbakırspor.

Sezon başından beri olanlara bakıldığında, hem kulübün hem de federasyonun hatalarıyla buraya gelindiği görülüyor. Ligler başlamadan birkaç hafta öncesine kadar ilk 11'e çıkartacak kadar bile futbolcuyu takıma katamamış yönetim, Diyarbakırspor'un taraftar sitesinde de bu tavrından dolayı eleştirilmiş. Eleştirilerin bir kısmı bir sene önce 1. Lig'de ikinci olup doğrudan Süper Lig'e çıkmış takımın ve teknik ekibin üç futbolcu hariç neredeyse tamamen dağıtılmış olmasından kaynaklanıyor. Zaten takımda bir tane bile Diyarbakırlı ya da çevre bölgeden futbolcu olmamasına sitenin başka birkaç yazarı da o dönemde dikkat çekmişti.

Bursa'da yakılan fitil

Aslında sezon Ziya Doğan yönetiminde hiç de fena başlamadı. "Toplama" takım önce Ankaragücü'yle berabere kaldı, sonra da deplasmanda Trabzonspor'u yendi. Üstelik Trabzon'da beklenen sloganlara ve tepkilere rastlanılmadı da. Sonra nasıl olduysa Diyarbakır'daki Fenerbahçe maçında, hem de takım 1-0 öndeyken, sahaya pet şişe, taş ve su yağdı, maç 1-3 kaybedildi. Başkan Çetin Sümer, bunları provokasyon olarak tanımladı ve içlerindeki "İrlandalıları"

Bursa ve İBB maçlarının ardından Federasyon, Diyarbakır'ı seyircisinden tamamen mahrum bıraktı

suçladı. Diyarbakırspor bir maç saha kapatma (yani, kendi evinde oynayacağı maçı başka bir şehirte seyircisiz oynama), bir maç seyircisiz oynama ve 10 bin lira para cezası aldı. İbrahim Altınsay, o maçtan önce iki takımın ambleminin yanında bir kalp ve "bu açılımda biz de varız" yazan pankartın polis tarafından söküldüğünü anlatıyor, olayları anlamak isteyenlere bu pankartı söken zihniyeti işaret ediyordu.

Bir hafta sonraki Sivasspor maçının deplasmanda 2-0 kazanıldığı günlerde Türkiye Futbol Federasyonu, 2016 Avrupa Futbol Şampiyonası için UEFA'ya teklif veriyor, turnuva için aday gösterilenler arasında ülkenin tam ortasındaki Kayseri'nin doğusunda bir tane bile şehir yer almıyor, sorunların bundan altı

rı taşlandı. O tarihte Federasyon'un Disiplin Talimatı'nın 41. maddesinde açıkça "İrk, dil, din, etnik köken ayrımcılığı yaparak insanlık onurunu herhangi bir şekilde zedeleyen kulüpler 5 bin ila 100 bin TL arasında para cezası ile cezalandırılır. İhlâlin ağırlığına göre kulübe bir veya daha fazla müsabakayı seyircisiz oynama, saha kapatma, hükmen mağlubiyet, puan silme ve ihraç gibi ek cezalar da verilebilir" ibaresi bulunmasına rağmen, tribünlerde yaşanan olayları kapsayacak bir madde olmadığı iddia edildi, alelacele talimata ek madde konup "önümüzdeki maçlara bakalım" dendi. Bursaspor 100, Diyarbakırspor 20 bin lira, Ziya Doğan da hakeme hakaretten üç maç ceza aldı. Ligden çekilme kararı veren Başkan Sümer zar zor ikna edildi, ama takım lige dönebildi demek zor.

Tutarsız isyanlar

Ardından Adana'da kapalı kapılar ardında oynanan İstanbul Büyükşehir Belediye maçı 3-1 kaybedildi. Takımda yabancı futbolcularla alacak sorunu yaşadığına dair haberlerin çıktığı günlerde Federasyon, Ankaraspor'u küme düşürüp yöneticilerinin Ankaragücü'nün tepesine kurulmasını tescil eden nefis kararlar alıp ligi karmakarışık etti, Bursa'daki Türkiye - Ermenistan maçında bir başka "açılım" Ermenistan bayraklarıyla kutlandı. Diyarbakırspor başkanının kafası da pek net değildi aslında: Gaziantep'te oynanan lig maçı 2-1 kaybedildiğinde maç sonunda az sayıda kişi "PKK dışarı" diye bağırdı, hakemleri suçlayan Başkan Sümer takımı çekme kararını tekrar dillendirdi, aynı akşam bir televizyon programında kendisine

Dananın kuyruğu 26 Eylül'de Bursa'da oynanan maçta koptu. Birkaç hafta içinde Ermenistan'ın konuk edileceği stadyumda "Ne Mutlu Türküm Diyene" kartonları açıldı, "PKK dışarı" diye bağırıldı, kırk kadar Diyarbakırspor taraftarı taşlandı.

yıl sonra da çözülmemiş olacağı resmî bakışa böylece yansiyordu. Bu arada takım seyircisiz oynadığı Manisa maçını da yenilgisiz atlatıp umut tazeledi, ama dananın kuyruğu 26 Eylül'de Bursa'da oynanan maçta koptu. Birkaç hafta içinde Ermenistan'ın konuk edileceği stadyumda "Ne Mutlu Türküm Diyene" kartonları açıldı, "PKK dışarı" diye bağırıldı, kırk kadar Diyarbakırspor tarafta-

bu kararın hakemler yüzünden mi olduğu sorulup ırkçı tezahüratlar hatırladığında ise, "haa, evet o da var" dedi.

Ondan sonraki deplasmanlarda Kayseri ve Eskişehir maçları futbol değil ama, tribünler açısından sorunsuz geçti, İstanbul'daki Beşiktaş maçında ise taraftarların karşılıklı birbirlerinin rengini bağırması ve "ırkçılığa karşıyız" sloganları atması, iyimserliği zirveye taşıdı. Ancak ilk yarının bitmesine yakın bir zamanda kulüpte malî kriz gündeme geldi. Futbolcuların paralarını alamadı-

Başkan Sümer en son "biz de bu ligin pek hastası değiliz" deyiverdi. Çekişmeli geçen bir ligin kaç hastasının kaldığını bulmak için seyirci sayılarına bakmak gerekiyor, ama seyircisiz sayısını bulmak daha kolay...

ğı, kulüp personeline 13 aydır ödeme yapılmadığı söylendi. Futbolcular birkaç kez antrenmana çıkmadı, Federasyon'a başvuranlardan beşi serbest kaldı. Sonra nasıl olduysa devre arasında transferler birbiri ardına patlatıldı, Ziya Doğan'ın sözleşmesi uzatıldı, umut tazelendi. Barış içinde bir Ankaragücü deplasmanı yaşandı, İstanbul'da Fenerbahçe'den beraberlik kopartıldı, ama hakemler Diyarbakirspor başkanını bir türlü memnun edemedi. Takımın inişli çıkışlı grafiği sürdü, kendi evinde kaybedilen Denizlispor maçının ardından Ziya Doğan sürpriz biçimde istifa etti, yerini üç gün içinde Güvenç Kurtar aldı.

Seyircisiz çözüm

Güvenç Kurtar'ın ardından Diyarbakır'da yapılan ilk maçta, sezonun ilk yarısındaki Bursaspor maçındaki olaylardan sonra Federasyon'un aldığı haksız kararın beklenen sonuçları yaşandı: Maçın 15. dakikasından itibaren Atatürk Stadyumu'nda, ardından da Diyarbakır sokaklarında olaylar çıktı, maç yarıda bırakıldı, Bursaspor takımı şehirden apar topar kaçırıldı. Daha Federasyon'un bu maç için Diyarbakirspor'a verdiği üç maç saha kapatma kararının mürekkebi kurumadan bu sefer İstan-

bul'daki İBB maçının 87. dakikasında tartışmalı bir faul pozisyonunda gol yiyen Diyarbakirspor'un taraftarları saha ya indi, maç yine bitmedi. ("Diyarbakirspor maçları dört ihtimalli: 1-0-2 bitebilir, yarıda kalabilir." -Tanıl Bora) Bunun üzerine Federasyon önce Bursaspor maçını 0-3 hükmen Bursa lehine tescil etti, ardından İBB maçındaki olaylar yüzünden Diyarbakirspor'a üç maç daha seyircisiz oynama cezası verip böylece maçların sezon sonuna kadar baş ağrıtmadan bitmesini garantiye aldı. Bu cezalarla beraber Diyarbakirspor'un 2001-2002'den beri Süper Lig'de oynadığı altıncı sezonda seyircisiz oynama cezası aldığı maç sayısı 13'e, saha kapatma cezası da 8'e çıktı. ("Elâlem ta Çin'den seyirci ararken siz Diyarbakır gibi bir 'seyircisiz takım' yarattınız." - İbrahim Altınsay)

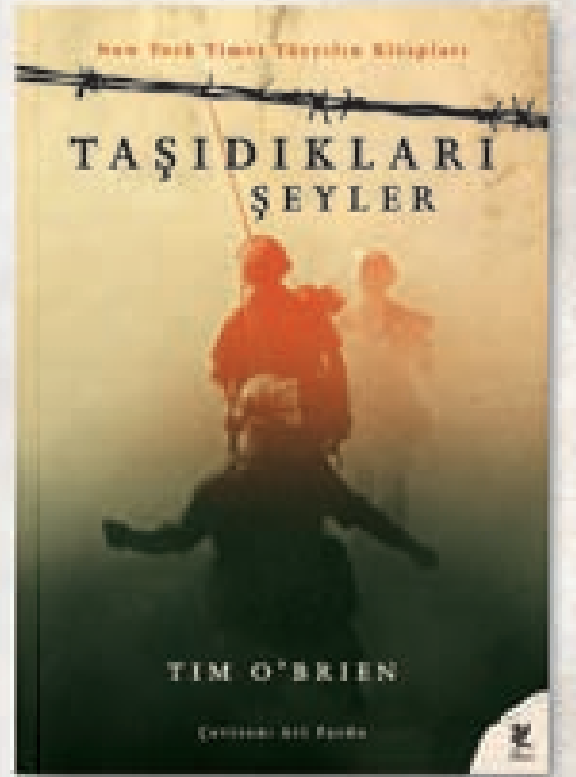
Alkışsız ve tezahüratsız

İBB maçının tescilinde ise "sunî tenefüs" uygulamasına geçildi. Sonuç hükmen 3-0 tescil edilse Diyarbakirspor bir sezonda iki maç hükmen yenildiği için kurallar gereği küme düşecekti. Bunun yerine, "son üç dakika kuralı" diye bir duruma sığınıldı ve 87. dakikadaki 1-0'lık durum sonuç olarak tescil edildi. Bütün bunların sonunda da ligin bitimine birkaç hafta kala Diyarbakirspor için ligin pek bir anlamı kalmadı galiba. Nitekim Başkan Sümer en son "biz de bu ligin pek hastası değiliz" deyiverdi. Böyle saçmalıklar olmasa aslında epey de çekişmeli geçen bir ligin kaç hastasının kaldığını bulmak için seyirci sayılarına bakmak gerekiyor, onu da bulun bulabilirseniz. Ama seyircisiz sayısını bulmak daha kolay...

Son on yılın seyircisiz maç rekortmenleri (kendi evinde): Diyarbakirspor: 21, Galatasaray: 14, Beşiktaş: 10, Trabzonspor: 9, Fenerbahçe: 7, Bursaspor: 6, Ankaragücü: 5...

Doruk Yurdesin

Cesarete, korkuya ve hatırlamaya dair unutulmaz ve sarsıcı bir klasik.

- PULITZER ÖNEMLİ ADABI
- CHICAGO TRIBUNE HEARTLAND ÖNEMLİ
- NATIONAL BOOK CRITICS CIRCLE ÖNEMLİ ADABI
- ÖLMEDEN ÖNCE OKUMANTIZ GERKEN 1991 KİTAP'ın İki
- EN İYİ YABANCI KİTAP ÖNEMLİ, FRANSA (PRIZ DU MEILLEUR LIVRE ÉTRANGER)

"Ölümün bir anıdır." - Chicago Sun Times

"Taşıdıkları Şeyler, yaşamın öcünü, mucizelerini ve nasıl da parmak ipliğine bağlı olduğumuzu gösteriyor." - Dallas Morning News

"Geri planda helikopter sesleri duyacaksınız." - Boston Globe

Savaşta olundu hiçbir şey yoktu. ne duy, ne gördüm, ne anı; omuzlarımdan yüz kızarıklığı olmanın yeter ki. Uyanıktan ölmek için ölürlerdi. Sürünerek tünelere girer, atay altında ilerlemeye devam ederlerdi. Her sabah, bütün belirsizliğe rağmen, haraklarını kovalara zorlardı. Dayanırlardı. Sirtlamaya sürdülerlerdi.

O kadar kolaydı, gerçekten. Kendini yere bırak, kollarının gevşemesine izin ver, koma ve kollarının seni, yorulan kılıp havalandıktan sonra burnuna indirip ileri atılarak acıya, dünyaya götürecek helikoptere yükleyinceye kadar hiç kasmakama. Kendini yere atmaya bakard, ama kimse yere atmazdı kendini. Cesaret değil ki tam olarak, ama; kahramanlık değildi.

Korkak olmaktan korkmalarının nedeni daha çok.

Ticaret Çarşıı Hiss, 8 Blok 304-312 Beyoğlu - İstanbul
Tel: 212 243 45 45 Fax: 212 251 45 32
www.istanbulkitap.com | istanbulkitap.blogspot.com

10 albüm

Black Francis Nonstoprotik
Broken Bells Broken Bells
David Byrne & Fatboy Slim Here Lies Love
The Fall Your Future Our Clutter
Gonjasufi A Sufi and A Killer
Mike Patton Mondo Cane
Natalie Merchant Leave Your Sleep
Paul Weller Wake Up The Nation
She & Him Volume Two
These New Puritans Hidden

5 şarkı

Cypress Hill & Tom Morello Rise Up
Gogol Bordello Pala Tute
Gotan Project Rayuela
Sharon Jones & The Dap Kings Money
Slash & Lemmy Kilmister Doctor Alibi

BLUR'ÜN YEDİ sene aradan sonra plak dükkânlarıyla dayanışma amacıyla karaplak olarak yayınladığı ilk şarkı "Fool's Day", grubun sitesinden de bedava indirilebiliyor.

BÜYÜK CAZ davulcusu Steve Reid 66 yaşında hayata veda etti. Miles Davis, Ornette Coleman, Fela Kuti, Sun Ra, James Brown gibi büyük isimlerle albümler yapmış olan Reid, en son 2008'de Four Tet'ten Kieran Hebden'le beraber "NYC" albümünü yapmıştı.

GUNS'N ROSES'İN efsanevi gitaristi Slash ilk solo albümünü yayınladı. Her bir şarkıda Iggy Pop, Lemmy, Ozzy Osbourne, Fergie, Chriss Cornell, Dave Grohl, Ian Astbury gibi ünlü isimler konuk.

GOGOL BORDELLO'NUN yeni albümü "Trans-Continental Hustle" bu ay sonunda yayınlanıyor. Albümden çıkan ilk single "Pala Tute" grubun internet sitesinden şimdiden indirilebilir.

LED ZEPPELIN'İN ilk konserlerinden kayıtlar internete düştü. Daha ilk albümlerini çıkarmadan evvel Washington'da verdikleri bir konserin bunca yıl gizlenen bootleg kayıtları YouTube'dan dinlenebiliyor.

NATALIE MERCHANT devasa bir albümle döndü. Double CD'de 100'ün üzerinde konuk, E.E. Cummings'ten R.L. Stevenson'a, son iki yüzyıla damga vurmuş büyük şairlerin çocuklara dair şiirleri, cajúndan Kelt havalarna, Çin'den Balkanlar'a, geniş bir coğrafyanın müzikleri var.

Psikedelik elektrik

MGMT / Congratulations (Sony Türkiye)

Üniversiteden iki arkadaş, iki müzik sevdalısı. Birbirlerine bir şeyler dinletirken zamane prodüksiyon imkânlarının da etkisiyle bir takım sesleri kesip biçmeye, bunları şarkı haline getirmeye başlıyorlar. İddiasız başlangıç, MGMT adıyla ilk albümleri "Oracular Spectacular"ı büyük bir keşif olarak dergi kapaklarına taşıdı üç sene önce. Lo-fi duyusuna yatkın bir progresif sound, radyolarda da, gece kulüplerinde de aşına yüksek dozlu şarkılarla iç içe, iki kafadara umduklarından fazlasını buldurmuştu. Üç sene "hip" âlemlerle, alkışlarla, devamını nasıl ge-

tireceklerinin merakıyla geçti. Önlerinde iki yol vardı: MTV'leşmek yahut indie'leşmek. Ne mutlu ki, ikinci şıkkı tercih ettiler. Öyle ki, albümden bir single bile yayınlamaya yanaşmıyorlardı, öne çıkan şarkı olmasın, "Congratulations" bir "tam albüm" olarak dirlensin diye. Hakları var. Pink Floyd'un ilk dönemini andırır bir psychedelic rock, easy-listening melodileriyle, elektronik efektler ve müdahalelerle, nefis şarkılar halinde akıyor albüm boyunca. 2010'un en güzel albümler listesinin ilk 10'undan bir tanesini daha nisan ayında bulmuş vaziyetteyiz.

– Merve Erol

Bu sevdaluk olmasa

Yüreğine Sor (film müzikleri) (Kalan)

12 Mart'ta vizyona giren, Yusuf Kurçenli'nin yönettiği "Yüreğine Sor" filminin müziklerini kompozitör Ayşe Önder, müzikolog Ayşenur Koliyar (fotoğrafta, sağda) ve Aytekin Ataş'la birlikte yapmış. İyi ki de yapmışlar. Ortaya çıkan albüm insanı kendinden o kadar alıp götürüyor ki, Karadeniz türkülerinin ne kadar büyüğü bir tınıya sahip olduğunu bir kez daha anlıyorsunuz... Fragman temasıyla başlayan çalışmada Şevval Sam'ın ses verdiği "Bulutların Üstünde"nin düzenlemelerinde Kemal Sahir Gürel imzasını görüyoruz. Gürel albüme de çok önemli katkılarda bulunmuş. Albüm, filmin yayla göçü sahnesinde dillendirilen "Ela Ela Leose"yle devam ediyor. Bu türküyü Fuat Saka'nın "Lazutlar 2"sinde dinlemiştik, ama bu versiyonu çok daha canlı ve güzel: "Yaylaya gideyiken / Buldum bakir parasi / Gelme uşak peşuma / Yersun bıçak yarasi / Ha olasa olasa / Bu sevdaluk olmasa / Haçan oldi olacak da / Seven seveni alsa..." Filmin oyuncularını da koro halinde türküde icra yeteneklerini sergilemişler ve ortaya şenlikli, yayla göçü sahnesinin hakkını veren bir yorum çıkmış. Ayşenur Koliyar'ın yönetimindeki oyuncu korusu, "Kız Horonu"nun da hakkını vermiş. "İmece Türküsü" ve diğer parçalar ("Met Değnek", "Tütün Kaçakçıları",

"Vay Beni", "Sararmış Yapraklar", "Gizli Mabed", "Esmâ'nın Türküsü", "Süleyman'ın Ölümü"...) filmle bütünleşmiş ve yörenin müziğini bir adım daha ileri taşımış. "Vay Beni"de kısa da olsa İlknur Yakupoğlu'nun performansı göz dolduruyor. Filmin final sahnesine doğru, Şevval Sam ile Ayşenur Koliyar'ın birlikte seslendirdiği "Senoz Kaydesi" de, efsane âşkların durumu için biçilmiş kaftan: "Yarum basma çamure / Bulurlar izimizi / Karışelum dumana / Yitti sansunler bizi..." Keşke, hiç kaybolmadan, yitip gitmeden yaşansaydı âşklar, ama o zaman belki bu kadar ciğerlerimize işleyen türküler de olmazdı...

– Uğur Biryol

Kara Tren: Malcolm McLaren

Malcolm McLaren (22 Ocak 1946 - 8 Nisan 2010)

Bir tarihçiydi. Yazarlardan değil, yapanlardan. Genç yaşında sityasyonistlerden etkilendi. '70'lerin ortasında o zamanki sevgilisi Vivienne Westwood'la açtığı kıyafet dükkânı bir-iki isim değişikliğinden sonra SEX'e evrildi, tarz da sado-mazo işi deri kıyafetlere doğru kaydı. Punk o dükkânda doğdu. ABD'de tanıdığı New York Dolls'la ve Television'cılardan aldığı ilhamla İngiltere'de giriştiği üç akorlu isyan rock'u, sadece popüler müziği değil, gençliğin tarz-ı hayatını, sadece İngiltere'nin değil, dünyanın kültürünü, felsefesini, siyasetini etkiledi. Sex Pistols'ın ardındaki fikir, punk'ı tetikleyen başkaldırı ruh biraz da ona aitti.

'80'lerin başında yaptığı kendi albümlerinde hiphop'a da erkenden uyanmıştı. Rest in punk!

“SHINE”DAKİ BAŞROL”ÜN SURETİ

Normallerin histerisi

8 Nisan gecesi Lütfü Kırdar’da alelâde bir konser yoktu. Hayatını anlatan 1996 tarihli “Shine” filmiyle tüm dünyaca tanınan David Helfgott, gerçi çok güzel çaldı ama, kitle psikolojisi üzerine de epey düşündürdü. Kahkahalı salonda hicap duyanlar da vardı...

Deliliğin uzun ince yoluna girmiş kişi, hele bir de o yoldan geri dönmüşse –ki bu durumda biz ona yarı-deli diyebiliriz–, “normal” olduğu tescilli olanları hem korkutur hem meraklandırır. Geri dönmüş olduğu için meraklandırır, geri dönüş vizesi aldığına göre, normal kişi onunla bir ölçüde iletişim kurabilecektir. Hareketlerini izlemek, arada öte tarafa kaydığı anları tesbit etmek keyiflendirecektir onu. Tehdit de yoktur ne de olsa, normal insanlar güvende olmak ister. Eğer karşılarındaki yarı-deli değil de gömleğiyle dolaşan bir komple deli olsaydı, hiç düşünmeden, bir refleks sonucu karşı kaldırma çoktan geçmişti. Belki ona göstermemeye çalışarak dönüp bakardı, o kadar. (Deliler bu bakışlarla dalga geçmeyi nasıl da iyi bilir, normaller bunu gözden kaçırır oysa.) Normalin, adımlarını hızlandırmış, konumunun ayrıcalıklarını içinden sayarak rahatlayan kaçışında onu arkasındakiyle eşitleyen bir şeyler yok mudur?

Yarı-deliyi, yani normallerin erişemeyeceği o kör noktaya gidip ölmüş, sonra mucizevi biçimde dirilip oradan bir şeyler alarak geri dönmüş kişiyi izlemek neredeyse herkesi rahatlatır. Çünkü onu izlerken, öldükten sonra ne olacağının bilgisine ermenin imkânsızlığı siliniverir. Ne de olsa bir kez ölmüştür o, varlığıyla mucizenin teminatıdır. Geri dönerken, normallerin elinde olmayan o ne olduğu açıklanamaz şeyi getirmenin rahatlığıyla bakar bir an, delip geçerek... Korkutan işte onun bu bakışdır, güldürerek rahatlatansa, bize “henüz hayatta” olduğumuzu hatırlatması...

Kendini izlettirme peşindeki filmle- rin delilik halleri ile ilgili temalara yakın durması pek şaşırtıcı değil. Hollywood usûlü şipşakçılık formüllerinden biri. Dâhi-deli sokağına rehberli turlar son derece güvenli, egzotik yoksul ülkelere giderken aşı yaptırın soylular misali böyleleri filmleri izleyenler, ışıklar yanıp da perde çekilince güvenlik dolu site-yuvalarına döneceklerdir, tehlike yoktur. “Shine” da böyle filmlerden biriydi; bir piyanistin şizofreni ile manik-depresif bozukluk arasında salınan hayatını anlatırken, David Helfgott’u da filmdeki aslı ve hayattaki sureti olarak ikiye bölüveriyordu.

Bu akşam Lütfi Kırdar Kongre Merkezi’nin konser salonunda “Shine”daki adamın provasını izleme ayrıcalığı var, iki konserinin fena halde cüzdan yakan biletleri satışa çıktığı gün tükenmiş, oysa ben kucağımdaki fotoğraf makinesinin bana sağladığı ayrıcalık saye-

Fotoğraf: Anıl Özgüç

Bir filmle hayatı, piyanistliği, hatta hastalığı ile ilgili tüm derinliği yok edilerek karikatür haline getirilmiş birinin reklam kampanyalarıyla posasının çıkarılmasını seyrederken aslında ne seyrettiğimizin farkında mıyız?

sinde en ön koltukta oturmuş, filmde Geoffrey Rush yüzüyle izlediğim David Helfgott’un provasına başlamasını bekliyorum. Şaşırtıcı biçimde onun mu Geoffrey Rush’a benzediğini, yoksa aktörün mü ona benzetildiğini çıkaramıyorum. Çocuk adımlarıyla piyanosunun başına geliyor. Hastalığının derin kuyusundan geri dönerken müzikle birlikte dokunuşu da yanında getirmiş olmalı, sürekli temas etmek istiyor, belki bir bakıma düşmemek için bir duvara tutunmak... Çalmadığı her an orkestra üyelerine sarılıyor, çaldığı anlardaysa belli ki o anlar hiç bitmesin istiyor. Yalnızca çalarken bütün kalabiliyor çünkü, dağılmadan ve düşme tehlikesi duymadan. Bir anda kanım kaynıyor ona ve zorlukla durdurduğum bir itkiyle, “hemen onu buradan götürün, bütün salon ona gülecek yoksa” diye bağırarak geçiyor içimden.

Makineyi elime alamıyorum, onun parmağının hareketleri beni hareketsiz bıraktı. Deklanşör sesinin bütünlüğünü bozacağından korkuyorum, bir ufacık tık’la dağılıp gidebilir. Ürkerek birkaç kare çekiyorum. Bana bakmıyor ama, o sesi duyduğuna eminim. Prova bittikten sonra yerinden kalkıyor, gülerek, el sallayarak, önündekileri tek tek sarılıp öperek sahneden ayrılıyor.

Konserin programı belli, filmde kulanılmış bütün eserler çalınacak. Ve elbette filmin piyanistle birlikte ünlendirdiği Rachmaninoff’un “3. Piyano Konçertosu” da. Film zaten “dünyada çalın-

ması en zor eser” etiketini yapıştırmış ona, yargısını bir cümlede sorgulama- dan kabullenmeye hazır, hazıryiye- nin kafasına baskı unsuru gibi naksetmiş. Geriye bu güç gösterisini ya da re- kor denemesini izlemek kalıyor.

Konserin başlamasına 15 dakika ka- la, sahne arkasındaki dar aralıktan geniş salonu izlerken, orada neler olduğunu anlamaya çalışıyorum. Tek bir boş kol- tuk yok, birazdan 1700 kişi karşı kaldı- rımdan onu seyredecek. Kültür histerisi- nin kendini çoğaltan ve güçlendiren et- kisiyle kendilerini bu salonda bulmuş- lar. “Shine”daki başrolü kanlı canlı dün- ya gözüyle bir görmek, filmin sağlama- sını yapıp rahatlamak istiyorlar. David Helfgott, üzerinde parlak kırmızı gömle- ğiyle sahnede beliriyor. Kızarıyorum, yüzüm gömleğinin renginde, bu renkte mi eşitleneceğiz? Mümkün mü? Çekin- meden onunla konuşabilecek olsaydım eşitlenebileceğimizi kanıtlardım belki. Salon alkıştan yıkılıyor, Helfgott alkış- landıkça zıplıyor, zıpladıkça daha çok alkışlanıyor. Sevimli, yaramaz bir yaşlı- çocuk. Koşarak sahneye girmek, elinden tutup onu oradan çıkartmak ve rahatça yaşayabileceği bir düzenin içine yerleş- tirmek istiyorum. Artık bunun bir konser değil, bir gösteri olduğunun farkın- dayım. Ama o bir gösterinin içinde oldu- ğunun farkında mı? Gösteri onun için ne anlam ifade ediyor? Bu gösteriyi hiç gör- memiş olmak için bilet fiyatının iki mis- lini ödemeye hazırım, ama çok geç artık.

Deha ve delilik gerçekten her zaman yan yana mı? Virtuozite dehanın nere- sinde ikâmet ediyor? Kendi içindeki ku- yudan geri dönerken yanında “yarattı- ğını” getiren kişiye ne diyeceğiz? Filmin yarattığı etkiye son cılayı çeken basın bültenleri bu şüpheleri –gerçi kimse şüphe içinde görünmüyor– bir kalemde yok ediyor. Efsane dâhinin geri dönüşü ve onun aklını alan Rachmaninoff’la tekrar hesaplaşması aynı cümle içinde kendine yer buluyor. Ama yaptığı Rach- maninoff kayıtları belli ki yaratılmak ist- enen etkiye ters düşecek.

Birilerinin hastalıkları, sakatlıkları hakkında konuşurken seslerimizi alçal- tıp elimizle ağızımızı kapatan bizler, bir filmle hayatı, piyanistliği, hatta hastalığı ile ilgili tüm derinliği yok edilerek kari- katür haline getirilmiş birinin reklam kampanyalarıyla posasının çıkarılması- nı seyrederken aslında ne seyrettiğimi- zin farkında mıyız? “Ölmemiş” olduğu- muza mu hatırlatıyor bize izledikleri- mi, yoksa onda olduğunu sandığımız, ama bizde olmayan dehaya duyduğumuz kıskançlık, yaşadıklarının sekelle- rini izlerken nötrleniyor mu?

Kafamda sorular, ben sahne arkasın- dayım, o sahnede. Aramızda kalın bir duvar var, ama salondan gelen kahka- haları duymama engel olamıyor. “Shi- ne”daki başrolün sureti sadece bu soru- ları sordurturken bile ağır bir bedel ödüyor. Acaba David Helfgott beni an- lar mı? O bizi anlamazken biz onun çal- dığı Rachmaninoff’u nasıl anlayacağız?

Anıl Özgüç

Yeni Sinema Hareketi vana millete hayırlı olsun! Oluşumun ilk etkinliği, 23 Nisan - 9 Mayıs tarihlerinde Ortaköy Feriye salonlarında vuku bulacak. Son dönem vizyona girmiş 17 filmi izleyiciyle buluşturacak Yeni Sinema Günleri: 11'e 10 Kala, Bornova Bornova, Bu Ne Güzel Demokrasi, Gitmek: Benim Marlon ve Brandon, Hayat Var, Hayatın Tuzu, Hazan Mevsimi: Bir Panayır Hikâyesi, İki Çizgi, İki Dil Bir Bavul, Kıskanmak, Nokta, Pandora'nın Kutusu, Sonbahar, Süt, Tatil Kitabı, Uzak İhtimal, Üç Maymun programda. Kaçırınlar kaçırmayın...

expressroll@gmail.com

Kılavuz

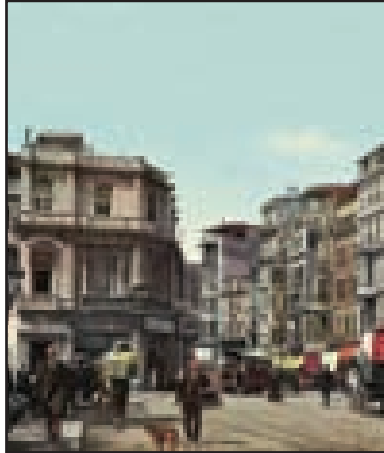
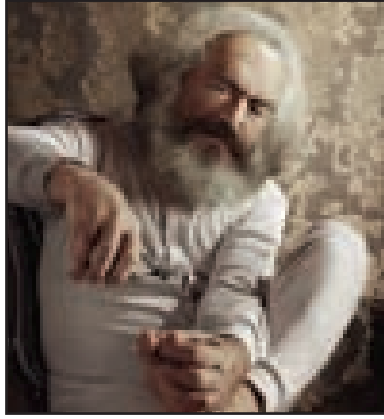
İki haftada bir cumartesi, Tophane'deki Depo belgesel buluşmaları düzenliyor. Her bir filmin odağına oturduğu sosyo-kültürel-siyasî mevzu, gösterimin ardından konunun uzmanının konuk olduğu söyleşiyle sürüyor... Takipte fayda var!

25 Nisan'da Kadıköy'de çevreci miting: HES'lere, termik ve nükleer santrallere dur demek, doğayı savunmak, sesimizi yükseltmek için Kadıköy'de buluşalım.

ses ve ışık gösterisi

Postkapital Arşiv 1989-2001

Dönüşümde sıra Balat'ta, "sanat mekânlarının" rotasından belli. Balat'ta, Ayvansaray Caddesi, No:33'de açılan OPAL, 21 Nisan - 27 Haziran arasında Daniel Garcia Andujar'ın "Postkapital Arşiv 1989-2001" adlı sergisini huzurlarınıza getiriyor: Bir multimedia enstalasyonu ve açık veri tabanı olarak tasarlanmış, son on yılda internetten derlenen 250 binin üzerinde metin, işitsel dosya, videolardan oluşan dijital bir arşiv söz konusu. Son yirmi yılda dünya genelindeki toplumsal, politik, ekonomik ve kültürel değişiklikler, 1989 Berlin Duvarı'nın yıkılışı ve 11 Eylül 2001 saldırıları ekseninde ele alınıyor. 21. yüzyılın karmaşık ve çelişkili olgularını temsilî yapı çerçevesinde ele almayı amaçlayan seçki hem üretip hem dayatan bilgi toplumunun saiklerine kafa yoruyor, mecazî ve mizahî diliyle kapitalist toplumlardaki dönüşümleri ve kent merkezli güçlerin değişimini araştırıyor.

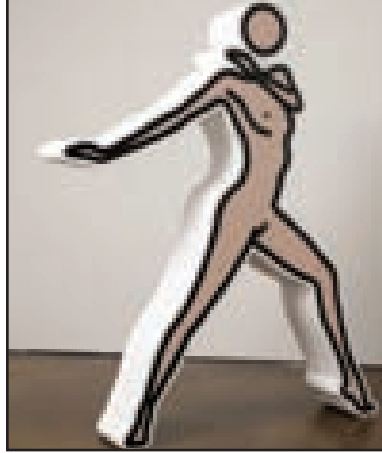

Pera Ressamları ve Sergileri

Bir zamanlar Pera olarak anılan Beyoğlu, 19. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'un en hareketli semtlerinden biriydi. Büyükelçilikler, kiliseler, okullar, butikler, restoranlar, birahaneler, oteller, tiyatrolar, sanat galerileri, resim atölyeleri gibi eğlence ve kültür-sanat mekânları Pera Caddesi (bugünün İstiklal Caddesi) boyunca sıralanıyordu. Fransız Kültür Merkezi'nde görücüye çıkan "Pera Ressamları ve Sergileri: 1845-1916" başlıklı sergi semtin görkemli, kozmopolit geçmişinin güzel bir göstergesi. Norgunk Yayıncılık ve YÜTÖ öğretim görevlisi Dr. Seza Sinanlar Uslu'nun öncülüğünde düzenlenen sergi, Osmanlı resim tarihinde öne çıkan isimleri, yapıtları ve dönemin sanat ortamının dinamiklerini idrak etmenin imkânlarını sunuyor. Sergi 24 Nisan ve 8 Mayıs'ta Seza Sinanlar Uslu rehberliğinde gezilebilecek.

Türkiye'den İnsan Manzaraları

2005'ten beri serbest yazar, gazeteci ve fotoğrafçı olarak İstanbul'da ikamet eden Dieter Sauter, yirmi yılı aşkın bir süre televizyon muhabirliği yapmış. Şimdilerde tecrübelerini Bilgi Üniversitesi'nde aktaran bir hoca, fotoğraf makinasını "Türkiye'den İnsan Manzaraları"na yöneltmiş: "Burada söz konusu olan show yıldızlarının veya politikacıların değil, İstanbul'da bir büyük inşaatta çalışan işçiler ile Almanya'ya göç edebilmek için İstanbul'da Almanca öğrenen kadınların portreleri. Onlar Türkiye'nin her köşesinden, Diyarbakır, Kars, Konya, Ankara, Antalya ve Edirne'den geliyorlar. Kamera önünde poz vermiyorlar. Yüzleri yaşamlarını, gururlarını, ümitlerini ve geleceğe dönük sorularını anlatıyor." Yakın plan siyah-beyaz insanlık durumları, Beyoğlu Belediyesi Sanat Galerisi'nde, 2 Mayıs'a dek görülebilir...

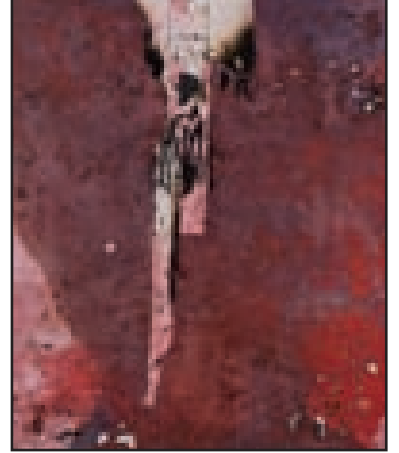
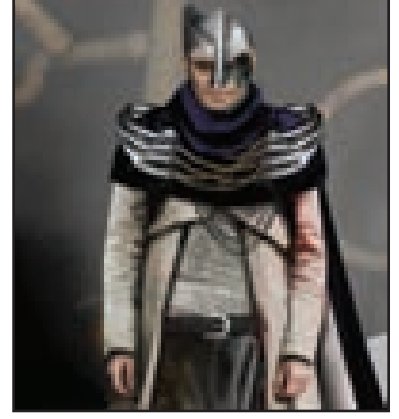

Julian Opie Galerist'te

İstiklal Caddesi Mısır Apartmanı'nda konuşlanan Galerist, Julian Opie'yi ağırlıyor. Ahşap, cam ve alüminyum üzerine akrilik ve vinil çalışmaların yanı sıra videoların gösterileceği sergi 21 Nisan - 20 Mayıs arasında. İngiliz çağdaş sanatçı, her gün karşılaştığımız insan, figür ya da manzara gibi basit ve genel olayları, imgeleri her gün gördüğümüz dünyadan arındırarak kendi stilinde işliyor. Geçmişin fotoğraf kaydından ziyade gerçekle, hatta referans, bellek, algısal tecrübeler ve temsilden oluşan bir gerçeklikle ilgileniyor. Opie'nin ikonik betimlemeleri alışlagelmiş mankenlerden çiftlik hayvanlarına, gökdelenlerden köy kiliselerine uzanıyor... İnsan figürüne ve portreye olan ilgisi zamanla genişleyen sanatçının hareket eden, dans eden, gülümseyen animasyonları da İstanbul'da.

İstanbul Tiyatro Festivali

Tiyatro, insanın aynası. 10 Mayıs - 10 Haziran arasında düzenlenecek 17. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali'nde, yaşadığımız hayatı anlamaya, anlamlandırmaya çağıran iyi oyunlar var. Semaver Kumpanya prodüksiyonu "Manzum Maganda Faciası", Işıl Kasaçoğlu rejisi ve Sinan Fişek'in performansı, Shakespeare'in Titus Andronicus'unu bir sür-reel yeraltı hikâyesine dönüştürüyor. "Hakate'nin Şarkısı" adlı temsil ise Talât Halman, Sabahattin Eyüboğlu, Can Yücel'in dillerinden harmanlanan Shakespeare metinlerini orkestra eşliğinde sahneye taşıyor. John Malkovich imzalı "Şeytanî Komedi: Bir Seri Katilin İtirafı", gerçek bir hikâyeyle adaletin mekanizmalarını kurcalıyor. Deneyisel yapımlarla, güçlü metinlerle hemhal olmak için programa göz atmakta fayda var. Albert Camus, Irwin Shaw, Italo Calvino, Çıplak Ayaklar Kumpanyası, Dostlar Tiyatrosu, Murat Daltaban (DOT) eserleriyle festivalde.

Suat Akdemir 2010

9 Nisan - 13 Mayıs arasında Teşvikiye Galeri Merkür'e yolunu düşürenlere güzel bir soluklanma, tazelenme imkânı. Bisikletiyle çıktığı kıtalararası yolculuklardan damıttığı renk ve lekeleri kâh zen fırçasıyla, kâh sigara izmaritiyle (karışık tekniği en nev-i şahsına münhasır halleriyle değerlendirerek) biçimlendirdiği küçük tuallere aktaran Suat Akdemir'in son dönem işlerine bakanlar, Akdemir'in eserlerini zamana yayararak yaratmadığı, sanki onları doğada bizzat bir yerlerden bulup şaselediği hissine kapılabilir. Sergi, soyut gerçekliğe, varoluşsal kaygılara temas eden sağlam bir armoni içinde yirmi parçalık bir tefekkür deneyimi sunuyor. Akdemir'in eserlerinin Sotheby's müzadeye seçkinde bu yıl ikinci kez yer aldığını not düşelim.

13th FLYING BROOM INTERNATIONAL WOMEN'S FILM FESTIVAL
13. UÇAN SÜPÜRGE ULUSLARARASI KADIN FİMLERİ FESTİVALİ

www.ucansupurge.org

İletişim sponsoru: **MYRA** Fotoğraf: **Uğurhan Betin** Cast: **Çağrı Yılmaz** Dergi sponsoru: **express**

1970'in sonlarında, koynunda
martılarla gelmişti Denizler köye. Dardi ki
annem, hepsini anlatırken, "en güzeli Sinan'dı".

Nenem, "yok yok, Hüseyin'di" derdi. Dağ yollarını bulmak,
Nurhaklara yürümek için seçilmişti köy. Dayım Teslim Töre'ye
anlattırıp duruyorum, neler yaptınız o zaman, nasıl insanlardı diye.
Geçirdikleri onca zamanın ardından hafızası anıları ayıklayıp kanaatleri
bırakmış kafasında. "Onlar başkaydı" diyor sesi hâlâ titreyerek. Nurhak katliamı
olduğunda, ağlayarak gelen bir köylüden "hepsi öldürüldü" sözünü duyan ve
"insanın bir gecede saçları beyazlayabiliyormuş" diyen dayım. Çocukluğum, Deniz'in
kolon gibi kullanılan direkleri taşıdığı, toprağını elediği büyük evde geçti. Nurhakları
konuştukları odalarda, onların elinin değdiği duvarlarda, geçtikleri köprülerde, üstünde
durup da "en uzağa kim taş atacak" dedikleri büyük nehrin kenarında...
Zaman geçti. Onlarsız köy, onlardan dolayı her hafta basıldı. Her baskında sorular sordular.
"Silahların yerini söyle, sana şeker verelim" dedikleri çocukların adlarının Deniz, Sinan, Taylan
olduğunu düşünmediler. Biz çocuklar mıhlayıp ağzımızı, "ağabeylerimize" sadakatimizi
sunduk her seferinde.

Zaman oldu. Onların üzerinden geçip taş atma yarışı yaptıkları büyük köprüye düştü yazılar:
"Kahrolsun faşizm!", "Deniz, Hüseyin, Ulaş, kurtuluşa kadar savaş!" Bizler geçmeye başladık
o köprülerin üzerinden, karşı köydeki okula gitmek için. Yeni yazılar yazarak demir köprüye.
Deniz "abimizi" anarak. Bir vakit oldu, "Gülünün Solduğu Akşam" dolaştı köyde. Her birimiz
bir günde okuduk kitabı. Okuma-yazma bilmez yaşlılar dizlerinin dibine oturup bizi,
"oku hele" dediler.

O köprünün üzerinden geçen ve onların isimlerini taşıyan çocuklar büyüdü, bu sefer
başka dağlarda öldüler. Bilerek, Deniz'in son sözlerinde geçen sansürlü kısımları.

Yeni çocuklar doğdu artlarından. Bu sefer tüm ölenlerin ismini taşımaya
başladılar. İşte şimdi, Denizler için ağtlar yakan kadınlar, kendi çocuklarının
ölüsü hürmetine, karalar bağlamış başlarına, her gün Nurhaklar
silsilesine bakıyorlar. Bu ülkenin genç ölüleri ve onların hikâyeleri,
bitmek bilmeden, yeniden yeniden anlatılıyor. Ve yasla örülü
tüm yollar, Denizlere çıkıyor hâlâ...

Evrin Alataş (Radikal, 11 Mayıs 2008)

